

De Nederlandse conjunctuur

2006, aflevering 1

Verantwoording

Met de in 2000 opgestarte publicatie *De Nederlandse conjunctuur* wordt op basis van de vele CBS-conjunctuurgegevens een gedetailleerd, samenhangend overzicht gegeven van de recente ontwikkelingen in de Nederlandse economie. De samenhang wordt onder andere bereikt door het gebruik van de uitkomsten van de Kwartaalrekeningen, die een systematische beschrijving van de economie geven. Deze aflevering bevat de uitkomsten van de Kwartaalrekeningen 2005-III.

Waar mogelijk zijn de gegevens over het derde kwartaal van 2005 aangevuld met indicatoren voor het vierde kwartaal van 2005. Daarbij gaat het onder meer om de Consumptie-index, het Consumenten Conjunctuur Onderzoek, de Conjunctuurtesten van de industrie en de zakelijke dienstverlening en de Productie-index van de industrie.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Prinses Beatrixlaan 428
2273 XZ Voorburg

Prepress

Centraal Bureau voor de Statistiek
Facilitair bedrijf

Druk

Centraal Bureau voor de Statistiek
Facilitair bedrijf

Omslagontwerp

WAT ontwerpers, Utrecht

Inlichtingen

Tel.: 0900 0227 (€ 0,50 per minuut)
Fax: (045) 570 62 68
E-mail: infoservice@cbs.nl

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl

Internet

www.cbs.nl

© Centraal Bureau voor de Statistiek,
Voorburg/Heerlen, 2006.
Bronvermelding is verplicht.
Vereenvoudiging voor eigen gebruik of
intern gebruik is toegestaan.

Prijzen zijn incl. administratie- en
verzendkosten.
Abonnementsprijs: € 48,40
Prijs per los nummer: € 13,30
Kengetal: P-104
ISSN 1566-3191
Productnummer: 0531906010

Centraal Bureau voor de Statistiek

Inhoud

Verantwoording	2
Verklaring der tekens	4
Summary	7
1. Macro-economisch beeld	10
2. Bestedingen	13
2.1 Huishoudens consumeren meer	13
2.2 Herstel van de overheidsconsumptie	14
2.3 Sterke groei investeringen in vaste activa	15
2.4 In- en uitvoer: groei houdt aan	15
3. Productie	17
3.1 Goederenproducenten: woningbouw trekt aan, industrie blijft achter	17
3.2 Commerciële dienstverlening: Nederlandse handel lift mee met aantrekkelijke wereldhandel	19
3.3 Niet commerciële dienstverlening: lichte groei overheidsuitgaven	20
4. Prijzen en lonen	22
4.1 Inflatie in 2005 gemiddeld 1,7 procent	22
4.2 Verbruiksprijzen industrie stijgen meer dan afzetprijzen	22
4.3 Cao-loonstijging neemt weer toe	23
5. Inkomen en arbeid	24
6. Internationaal	27
Artikel	30
Bijstellingen ramingen economische groei	30
Tabellen	36
Tables	36
Begrippenlijst	58
Main concepts	58
Verwante publicaties	60

Verklaring der tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
–	= nihil
–	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2003–2004	= 2003 tot en met 2004
2003/2004	= het gemiddelde over de jaren 2003 tot en met 2004
●	= niet aangepast aan jaarcijfers NR
□	= in overeenstemming met voorlopige jaarcijfers NR
■	= in overeenstemming met nader voorlopige jaarcijfers NR

In geval van afronding kan het voorkomen dat de totalen niet geheel overeenstemmen met de som der opgetelde getallen.

Explanation of symbols

.	= data not available
*	= provisional figure
x	= publication prohibited
–	= nil
–	= (between two figures) inclusive
0 (0,0)	= the figure is less than half of the chosen unit
a blanc	= category not applicable
2003–2004	= 2003 to 2004 inclusive
2003/2004	= the average of the years 2003 to 2004 inclusive
●	= not adjusted to annual figures NA
□	= adjusted to first preliminary annual NA figures
■	= adjusted to second preliminary annual NA figures

In case of rounding the total may not completely match the sum of the added numbers.

Afsluitdatum gegevensverwerking voor tabellen en persbericht: 21 december 2005.

De tekst van deze publicatie is tot 24 januari 2006 bijgewerkt.

Zie voor overzicht van alle publicaties www.cbs.nl

Closing data of data processing for tables and press release: December 21st 2005.

The text in this publication has been updated until January 24th 2006.

See www.cbs.nl for a complete listing of all publications

Short term indicators

	Unit	2004			2005			
		II	III	IV	I	II	III	IV
Economic growth								
Netherlands	% volume growth	1.4	2.0	2.3	-0.5	1.3	1.3	.
Germany	% volume growth	2.1	1.1	1.3	-0.5	1.6	1.3	.
EU-15	% volume growth	2.9	2.3	2.4	0.9	2.1	1.7	.
US 1)	% volume growth	4.6	3.8	3.8	3.6	3.6	3.7	.
Japan	% volume growth	2.8	2.4	0.4	1.4	2.6	3.0	.
Expenditure and foreign trade								
Imports of goods and services	% volume growth	7.3	8.8	12.0	4.8	4.4	6.1	.
Exports of goods and services	% volume growth	8.4	10.1	12.4	5.3	5.5	5.0	.
Consumption	% volume growth	0.0	0.0	0.1	-1.0	-0.1	1.2	.
Government	% volume growth	0.7	-0.9	0.3	-0.3	-0.4	1.3	.
Households	% volume growth	-0.3	0.4	0.0	-1.4	0.1	1.2	.
Gross fixed capital formation	% volume growth	2.1	1.9	2.8	-1.6	2.6	6.6	.
Businesses	% volume growth	4.2	4.5	4.2	-1.6	2.8	7.2	.
Government	% volume growth	-8.6	-9.1	-3.4	-2.1	1.5	3.8	.
Surplus of the nation on current transactions	in % GDP	7.3	4.9	6.1	6.0	7.7	4.5	.
Production (value added)								
Producers of goods	% volume growth	1.8	2.7	2.3	-2.8	1.3	-0.8	.
Producers of commercial services	% volume growth	1.4	3.1	2.8	0.9	2.3	2.2	.
Producers of non-commercial services	% volume growth	1.5	0.1	0.7	-0.1	-0.7	0.5	.
Prices, wages and interest rates								
Consumer price index	% change	1.5	1.1	1.3	1.7	1.5	1.7	1.8
Producers' prices manufacturing industry: output	% change	4.2	6.6	7.3	6.6	6.0	6.3	.
Producers' prices manufacturing industry: input	% change	8.5	11.3	10.6	9.5	9.3	10.9	.
Crude oil, North Sea Brent	\$ per barrel	35.29	41.01	44.56	47.86	52.49	61.66	57.29
US dollar	euro	0.83	0.82	0.77	0.76	0.79	0.82	0.84
Monthly contract wages	% change	1.4	0.9	0.7	0.6	0.5	1.0	1.1
Call money	%	2.0	2.1	2.1	2.1	2.1	2.1	2.1
Assets and financing								
AEX All-share index 2)	% change	4.7	-2.8	6.7	7.2	7.1	6.8	6.3
Savings	% change	9.6	8.6	8.3	8.1	6.8	6.5	.
Consumer credit	% change	1.9	0.6	0.4	-2.9	1.1	-4.6	.
Labour market								
Paid employment in full-time equivalents	% change	-1.9	-1.7	-1.5	-1.3	-0.8	-0.5	.
Hours worked by temporary workers	% change	-1.1	3.3	10.3	9.7	12.8	12.1	.
Registered unemployment	%	6.5	6.2	6.5	7.0	6.7	6.2	.
Vacancies	x 1,000	136	109	120	154	154	153	.
Sentiment								
Producers' confidence manufacturing industry	level (%)	0.8	0.7	0.2	0.2	-0.3	-0.9	3.3
Consumer confidence	level (%)	-26.0	-20.0	-29.0	-22.0	-21.0	-25.0	-21.0
Calendar and season								
Shopping days		75	79	78	75	76	79	78
Working days		61	66	66	63	63	66	64

1) Changes derived from seasonally adjusted series.

2) Change on previous period.

Summary

Dutch economic growth showed an increase in the third quarter of 2005. GDP volume was 1.3 percent larger than one year earlier. After adjustment for seasonal and calendar effects, there was a quarter-on-quarter increase of 0.6 percent in the third quarter.

GDP price increase higher

In the third quarter of 2005, GDP prices were 1.3 percent higher than one year earlier. In the third quarter of 2005 inflation (in terms of the consumer price index) was 1.7 percent.

Labour productivity growth slows down

Because of the delayed reaction of the labour market to the acceleration of production growth, labour productivity surged in 2004. The increase in productivity slowed down in the third quarter of 2005.

Job growth fell by 0.5 percent in the third quarter, while production was 1.3 percent higher. Labour productivity therefore rose by about 1.8 percent. The number of job vacancies increased in the third quarter, while unemployment was 6.4 percent.

Wage rise constant

Wage rises were more or less constant in the third quarter. The average wages per labour year in the third quarter of 2005 were 2.2 percent up on one year earlier. These were the lowest wage rises since 1997.

Operating surplus up

The total value of the wage sum rose slightly more slowly than total income in the third quarter, pushing down the share of the wage sum in GDP.

The value of total net operating surplus – the income of enterprises and the self-employed – was 3.4 percent higher than in the third quarter of 2004.

Investment spending up

Investment spending in the third quarter of 2005 was substantially higher than one year earlier (+6.6 percent). Private sector investment was 7.2 percent up on one year earlier. Public sector investment was also up in the third quarter (+3.8 percent).

Consumption up

Household consumption increased (+1.2 percent) in the third quarter of 2005. Consumers spent more on durable goods in particular. Public consumption was 1.3 percent higher in the third quarter of 2005.

Export growth constant

Exports showed a 5.0 percent higher volume in the third quarter than twelve months previously. In 2004 exports increased substantially. The third quarter of 2005 did not show a recovery of exports of goods produced in the Netherlands (+0.4 percent). The growth of re-exports, i.e. goods produced abroad that are redistributed to foreign countries by distribution companies in the Netherlands, such as computers and electronics, was still high (+11.9 percent).

Imports also up in third quarter

Imports were also higher in the third quarter than one year earlier (+6.6 percent). This was largely caused by the increase of re-exports.

Manufacturing production constant

The production volume in the manufacturing industry was stable in the third quarter (–0.1 percent). Industrial production is still lagging noticeably compared to earlier periods of economic recovery.

Production in construction up

In construction, volume growth in the third quarter of 2005 was up 4.2 percent on one year earlier. In the second quarter construction growth also increased strongly (+4.8 percent).

Higher production by commercial services

Production by commercial services was up in the third quarter of 2005 (+2.2 percent). In the period 1995–2000 this branch grew at annual rates of between 4 and 6 percent.

Production in the temp agencies sector rose sharply in the third quarter (+9.1 percent) but production in financial services decreased (–0.6 percent).

Non-commercial services slightly up

For non-commercial services, volume growth rose in the third quarter. General government, education and care showed average increases of 0.5 percent. These have been the fastest growing sectors of the Dutch economy in the last few years.

2005-IV: outlook improves

The Dutch economy is performing better. The latest indications for the fourth quarter show an improving picture.

Households spent 1.2 percent more in October than one year earlier. Manufacturing output in October was at about

the same level as in October 2004. The volume of goods exported from the Netherlands in October was 4 percent higher than one year earlier.

Consumer confidence was up again in December, the third increase in a row. Consumer confidence is now at its highest level since three and a half years.

Producer confidence in manufacturing industry was nearly unchanged in December. Entrepreneurs in the business services sector expect more orders and higher turnover in the fourth quarter.

Selling prices and prices of intermediate consumption in the manufacturing industry decreased in November. Inflation increased in November to 1.8 percent.

Staat 1
Conjunctuurindicatoren

	Eenheid	2004			2005			
		II	III	IV	I	II	III	IV
Economische groei								
Nederland	% volumegroei	1,4	2,0	2,3	-0,5	1,3	1,3	.
Duitsland	% volumegroei	2,1	1,1	1,3	-0,5	1,6	1,3	.
EU-15	% volumegroei	2,9	2,3	2,4	0,9	2,1	1,7	.
VS ¹⁾	% volumegroei	4,6	3,8	3,8	3,6	3,6	3,7	.
Japan	% volumegroei	2,8	2,4	0,4	1,4	2,6	3,0	.
Bestedingen en buitenlandse handel								
Invoer goederen en diensten	% volumegroei	7,3	8,8	12,0	4,8	4,4	6,1	.
Uitvoer goederen en diensten	% volumegroei	8,4	10,1	12,4	5,3	5,5	5,0	.
Consumptie	% volumegroei	0,0	0,0	0,1	-1,0	-0,1	1,2	.
Overheid	% volumegroei	0,7	-0,9	0,3	-0,3	-0,4	1,3	.
Huishoudens incl. IZW huishoudens	% volumegroei	-0,3	0,4	0,0	-1,4	0,1	1,2	.
Bruto investeringen in vaste activa	% volumegroei	2,1	1,9	2,8	-1,6	2,6	6,6	.
Bedrijven	% volumegroei	4,2	4,5	4,2	-1,6	2,8	7,2	.
Overheid	% volumegroei	-8,6	-9,1	-3,4	-2,1	1,5	3,8	.
Saldo lopende transacties met het buitenland	in % BBP	7,3	4,9	6,1	6,0	7,7	4,5	.
Productie (toegevoegde waarde)								
Goederenproducenten	% volumegroei	1,8	2,7	2,3	-2,8	1,3	-0,8	.
Producenten van commerciële diensten	% volumegroei	1,4	3,1	2,8	0,9	2,3	2,2	.
Producten van niet-commerciële diensten	% volumegroei	1,5	0,1	0,7	-0,1	-0,7	0,5	.
Prijzen, Cao-lonen en rentestanden								
Consumentenprijsindex	% mutatie	1,5	1,1	1,3	1,7	1,5	1,7	1,8
Producentenprijsindexcijfer industrie afzet	% mutatie	4,2	6,6	7,3	6,6	6,0	6,3	.
Producentenprijsindexcijfer industrie verbruik	% mutatie	8,5	11,3	10,6	9,5	9,3	10,9	.
Aardolie, North Sea Brent	\$ per barrel	35,29	41,01	44,56	47,86	52,49	61,66	57,29
Amerikaanse dollar	euro	0,83	0,82	0,77	0,76	0,79	0,82	0,84
Cao-lonen per maand	% mutatie	1,4	0,9	0,7	0,6	0,5	1,0	1,1
Daggeldrente	%	2,0	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1
Vermogen en financiering								
AEX All-Share herbeleggingsindex ²⁾	% mutatie	4,7	-2,8	6,7	7,2	7,1	6,8	6,3
Spaartegoeden	% mutatie	9,6	8,6	8,3	8,1	6,8	6,5	.
Verstrekt consumptief krediet	% mutatie	1,9	0,6	0,4	-2,9	1,1	-4,6	.
Arbeidsmarkt								
Arbeidsvolume van werknemers	% mutatie	-1,9	-1,7	-1,5	-1,3	-0,8	-0,5	.
Aantal uren van uitzendkrachten	% mutatie	-1,1	3,3	10,3	9,7	12,8	12,1	.
Werkloze beroepsbevolking	%	6,5	6,2	6,5	7,0	6,7	6,2	.
Aantal vacatures	x 1 000	136	109	120	154	154	153	.
Stemming								
Producentenvertrouwen industrie	niveau (%)	0,8	0,7	0,2	0,2	-0,3	-0,9	3,3
Consumentenvertrouwen	niveau (%)	-26,0	-20,0	-29,0	-22,0	-21,0	-25,0	-21,0
Kalender en seizoenen								
Koopdagen		75	79	78	75	76	79	78
Werkdagen		61	66	66	63	63	66	64

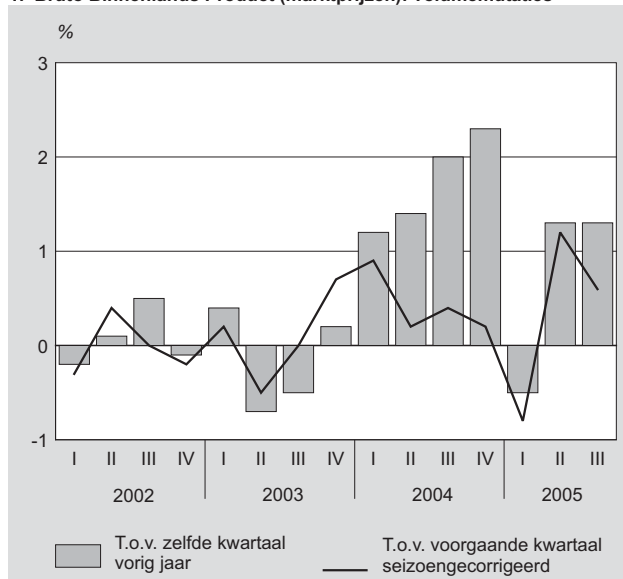
¹⁾ Veranderingen afgeleid uit seizoen gecorrigeerde tijdreeks

²⁾ Veranderingen t.o.v. de voorgaande periode.

1. Macro-economisch beeld

De Nederlandse economie groeide in het derde kwartaal van 2005 met 1,3 procent ten opzichte van het derde kwartaal een jaar eerder. Daarmee zet de opleving van de conjunctuur door. Het bruto binnenlands product (BBP) was in het derde kwartaal 0,6 procent hoger ten opzichte van het voorafgaande kwartaal. Deze groei volgde op een krimp in het eerste kwartaal (-0,8 procent) en een krachtig herstel in het tweede kwartaal (+1,2 procent).

1. Bruto Binnenlands Product (marktprijzen): volumemutaties

Bij de bestedingen valt op dat de consumptie begint te herstellen. Huishoudens hebben in het derde kwartaal 1,2 procent meer besteed dan een jaar eerder. Dit is de hoogste groei na het eerste kwartaal van 2002. Vooral de consumptie van duurzame goederen steeg. De overheidsconsumptie was eveneens hoger, na anderhalf jaar van teruglopende uitgaven. Ook de investeringen trokken in het derde kwartaal stevig aan met een reële groei van

bijna 7 procent. Dit kwam vooral door hogere investeringen in woningen en computers.

Bij de productie is te zien dat met name de bouw en de commerciële dienstverlening voor de productiegroei zorgden. De industriële productie blijft nog altijd opmerkelijk achter vergeleken met eerdere perioden van herstel.

Bestedingen: verbreding herstel

De groei van de Nederlandse economie in het derde kwartaal van 2005 is voor een belangrijk deel toe te schrijven aan het herstel van de consumptieve bestedingen. Huishoudens hebben in het derde kwartaal 1,2 procent meer besteed dan een jaar eerder. Dit is de hoogste groei in ruim drie jaar. Wat opvalt is dat de consumptie van duurzame goederen vanaf medio 2005 weer stijgt. Consumenten kochten vooral meer consumentenelektronica, meubels en kleding. Deze uitgaven gingen in het derde kwartaal niet gepaard met een absolute afname van de spaargelden. Wel laat de groeivoet van de spaargelden in 2005 een terugval zien ten opzichte van 2004.

Duurzame consumptiegoederen zijn relatief conjunctuurgevoelig, zodat herstel van het vertrouwen bij consumenten lijkt te zijn ingezet. Dit blijkt ook uit de ontwikkeling van de indicator voor het consumentenvertrouwen. In het derde kwartaal was nog sprake van een verslechtering van het vertrouwen, maar in het vierde kwartaal zijn consumenten beduidend minder pessimistisch. De indicator voor het consumentenvertrouwen bereikte in december een stand van -16. Een niveau dat we sinds april 2002 niet meer hebben gezien.

Niet alleen de particuliere consumptie maar ook de overheidsconsumptie herstelde in het derde kwartaal. Het volume van de overheidsconsumptie was in het derde kwartaal 1,3 procent hoger dan een jaar eerder. Na anderhalf jaar van teruglopende uitgaven gaf de overheid meer uit aan openbaar bestuur. Ook de reële uitgaven voor zorg en welzijn trokken aan.

Staat 2
Bruto binnenlands product

	2003		2004				2005		
	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
<i>mld euro; prijsniveau 1995</i>									
Oorspronkelijk BBP	107,7	115,0	112,5	115,2	109,9	117,6	111,9	116,7	111,3
Kalendereffecten	-0,4	0,4	0,4	0,0	-0,4	-0,4	0,9	-0,4	-0,4
Gestandaardiseerd BBP	107,3	115,5	112,9	115,2	109,4	117,2	112,8	116,3	110,9
Seizoeneffecten	4,3	-3,2	0,4	-1,6	4,6	-2,9	0,6	-1,5	4,6
Conjunctuurrelevant BBP	111,5	112,3	113,3	113,5	114,0	114,3	113,4	114,7	115,5

De verbreding van het herstel is verder duidelijk af te lezen uit de stevige groei van de investeringen in Nederland. De investeringen in vaste activa waren in het derde kwartaal 6,6 procent hoger dan een jaar eerder. Deze toename komt voor bijna de helft door hogere investeringen in woningen. Het sterkst toegenomen zijn de investeringen in computers. De bedrijfsinvesteringen stegen met 7,2 procent. De vooruitzichten voor de bedrijfsinvesteringen zijn gunstig; ondernemers in de industrie denken 13 procent meer te investeren in 2005 dan in 2004. De ondernemers in de aardolie- en de chemische industrie verwachten de grootste investeringsgroei. Ook zijn de industriële ondernemers in de loop van 2005 positiever geworden over de investeringen in 2006.

De uitvoer van goederen en diensten was in het derde kwartaal 5,0 procent hoger een jaar eerder. In de eerste helft van 2005 lag de exportgroei een fractie hoger (+5,4 procent). De groei komt bijna volledig voor rekening van de wederuitvoer die met bijna 12 procent toenam. Dit is de export van elders geproduceerde goederen die via Nederland gedistribueerd worden nadat ze hooguit een geringe bewerking hebben ondergaan. De hoge groei van de wederuitvoer hangt sterk samen met de stijging van de wereldhandel. Volgens de Wereldbank zal het groeicijfer voor 2005 naar verwachting uitkomen op 6,5 procent.

De export van in Nederland geproduceerde goederen nam daarentegen in het derde kwartaal zeer bescheiden toe. De uitvoer van goederen was 0,4 procent hoger ten opzichte van een jaar eerder. Dit was duidelijk minder dan de groei in het eerste halfjaar wat onder meer kwam door een sterke daling van de uitvoer van aardgas in het derde kwartaal. De groei van de invoer van goederen en diensten was met 6,1 procent hoger dan die van de uitvoer. Ook de invoergroei komt voor het grootste deel voor rekening van de wederuitvoer.

Productie: herstel bouw en commerciële diensten

Het herstel van de productie is geconcentreerd bij de bouw en de commerciële dienstverlening. De bouwnijverheid profiteerde van de aantrekkende woningbouw. De productie in de bouwnijverheid steeg in het derde kwartaal met 4,2 procent ten opzichte van een jaar eerder. De oplo-

pende productie ging samen met hogere investeringen in woningen en een stijgend aantal opgeleverde woningen.

In de commerciële dienstverlening komt de groei van de productie in het derde kwartaal vooral van de groothandel en de uitzendbranche. De groothandel profiteerde van de hoge groei van de wederuitvoer en de uitzendbranche wist te profiteren van de aantrekkende productie. De niet-commerciële dienstverlening, overheid en zorg, kende een zeer geringe productiegroei.

De industriële productie in het derde kwartaal was vrijwel gelijk aan de productie een jaar eerder (-0,1 procent). In vergelijking met eerdere perioden van herstel blijft de industriële productie nog altijd opvallend achter. Zo bedroeg de groei van de toegevoegde waarde in de industrie in 1984 en 1994 respectievelijk 6,0 en 6,9 procent. Een verklaring kan zijn dat een toenemend aantal industriële bedrijven de laatste jaren besloten heeft om (delen van) de productiecapaciteit te verplaatsen naar (of uit te besteden aan) lagelonenlanden waardoor de totale toegevoegde waarde van de bedrijfstak industrie geleidelijk afneemt.

Binnen de bedrijfstak industrie is een wisselend beeld te zien. Tegenover een herstel in de chemie stond een krimp in de elektrotechnische en transportmiddelenindustrie. De aardgasproductie was fors lager doordat veel minder gas in het buitenland werd afgezet. In de landbouw waren de oogsten minder groot dan een jaar eerder.

Omslagpunt arbeidsmarkt lijkt bereikt

Op de arbeidsmarkt lijkt het beeld in de tweede helft van 2005 om te slaan. In de eerste negen maanden van 2005 stabiliseerde het aantal werklozen rond de 490 duizend. Gedurende de laatste maanden van 2005 laat de werkloosheid een lichte afname zien. In de periode september-november was het aantal werklozen 481 duizend, 4 duizend minder dan in de periode augustus-oktober. In het vierde kwartaal van 2005 kwam het aantal werklozen uit op 471 duizend. Dit betekent dat 6,0 procent van de beroepsbevolking werkloos was in het vierde kwartaal. Een jaar eerder was dit 6,4 procent.

Ook is de afname van het aantal banen tot stilstand gekomen. In het derde kwartaal van 2005 waren er iets

Staat 3
Bruto binnenlands product: ontwikkeling

	2003		2004				2005		
	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	<i>% volumemutaties t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar</i>								
Oorspronkelijk BBP	-0,5	0,2	1,2	1,4	2,0	2,3	-0,5	1,3	1,3
Gestandaardiseerd BBP	-0,5	0,2	0,8	1,4	2,0	1,5	-0,1	0,9	1,3
	<i>% volumemutaties t.o.v. de voorgaande periode</i>								
Conjunctuurrelevant BBP	0,0	0,7	0,9	0,2	0,4	0,2	-0,8	1,2	0,6

meer banen ten opzichte van het tweede kwartaal (+0,1 procent). Voor het eerst sinds het derde kwartaal van 2001 is het aantal banen in het bedrijfsleven weer licht gestegen. De bescheiden groei in het derde kwartaal is geconcentreerd in de zakelijke dienstverlening. De groei in de zakelijke dienstverlening is vooral het gevolg van een toename van uitzendwerk. Verder gaat het in de computer-servicebureaus, reclamebureaus en economische dienstverlening beter met de werkgelegenheid. In de collectieve sector komt de groei geheel voor rekening van de gezondheids- en welzijnszorg. In het onderwijs is de werkgelegenheid vrijwel stabiel. Bij het openbaar bestuur verdwijnen gestaag banen.

De werkgelegenheid gemeten in arbeidsjaren daalde in het derde kwartaal nog wel (-0,5 procent) ten opzichte van een jaar eerder, terwijl het productievolume steeg (1,3 procent). Dit betekent dat de arbeidsproductiviteit met 1,8 procent verbeterde vergeleken met een jaar eerder.

De omslag op de arbeidsmarkt is ook terug te zien in de loonontwikkeling. De CAO-loonstijging is in het derde kwartaal van 2005 met 1,0 procent ten opzichte van een jaar eerder iets aangetrokken na een dieptepunt van 0,5 procent in het tweede kwartaal.

De loonkosten per arbeidsjaar waren in het derde kwartaal van 2005 2,2 procent hoger dan een jaar eerder. Deze loonkostenstijging is de laagste sinds 1997. Het hoogst was de loonkostenstijging in de industrie en de bouw (2,9 procent), het laagst in het onderwijs (0,7 procent). De loonkostenstijging ligt boven de CAO-loonstijging. Het verschil is voor een deel het gevolg van hogere pensioenpremies voor werkgevers.

2005-IV: verbetering conjunctuurbeeld zet door

Nieuw: de Conjunctuurklok

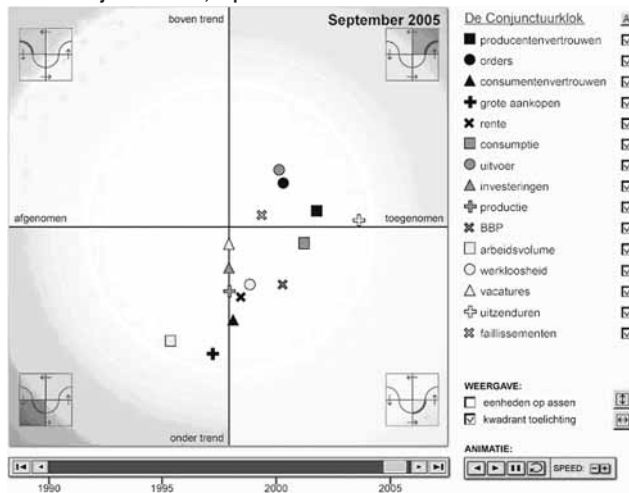
Het CBS heeft een nieuw instrument ontwikkeld om de stand en het verloop van de Nederlandse conjunctuur in beeld te brengen: de Conjunctuurklok. Zoals een gewone klok de actuele tijd weergeeft laat de Conjunctuurklok de meest recente stand van de conjunctuur zien. Dit nieuwe analyse-instrument wordt eens per maand geactualiseerd. De meeste conjunctuurrelevante indicatoren maken deel uit van de klok. Aan de bestedingenkant van de economie betreft het consumentenvertrouwen, bereidheid tot het doen van grote aankopen, consumptie, uitvoer en investeringen. Ook de BBP-groei is als indicator in de klok opgenomen.

Elk van de indicatoren krijgt, afhankelijk van zijn ontwikkeling, een plaats in één van de kwadranten van de klok. Hierdoor is in een oogopslag te zien in welke fase de conjunctuur zich bevindt. De vier kwadranten betekenen het volgende:

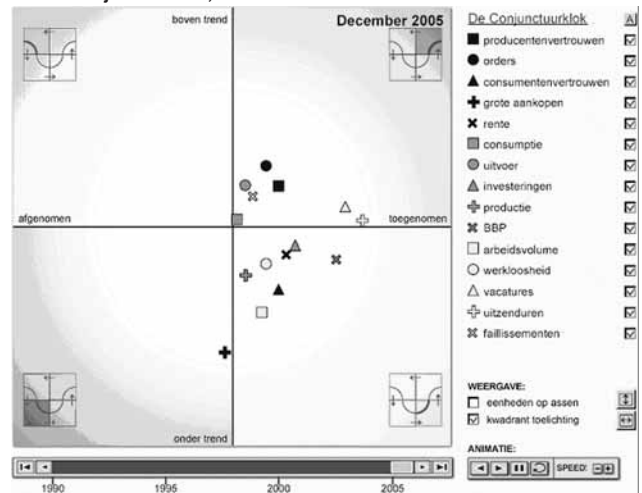
- rechtsboven: de indicator ligt boven de trend en is toegenomen;
- linksboven: de indicator ligt boven de trend en is afgenomen;
- linksonder: de indicator ligt onder de trend en is afgenomen;
- rechtsonder: de indicator ligt onder de trend en is toegenomen.

Op de Conjunctuurklok is te zien dat bijna alle indicatoren van september op december toenemen. Verreweg de meeste indicatoren bevinden zich eind 2005 in de opgaande fase. Het zwaartepunt ligt echter nog wel in de herstelfase. In een conjunctuurcyclus lopen van de arbeidsmarktindicatoren de werkloosheid en het arbeidsvolume meestal achteraan. Dat is in december goed te zien. De vacatures en de uitzenduren lopen daarop voor en staan in het kwadrant rechtsboven.

2. De Conjunctuurklok, september 2005

3. De Conjunctuurklok, december 2005

2. Bestedingen

De economie van Nederland is in het derde kwartaal met 1,3 procent gegroeid. In het eerste kwartaal van 2005 kromp het volume van het bruto binnenlands product (BBP) nog met 0,5 procent ten opzichte van een jaar eerder. De groei van het BBP in het derde kwartaal werd vooral gedragen door de aantrekkende export en hogere investeringen. Ook de consumptieve bestedingen waren duidelijk hoger dan een jaar eerder. Verder nam voor het eerst in vier jaar het aantal banen bij bedrijven weer toe.

2.1 Huishoudens consumeren meer

De huishoudens gaven in het derde kwartaal voor prijsverandering gecorrigeerd 1,2 procent meer uit. Dit was een relatief grote toename: de hoogste sinds het eerste kwartaal van 2002. In het derde kwartaal van 2005 werd vooral meer uitgegeven aan duurzame goederen. Het volume van deze bestedingen was 2,3 procent groter dan een jaar eerder. Vooral consumentenelektronica, kleding en schoeisel waren populair. Huishoudens kochten daarentegen minder nieuwe personenauto's. De consumptie van voedings- en genotmiddelen was 1,8 procent hoger dan een jaar eerder. Na het derde kwartaal van 2002 is de volumegroei bij deze consumptiecategorie niet meer zo hoog geweest.

Aan diensten werd ook meer uitgegeven, maar net als in voorgaande kwartalen was de stijging relatief beperkt. De toename van de bestedingen aan diensten bedroeg in het derde kwartaal 0,7 procent.

Ook in 2004 koopkrachtverlies

Het sentiment onder consumenten is al sinds medio 2001 overwegend negatief. De inkomens stonden in deze periode onder druk. Recent beschikbaar gekomen cijfers over de inkomensontwikkeling in 2004 laten zien dat er in dat jaar koopkrachtverlies is geleden. Vanaf 2002 zijn de inkomens ieder jaar gedaald. Het Centraal Planbureau

(CPB) gaat er vanuit dat de koopkracht ook in 2005 is gedaald, maar ziet de situatie voor 2006 zonniger in.

In 2004 bedroeg het gemiddeld besteedbaar inkomen van een huishouden 28,5 duizend euro. Voor inflatie gecorrigeerd lag het besteedbaar inkomen 0,7 procent lager dan in 2003. Per saldo lag het inkomen in 2004, gecorrigeerd voor inflatie, 1,5 procent boven dat in 2000. Werknemersgezinnen en gepensioneerden gingen er in deze vier jaar meer op vooruit dan het gemiddelde. Voor uitkeringsgerechtigden en met name voor zelfstandigen verslechterde de inkomenssituatie daarentegen. Hun inkomen lag in 2004 onder het niveau van dat in 2000.

Arbeidsmarkt herstelt

Behalve de inkomenspositie van huishoudens was ook hun situatie op de arbeidsmarkt lange tijd niet best. De werkloze beroepsbevolking is tussen 2001 en 2004 sterk opgelopen. Op de arbeidsmarkt tekende zich in 2005 echter weer een verbetering af. In de loop van dat jaar is de werkloosheid licht afgenomen en ook aan het banenfront viel positief nieuws te noteren. Het aantal banen is voor het eerst sinds 2003 twee kwartalen achtereenvolgens toegenomen.

Consument eind 2005 minder somber

De conjunctuurklok van eind december laat zien dat de verbetering van de conjunctuur doorzet. Bijna alle indicatoren laten van november op december een verbetering zien. Verreweg de meeste bevinden zich nu in een opgaande fase. Het zwaartepunt ligt echter nog wel in de herstelfase.

Ook de consumenten waren eind 2005 minder somber gestemd. De consumenten oordeelden in het laatste kwartaal van 2005 steeds minder negatief over het economisch klimaat in het algemeen en over de eigen financiële situatie. In december 2005 bereikte het consumentenvertrouwen, na correctie voor seizoeninvloeden, de hoogste waarde sinds drieënhalve jaar.

Staat 4
Binnenlandse consumptieve bestedingen

	2004	2004				2005		
		I	II	III	IV	I	II	III
		% volumemutaties t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar						
<i>Goederen, w.v.:</i>	-0,6	-0,9	-0,7	0,1	-0,7	-2,4	-1,0	1,6
Voedings- en genotmiddelen	0,6	0,5	0,1	0,5	1,2	-1,2	-0,3	1,8
Duurzame consumptiegoederen	-1,3	-1,5	-1,0	-0,5	-2,4	-4,3	-2,4	2,3
Overige goederen	-0,6	-1,6	-1,0	0,7	-0,2	-0,9	0,3	0,3
<i>Diensten</i>	1,3	0,7	1,0	1,7	1,6	0,4	1,0	0,7
Consumptieve bestedingen huishoudens inclusief IZWh (binnenlands)	0,4	-0,1	0,2	1,0	0,5	-0,9	0,0	1,1
Consumptieve bestedingen huishoudens inclusief IZWh (nationaal)	0,0	0,0	-0,3	0,4	0,0	-1,4	0,1	1,2

In tweede halfjaar weer consumptiegroei

Het lage consumentenvertrouwen en de afgenomen koopkracht weerspiegelden zich de afgelopen jaren in de ontwikkeling van de consumptie door huishoudens. Per saldo is de huishoudensconsumptie in de periode 2002–2005 niet gegroeid.

Het volume van de consumptieve bestedingen lag in de eerste tien maanden van 2005 ongeveer op hetzelfde niveau als in hetzelfde tijdvak een jaar eerder. Wel was er in het derde kwartaal en in oktober 2005 weer groei, na een krimp in de eerste helft van het jaar. In oktober was de binnenlandse consumptie voor prijsveranderingen en koopdagen gecorrigeerd 1,2 procent hoger dan in dezelfde maand van 2004.

Veel huishoudens konden in de laatste maanden van 2005 beschikken over ruimere financiële middelen. Tussen 1 september en 31 december 2005 mochten vaststaande tegoe-den op bedrijfsspaarregelingen vervroegd gedeblokkeerd worden. Huishoudens kregen hierdoor de mogelijkheid dit geld in het vierde kwartaal van 2005 aan te wenden.

Spaartegoed lager

Gezinnen beschikten eind november 2005 over een spaartegoed bij spaarinstellingen ter waarde van bijna 209 miljard euro. Dit tegoed is sinds september aan het afnemen. Een afname had zich na november 2002 niet meer voorgedaan. In september 2005 werd 268 miljoen euro aan het spaartegoed onttrokken, in oktober 1308 miljoen en in november nog eens 462 miljoen euro. Door een verandering van de regelgeving werd het vaststaande deel van het bedrijfsspaartegoed vervroegd gedeblokkeerd. Als vrijgevallen bedragen daarbij naar een betaalrekening zijn overgeboekt, tellen ze niet meer mee bij het bepalen van het spaartegoed.

2.2 Herstel van de overheidsconsumptie

De overheidsconsumptie was in het derde kwartaal 1,3 procent hoger dan een jaar eerder. Deze toename

volgde op een krimp van 0,4 procent in de eerste helft van 2005. Sinds het vierde kwartaal van 2003 is de groei van de overheidsconsumptie niet meer zo hoog geweest.

De stijging in het derde kwartaal was vooral een gevolg van de ontwikkeling van de collectieve uitgaven (openbaar bestuur). Na een krimp van 1,7 procent in het eerste halfjaar, groeiden deze in het derde kwartaal met 0,2 procent. Vooral de uitgaven van het Ministerie van Financiën zijn sterk gestegen ten opzichte van een jaar eerder. De toename betreft voornamelijk de Belastingdienst en heeft een tweetal oorzaken. Ten eerste heeft de Belastingdienst extra kosten gemaakt vanwege de introductie van het nieuwe zorgstelsel. Ten tweede neemt de Belastingdienst een deel van de taken van het UWV over (Walvis). Ook hierdoor heeft de Belastingdienst extra kosten gemaakt voor personeel en materieel. De effecten bij het UWV zullen naar verwachting pas in het vierde kwartaal van 2005 of het eerste kwartaal van 2006 te zien zijn.

Daarnaast is met ingang van het schooljaar 2005–2006 het lesgeld voor alle scholieren in het voortgezet onderwijs afgeschaft. Deze maatregel heeft geleid tot een verschuiving van consumptie door huishoudens naar collectieve overheidsconsumptie.

Ook de individualiseerbare uitgaven (met name onderwijs) namen in het derde kwartaal toe (1,0 procent). Ook dit is een toename ten opzichte van het eerste en tweede kwartaal. De oorzaak hiervoor is dat het leerlingenaantal in het schooljaar 2005–2006 hoger is (vooral bij het tertiair onderwijs) dan in het schooljaar 2004–2005.

Bij de derde component van de overheidsconsumptie, de sociale uitkeringen in natura, lag de groei in het derde kwartaal van 2005 met 3,1 procent eveneens duidelijk hoger dan in het eerste halfjaar (1,1 procent). Hiervoor zijn met name de uitgaven in het kader van de Ziekenfondswet verantwoordelijk.

De verklaring hiervoor ligt onder andere in de ingrijpende pakketbeperkingen die per 1 januari 2004 werden ingevoerd. Zo worden verstrekkingen op het gebied van tandheelkundige hulp, fysiotherapie, zittend ziekenvervoer en farmaceutische hulp (anticonceptie, zelfzorgmiddelen) niet meer vergoed.

Staat 5
Bruto investeringen in vaste activa

	2003		2004				2005		
	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
<i>mld euro</i>									
Bruto investeringen in vaste activa	20,5	24,1	23,7	24,8	21,2	25,0	23,4	25,5	22,8
Investerings in schepen, vliegtuigen en in cultuur gebrachte activa	0,1	0,8	0,8	0,7	0,1	0,5	0,3	0,4	0,3
Grote projecten	0,0	0,6	0,0	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bruto investeringen in vaste activa (geschoond)	20,5	22,8	22,9	23,6	21,2	24,5	23,1	25,1	22,5
<i>% waardenmutaties t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar</i>									
Bruto investeringen in vaste activa	-2,5	2,4	6,4	4,0	3,3	3,5	-1,1	3,0	7,6
Bruto investeringen in vaste activa (geschoond)	-2,3	-2,4	4,6	2,3	3,3	7,3	0,9	6,6	6,6

Bij de invoering van deze maatregelen werd echter bepaald dat reeds in 2003 afgesproken behandelingen nog wel vergoed zouden worden. Bovendien werd de beperking bij het ziekenvervoer pas later in 2004 ingevoerd. Dit zorgde er voor dat de effecten van de maatregelen pas in de tweede helft van 2004 zichtbaar werden¹⁾.

Tevens is per 1 januari 2005 bij de ZFW een no-claim-regeling ingevoerd. De bedoeling hiervan is de burger kostenbewuster te maken en onnodig zorggebruik te voorkomen. Het lijkt er op dat deze maatregel eveneens een drukkend effect heeft gehad op de sociale uitkeringen in natura in de eerste helft van 2005.

2.3 Sterke groei investeringen in vaste activa

De investeringen in vaste activa zijn in het derde kwartaal van 2005 sterk gestegen, met 6,6 procent. Er werd vooral meer geïnvesteerd in woningen, machines en installaties en computers. Ook in vliegtuigen is aanzienlijk meer geïnvesteerd.

Investeringen in woningen: sterke groei

De investeringen in woningen zijn in het derde kwartaal met 8,8 procent gegroeid. In het voorgaande kwartaal bedroeg de groei zelfs bijna 11 procent. In 2002 en 2003 daalden de woninginvesteringen nog met respectievelijk 6,5 en 3,2 procent. In 2004 ging het beter en bedroeg de groei 6,3 procent.

De investeringen in bedrijfsgebouwen zijn in het derde kwartaal met 0,9 procent gestegen. In 2004 en het eerste kwartaal van 2005 daalden de investeringen nog fors. Vanaf het tweede kwartaal is een lichte stijging zichtbaar.

Ook in infrastructuur is in het derde kwartaal meer geïnvesteerd (2,6 procent). In het eerste halfjaar van 2005 daalden de investeringen nog met 2,3 procent.

Aanhoudende groei investeringen in zakenauto's

De investeringen in zakenauto's namen met 6,7 procent toe in het derde kwartaal. Daarmee wordt de positieve ontwikkeling van de laatste tijd voortgezet. Zo groeiden de investeringen in het eerste halfjaar met 8,4 procent en over heel 2004 zelfs met ruim 9 procent. Investeringen in overige wegvervoermiddelen (zoals vrachtwagens en bussen) daalden fors, met 11,1 procent in vergelijking met hetzelfde kwartaal vorig jaar.

In treinen en trams is in het derde kwartaal voor 5,6 procent minder geïnvesteerd, terwijl de investeringen in vliegtuigen juist stegen. Dit kwam onder andere door aanschaf van vliegtuigen van het type Airbus 330.

Explosieve groei investeringen in computers

De investeringen in computers zijn in het derde kwartaal met bijna 29 procent gegroeid. Daarmee houdt de zeer

hoge investeringsgroei aan. In 2004 bedroeg de groei ook al bijna 16 procent.

Investeringen in machines en installaties omhoog

De investeringen in machines en installaties groeiden met 3,9 procent. Na jaren van daling was dit het derde kwartaal op rij waarin de investeringen in machines en installaties stegen.

De groei van de investeringen in overige materiële activa neemt af, in het derde kwartaal van 2005 tot 1,9 procent. Over het eerste halfjaar bedroeg de groei nog 4,2 procent.

De investeringen in immateriële activa groeiden in het derde kwartaal van 2005 met 2,4 procent, evenveel als in het eerste halfjaar. Investeringen in immateriële activa bestaan voor het grootste deel uit software.

2.4 In- en uitvoer: groei houdt aan

Het invoervolume van goederen en diensten was in het derde kwartaal van 2005 ruim 6 procent groter dan in dezelfde periode van 2004. Het uitvoervolume was 5 procent groter. De volumeontwikkeling van de uitvoer is al een aantal kwartalen positief. Ten opzichte van 2004 is de groei wel afgenomen.

Wederuitvoer stijgt wederom

De laatste kwartalen groeiden de in- en uitvoervolumes van goederen aanzienlijk meer dan dat van diensten. In het derde kwartaal van 2005 werd het verschil in groeitempo kleiner. Het invoervolume van diensten was in het derde kwartaal ruim 5 procent groter, het uitvoervolume ruim 3 procent. Het invoer- en uitvoervolume van goederen is respectievelijk met ruim 6 procent en ruim 5 procent toegenomen.

In het derde kwartaal van 2005 is, ten opzichte van dezelfde periode in het jaar 2004, het volume van de wederuitvoer van goederen en diensten bijna 12 procent groter. De ontwikkeling van de wederuitvoer²⁾ heeft zowel gevolgen voor de invoer als voor de uitvoer. De productgroepen farmaceutische producten, computers, zendtoestellen, medische instrumenten, meet- en regelapparatuur, radio's en tv's kenden in het derde kwartaal een fors stijgende wederuitvoer. Deze producten hebben een relatief groot gewicht in de totale wederuitvoer.

De invoervolumes van vrijwel alle productgroepen waren hoger dan een jaar eerder. De stijging van het invoervolume was vooral groot bij de landbouw- en visserijproducten, chemische producten en bij de elektrotechnische machines en apparaten. Het uitvoervolume van de basismetalen en metaalproducten, chemische producten, elektrotechnische machines en apparaten is sterk toegenomen. Het uitvoervolume van de aardolie, aardgas en overige delfstoffen en transportmiddelen is echter gedaald.

Een verslechtering van de ruilvoet

De ruilvoet is de verhouding tussen de uitvoerprijzen en de invoerprijzen. De ruilvoet van de handel in goederen is in het derde kwartaal van 2005 licht verslechterd. De prijzen van de invoer (5 procent) zijn harder gestegen dan de prijzen van de uitvoer (4 procent). Bij een verslechtering van de ruilvoet wordt de invoer relatief duurder dan de uitvoer.

Noten in de tekst

- 1) Voor 2005 heeft dit tot gevolg dat de eerste twee kwartalen een lagere ontwikkeling zullen tonen dan de tweede helft van het jaar. In de statistiek staat iets dergelijks bekend als het *echo-effect*.
- 2) De wederuitvoer bestaat uit goederen die uit het buitenland worden ingevoerd en, na hooguit een kleine bewerking, weer worden uitgevoerd naar andere landen.

3. Productie

Ondanks de aantrekkelijke economische groei in Nederland in het derde kwartaal van 2005, is de productie van goederen achtergebleven. De toegevoegde waarde van goederenproducenten daalde met 0,8 procent. Voor het grootste deel was dit een gevolg van het feit dat er veel minder aardgas geëxporteerd is dan een jaar eerder. De productie van de industrie groeide niet. Vergeleken met eerdere perioden van economisch herstel is dit opvallend. De bouwnijverheid trok daarentegen wel sterk aan. Vooral de productie van nieuwbouwwoningen is gegroeid.

De groei in de commerciële dienstverlening zet door. De toegevoegde waarde groeide met 2,2 procent in het derde kwartaal van 2005. Vooral de uitzendbranche presteerde goed met een groei van bijna tien procent. Een sterke productiestijging was er ook in de handel, vooral door de toegenomen wederuitvoer. Van de toegenomen wederuitvoer

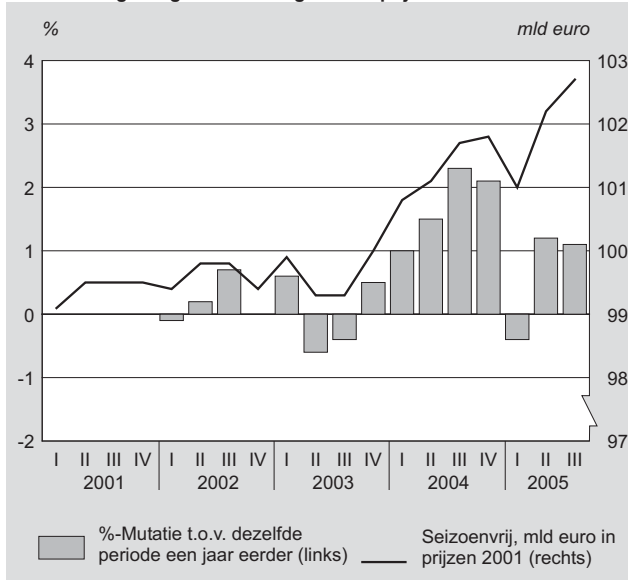
profiteerde ook de transportsector, waar de toegevoegde waarde met bijna 2 procent groeide.

De productie van de niet-commerciële dienstverlening groeide bescheiden, na twee kwartalen van daling.

3.1 Goederenproducenten: woningbouw trekt aan, industrie blijft achter

In het derde kwartaal was de bouwnijverheid de sterkst groeiende bedrijfstak bij de goederenproducenten. De bouw profiteerde van de sterk aangetrokken woningbouw.

4. Bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen: volume

Conjunctuurtest: industrie

In de periode oktober-november 2005 lag de gemiddelde industriële productie 0,3 procent lager dan in augustus-september. Het producentenvertrouwen in de industrie is in januari 2006 uitgekomen op 3,0. Dit is 0,4 punt hoger dan in december 2005. Volgens de uitkomsten van de Conjunctuurtest is in januari 2006 de bezettingsgraad met 0,7 procentpunt gedaald tot 81,4 procent vergeleken met oktober 2005.

De ondernemers verwachten een toename van de productie en een stijgende buitenlandse afzet voor het eerste kwartaal. Verder blijkt uit dit onderzoek dat in december 2005 op de binnenlandse markt ongeveer evenveel orders zijn ontvangen als in november. De orders uit het buitenland zijn in dezelfde periode toegenomen. De omvang van de orderportefeuille nam van december 2005 op januari 2006 licht toe. De concurrentiepositie op de binnenlandse markt is volgens de ondernemers in het vierde kwartaal licht verbeterd. Op de buitenlandse markt bleef de concurrentiepositie buiten de EU gelijk, terwijl zij binnen de EU licht verbeterde.

Staat 6

Bruto toegevoegde waarde van drie groepen producenten: volume

	Aandeel in 2004	2004			2005			
		II	III	IV	I	II	III	
	%	% mutaties t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar						
Goederenproducenten	27	2,1	1,8	2,7	2,3	-2,8	1,3	-0,8
Landbouw, bosbouw en visserij	2	4,9	0,1	6,3	6,8	0,7	-1,4	-0,5
Delfstoffenwinning	3	10,9	19,2	28,0	6,2	-7,0	2,2	-19,3
Industrie	14	1,2	1,5	1,0	0,8	-2,1	0,2	-0,1
Energie- en waterleidingbedrijven	2	-3,7	-2,5	2,3	-2,4	0,2	0,5	-2,7
Bouwnijverheid	6	1,2	-0,4	-1,2	3,2	-4,0	4,8	4,2
Producenten van commerciële diensten	48	2,1	1,4	3,1	2,8	0,9	2,3	2,2
Handel, horeca en reparatie	14	3,3	3,2	4,3	4,6	1,0	1,5	3,6
Vervoer, opslag en communicatie	7	4,0	5,5	3,6	3,2	0,0	2,0	1,9
Financiële en zakelijkdienstverlening	27	0,9	-0,7	2,3	1,6	1,1	2,7	1,6
Producenten van niet-commerciële diensten	25	0,6	1,5	0,1	0,7	-0,1	-0,7	0,5
Overheid	12	-0,3	0,3	-0,8	0,5	-0,9	-0,9	0,2
Zorg en overige dienstverlening	13	1,4	2,7	0,9	0,8	0,7	-0,5	0,8
Bruto toegevoegde waarde (basisprijzen)	100	1,7	1,5	2,3	2,1	-0,4	1,2	1,1

Staat 7
Kerncijfers van de industrie in het derde kwartaal 2005

	Aandeel in totale toegevoegde waarde	Waarde			Prijs			Volume		
		Productie	Verbruik	Toegevoegde waarde	Productie	Verbruik	Toegevoegde waarde	Productie	Verbruik	Toegevoegde waarde
	%	% mutaties t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar								
BEDRIJFSTAKKEN										
Landbouw, bosbouw en visserij	2,1	0,8	2,3	-1,8	0,7	1,9	-1,3	0,0	0,3	-0,5
Delfstoffenwinning	2,0	4,0	-10,2	8,1	27,5	6,7	33,9	-18,5	-15,8	-19,3
Industrie	14,1	6,1	7,5	2,4	5,9	7,2	2,5	0,2	0,3	-0,1
Voedings- en genotmiddelenindustrie	2,7	1,5	-0,1	6,5	-0,1	-1,8	5,3	1,6	1,8	1,2
Textiel- en lederindustrie	0,3	-0,7	-0,2	-1,7	1,4	1,9	0,3	-2,0	-2,0	-2,0
Papierindustrie, uitgeverijen en drukkerijen	1,7	2,2	2,3	2,1	0,5	0,6	0,2	1,8	1,7	1,9
Aardolie-industrie	0,9	37,6	35,8	50,3	39,7	37,7	53,8	-1,5	-1,4	-2,3
Chemische basisproductenindustrie	1,5	14,5	21,1	-5,0	6,9	12,8	-10,7	7,1	7,3	6,4
Chemische eindproductenindustrie	0,7	2,1	4,3	-4,6	1,3	3,6	-5,5	0,8	0,7	1,0
Rubber- en kunststofindustrie	0,4	5,4	7,8	0,0	3,5	5,0	0,0	1,8	2,7	0,0
Basismetalaal- en metaalproductenindustrie	1,5	2,0	2,9	-0,2	3,8	4,5	2,4	-1,8	-1,5	-2,6
Machine-industrie	1,3	6,2	5,7	7,4	3,8	3,2	5,2	2,3	2,4	2,0
Elektrotechnische industrie	0,7	-3,1	-2,0	-7,1	1,7	2,0	0,5	-4,7	-3,9	-7,6
Transportmiddelenindustrie	0,8	-12,5	-12,2	-13,4	0,8	2,1	-2,4	-13,2	-13,9	-11,2
Overige industrie	1,6	3,5	5,1	1,6	1,4	1,8	0,9	2,1	3,3	0,7
Energie- en waterleidingbedrijven	1,6	5,4	8,5	-1,4	7,9	10,9	1,4	-2,3	-2,1	-2,7
Bouwnijverheid	5,4	6,4	6,8	5,8	1,8	2,0	1,6	4,5	4,7	4,2
Handel, horeca en reparatie	15,0	3,9	6,5	1,8	0,1	2,5	-1,8	3,7	3,9	3,6
Handel en reparatie	13,0	3,9	7,1	1,3	-0,2	2,7	-2,5	4,1	4,3	3,9
Horeca	2,0	3,8	2,8	4,8	2,1	1,4	2,7	1,7	1,3	2,0
Vervoer, opslag en communicatie	7,3	2,7	5,7	-1,0	0,9	4,0	-2,9	1,8	1,7	1,9
Vervoer en dienstverlening t.b.v. vervoer	4,6	4,7	9,4	-1,4	1,9	5,7	-3,1	2,7	3,5	1,8
Post en telecommunicatie	2,7	-1,2	-1,8	-0,5	-1,1	0,2	-2,4	-0,1	-2,0	2,0
Financiële en zakelijke dienstverlening	28,2	4,5	6,2	3,3	1,3	0,8	1,6	3,2	5,4	1,6
Financiële instellingen	7,5	3,5	12,2	-3,2	-1,2	0,5	-2,6	4,7	11,6	-0,6
Verhuur van en handel in onroerend goed	7,9	3,8	0,4	5,8	2,2	-1,4	4,5	1,5	1,9	1,3
Uitzendbureaus	2,6	11,9	13,0	11,6	2,1	1,1	2,3	9,6	11,8	9,1
Overige zakelijke dienstverlening	10,2	4,5	4,7	4,4	2,3	2,0	2,6	2,2	2,6	1,7
Overheid	11,1	1,6	2,8	1,0	1,0	1,3	0,8	0,6	1,4	0,2
Zorg en overige dienstverlening	13,4	2,3	1,0	3,1	1,7	0,8	2,2	0,6	0,2	0,8
Totaal	100,0	4,2	6,0	2,3	2,6	3,9	1,3	1,6	2,0	1,1

De cijfers over de bouw worden enigszins vertekend doordat er in het derde kwartaal meer werkdagen waren dan een jaar eerder. De toegevoegde waarde van de bouw steeg met 4,2 procent. Vooral de burgerlijke en utiliteitsbouw kende een sterke groei van de productie; de toegevoegde waarde groeide hier met 5,9 procent.

De industrie was in eerdere perioden van conjunctureel herstel vaak een van de bedrijfstakken waar dit voor het eerst uit de cijfers naar voren kwam. Zo lag de groei in 1994 bijvoorbeeld boven de 6 procent. Bij de huidige economische opleving is dit niet te zien. De toegevoegde waarde van de totale industrie kromp in het derde kwartaal van 2005 zelfs licht (-0,1 procent).

Bij de grootste tak van industrie, de voedings- en genotmiddelenindustrie, groeide de productie van vrijwel alle productgroepen. Het productievolume steeg met bijna 2 procent, net als een kwartaal eerder. De sterkste groei is gemeten bij de drankenindustrie.

In het derde kwartaal is wel een omslag te zien bij de chemische industrie. Nadat in het eerste halfjaar de toegevoegde waarde fors afnam, was er een stijging van ruim 6 procent. Bij de chemische basisproductenindustrie was

er vooral herstel in de petrochemie. Ook de buitenlandse afzet van de chemische basisproductenindustrie nam stevig toe (ruim 4 procent). Daarbij is opvallend dat deze uitvoergroei vooral bestaat uit Nederlandse productie, terwijl de uitvoergroei van de Nederlandse economie als geheel juist aan de wederuitvoer te danken was. Ook de

Conjunctuurtest: chemie

Ten opzichte van een jaar eerder lag de productie van de chemische industrie in november 2005 9 procent hoger. Rekening houdend met de tijd van het jaar zijn de orderontvangsten in december 2005 licht toegenomen. Volgens de producenten van chemische goederen zal, rekening houdend met de tijd van het jaar, de productie in het eerste kwartaal toenemen. Het oordeel van de ondernemers over de orderpositie is in januari 2006 echter verslechterd. In het vierde kwartaal van 2005 is volgens de ondernemers de concurrentiepositie op binnenlandse markt gelijk gebleven. Op de buitenlandse markt bleef de concurrentiepositie binnen de EU nagenoeg gelijk, terwijl zij buiten de EU enigszins beter werd.

Staat 8

Industrie: bezettingsgraden, productiebelemmeringen, producentenvertrouwen en productiegroei

	2003		2004				2005			
	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	
	%									
Bezettingsgraad	81,4	82,2	82,9	83,1	82,4	82,1	81,9	81,7	82,1	
Productiebelemmeringen										
nee	77	79	80	79	78	80	79	77	80	
ja	23	21	20	21	22	20	21	23	20	
<i>te weten, als gevolg van:</i>										
onvoldoende vraag	17	16	13	11	11	12	12	14	11	
tekort aan arbeidskrachten	1	1	1	2	1	0	1	1	2	
te geringe capaciteit	1	1	2	5	4	3	3	3	3	
overige belemmeringen	4	3	4	3	6	5	5	5	4	
Producentenvertrouwen	-3,0	-2,2	0,8	0,7	0,3	0,2	-0,3	-0,9	3,3	
Productiegroei in volume	-1,1	1,4	1,5	1,0	0,8	-2,1	0,2	-0,1	.	

toegevoegde waarde van de chemische eindproducten-industrie en de kunststofindustrie nam toe, na een duidelijke daling in de eerste helft van het jaar.

Met de metaalindustrie ging het in het derde kwartaal minder goed. De toegevoegde waarde daalde met ruim 2,5 procent. Met name de productie van ijzer- en staalproducten nam af. Dit was het gevolg van een afnemende buitenlandse vraag (zie ook de rubriek Uitgelicht). Dit geldt niet voor de machinebouw, waar zowel in het binnenland als het buitenland de vraag toenam. Door de aantrekkelijke investeringen groeide de toegevoegde waarde hier met 2 procent, net als in de twee voorgaande kwartalen.

Conjunctuurtest: metaal

Vergeleken met een jaar eerder is de productie van de metaal- en elektrotechnische industrie in november 2005 met 1 procent afgenomen. Vergeleken met een maand eerder zijn in december 2005 de orderontvangsten in de metaal- en elektrotechnische industrie toegenomen. De ondernemers zijn vooral tevreden over de orderpositie van het buitenland. De ondernemers voorzien een forse toename van de productie voor het eerste kwartaal. De concurrentiepositie binnen de EU werd sterker. Men verwacht dat de buitenlandse afzet in het eerste kwartaal flink zal toenemen.

De elektrotechnische industrie werd geconfronteerd met een teruglopende vraag naar audio-, video- en telecomproducten. De toegevoegde waarde van de elektrotechnische industrie kromp met bijna 8 procent. Daarbij valt op dat de invoer en wederuitvoer van elektrotechnische producten spectaculair is gestegen. Deze cijfers lijken erop te wijzen dat de Nederlandse producenten marktaandeel verliezen aan buitenlandse concurrenten.

Ook de transportmiddelenindustrie heeft een moeizaam kwartaal achter de rug. De toegevoegde waarde daalde met ruim 11 procent. Vooral ontwikkelingen in de auto-industrie zijn hier debet aan. Het totaal aantal geproduceerde auto's halveerde ten opzichte van het derde

kwartaal van 2004. Ook de productie van de scheepsbouw en vliegtuigbouw liep terug.

De papierindustrie is in het derde kwartaal met bijna 2 procent gegroeid. Dit kwam onder andere door een toegenomen productie bij de uitgeverijen. Er was een groei te zien van 2 procent van het aantal abonnementen. De productie van boeken is zelfs met 11 procent gestegen.

De energiesector kende in het derde kwartaal een duidelijk daling van het volume van de toegevoegde waarde (-2,7 procent). De productiewaarde is echter flink gestegen. Dit kwam door de sterk toegenomen energieprijzen. De afzetprijzen lagen ruim 8 procent hoger dan een jaar eerder. De energiesector heeft daarnaast echter te maken met nog sterker stijgende verbruiksprijzen. Dit laatste speelde voornamelijk bij de aardgasprijzen een rol.

Ook de delfstoffenwinning had te maken met gestegen energieprijzen. Hierdoor steeg de productiewaarde in het derde kwartaal met 4 procent. Het productievolume en de toegevoegde waarde daalden echter met bijna 20 procent, vooral doordat er veel minder gas is afgezet naar het buitenland dan een jaar eerder.

De productie van de landbouw is ongeveer gelijk gebleven ten opzichte van een jaar eerder. Het productievolume van de veeteelt is met bijna 3 procent toegenomen. Bij de sierteelt daarentegen is de productie afgenomen. Aan de prijzenkant is het omgekeerde beeld te zien. De prijzen in de veeteelt daalden flink terwijl in de sierteelt de prijzen fors zijn gestegen. Mede hierdoor steeg de productiewaarde van de tuinbouw sterk.

3.2 Commerciële dienstverlening: Nederlandse handel lift mee met aantrekkende wereldhandel

De groei van de Nederlandse handel liet in het derde kwartaal een versnelling zien. Dit is in de lijn met de florerende wereldhandel. Hiervan profiteren zowel de Nederlandse invoer als uitvoer. Uit de cijfers over de internationale handel in oktober blijkt dat er vooral veel meer is

geïmporteerd uit China en dat de export naar Europese niet-EU-landen, zoals Rusland, flink is gegroeid.

Ook met de detailhandel blijft het goed gaan. Oktober 2005 was de derde maand op rij met een hogere omzet. De omzet lag in oktober zelfs bijna 3 procent hoger dan een jaar eerder, ondanks een lager gemiddeld prijsniveau. Opvallend was dat de omzetgroei volledig van de non-foodsector kwam. In de foodsector lag de omzet lager dan een jaar eerder. De supermarkten hebben in oktober bijna 2 procent minder omgezet. De toegevoegde waarde van de totale handel groeide in het derde kwartaal in volume met 3,6 procent.

Ook de horeca profiteert van het economisch herstel. De omzet is in het derde kwartaal van 2005 met 3,8 procent toegenomen. Ook het omzetvolume steeg, met 1,8 procent. Voor de horeca is dit zelfs de eerste duidelijke omzetstijging sinds 2001. Vooral restaurants en café's kenden een uitstekend derde kwartaal.

De financiële en zakelijke dienstverlening heeft in het derde kwartaal een wisselend beeld laten zien. Door de tegenvallende gang van zaken bij de financiële dienstverleners is de totale groei van de financiële en zakelijke dienstverlening teruggevallen van 2,7 procent in het tweede kwartaal naar 1,6 procent in het derde kwartaal van 2005.

Conjunctuurtest: zakelijke dienstverlening

De ondernemers in de zakelijke dienstverlening hebben in het vierde kwartaal van 2005 flink meer orders ontvangen. In de branche is in dit kwartaal ook meer omzet geboekt. Voor wat betreft de ontwikkeling van orders en omzet zijn de verwachtingen van de ondernemers in de gehele zakelijke dienstverlening voor het eerste kwartaal van 2006 hoog gespannen. Ondernemers in de computerservice- en informatietechnologiebureaus en de overige zakelijke dienstverlening verwachten tevens dat de personeelssterkte in deze periode fors zal toenemen, terwijl ondernemers in de verhuur van roerende goederen verwachten dat de omvang van het personeelsbestand ongeveer gelijk zal blijven. In de zakelijke dienstverlening als geheel verwacht per saldo ruim 30 procent van de ondernemers meer orders en omzet te boeken in het eerste kwartaal van 2006. Sinds het eerste kwartaal van 2003 wordt de ondernemers gevraagd naar hun oordeel over het economisch klimaat. Deze indicator voor het eerst boven de nullijn gekomen wat betekent dat per saldo de meeste ondernemers positief gestemd zijn over het economisch klimaat.

De toegevoegde waarde van de financiële instellingen is in het derde kwartaal gedaald. De banken kenden een lichte productiedaling. Het volume van de rentemarge is echter gestegen door een toename van de transacties in spaar-goeden. Er was, doordat het kabinet een versoepelde opname mogelijk maakte, een grote stijging van de opname van spaarloonregelingen. Dit werd voor een groot

deel geparkeerd op andere spaarvormen. Het volume steeg met bijna 6 procent. Ook de kredietverlening, met name hypotheek, blijft het goed doen. De kredietverlening nam met ruim 3 procent toe. Het consumptief krediet is echter afgenomen in het derde kwartaal van 2005.

Een duidelijk teken van economisch herstel is dat de detachingsbranche aantrekt. De personeelsuitzend- en uitleenbedrijven hebben in het derde kwartaal van 2005 13 procent meer omgezet dan in het derde kwartaal van 2004. Na een periode van bijna vier jaar met een krimpende markt is er in de loop van 2004 weer sprake van herstel, het eerst in de uitzendmarkt. Het aantal uren in de uitzendbranche is in het derde kwartaal van 2005 met ruim 14 procent toegenomen en over de eerste drie kwartalen met 18 procent. Pas in 2005 laat de uitleenbranche ook weer positieve ontwikkelingen zien. De ontwikkeling van het aantal uitleenuren is in het eerste kwartaal van 2005 nog 6,5 procent gedaald. In het tweede en derde kwartaal van 2005 is met een stijging van respectievelijk 2,5 en 7,5 procent, ook hier een duidelijk herstel opgetreden. Het totaal aantal uren (uitzend- en uitleen-) is in het derde kwartaal hierdoor met 11,5 procent toegenomen.

De omzet bij de IT-bedrijven is in het derde kwartaal van 2005 met ruim 8,5 procent toegenomen in vergelijking met het derde kwartaal van 2004. Dit is al het zesde opeenvolgende kwartaal in de IT-dienstverlening met een positieve ontwikkeling. De jaren tussen 2000 en 2004 werden vooral gekenmerkt door dalende omzet en krimpend arbeidsvolume. Vanaf het eerste kwartaal van 2004 worden er echter weer zwarte cijfers geschreven en is er steeds sprake van een stijgende tendens.

In het derde kwartaal van 2005 zijn er in totaal 2,2 procent meer personenauto's verkocht dan in hetzelfde kwartaal van 2004. Het aantal zakelijke verkopen is al vanaf het eerste kwartaal van 2004 groeiende en neemt in het derde kwartaal van 2005 met 7 procent toe. Dit zorgt voor een omzettoename van bijna 10 procent in dit marktsegment. De markt voor nieuwe personenauto's voor privé-gebruik heeft zich nog steeds niet hersteld. Hier zijn 3,5 procent minder auto's verkocht dan in het derde kwartaal van 2004. Na het topjaar 1999 met meer dan 600 duizend verkochte nieuwe personenauto's is het totaal aantal verkochte nieuwe personenauto's ieder jaar afgenomen.

3.3 Niet commerciële dienstverlening: lichte groei overheidsuitgaven

De niet commerciële dienstverlening (overheid en zorg) liet in het derde kwartaal van 2005 een lichte groei van de toegevoegde waarde zien (+0,5 procent). In het eerste halfjaar was nog een lichte daling gemeten.

Na twee kwartalen waarin het volume van de toegevoegde waarde van de overheid met 0,9 procent afnam, is in het derde kwartaal van 2005 sprake van een zeer lichte toename. Dit is met name te danken aan het onderwijs. Bij het primair en secundair onderwijs is de toegevoegde waarde met respectievelijk 1,3 procent en 1,6 procent gestegen.

Bij defensie is ook in het derde kwartaal sprake van krimp, terwijl bij het openbaar bestuur de toegevoegde waarde ongeveer op het zelfde niveau lag als in het derde kwartaal van 2004.

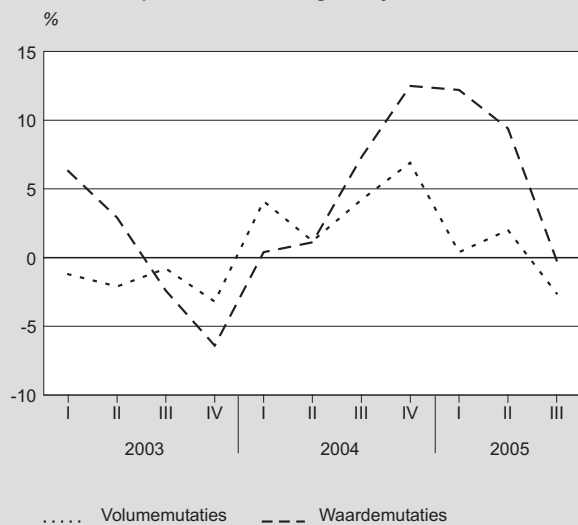
Uitgelicht

Herstel metaalindustrie tijdelijk onderbroken

Na zes kwartalen met groei is in het derde kwartaal van 2005 het volume van de toegevoegde waarde van de metaalindustrie met 2,6 procent gedaald. Tevens is een eind gekomen aan een aantal kwartalen met forse prijsstijgingen van ferro-producten. Hierdoor is de groei van de toegevoegde waarde uitgedrukt in euro's teruggeval- len naar vrijwel nihil.

Het aandeel van de metaalindustrie in de toegevoegde waarde van de totale industrie bedraagt ongeveer 11 procent. De metaalindustrie bestaat voor ongeveer een derde uit basismetaalindustrie (ferro-industrie en non-ferro-industrie) en twee derde uit metaalproducten- industrie. Belangrijke producten van de laatstgenoemde industrie zijn bijvoorbeeld metalen constructiewerken voor de industrie en bouwnijverheid.

5. Toegevoegde waarde metaalindustrie (bruto, basisprijzen) mutaties t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar

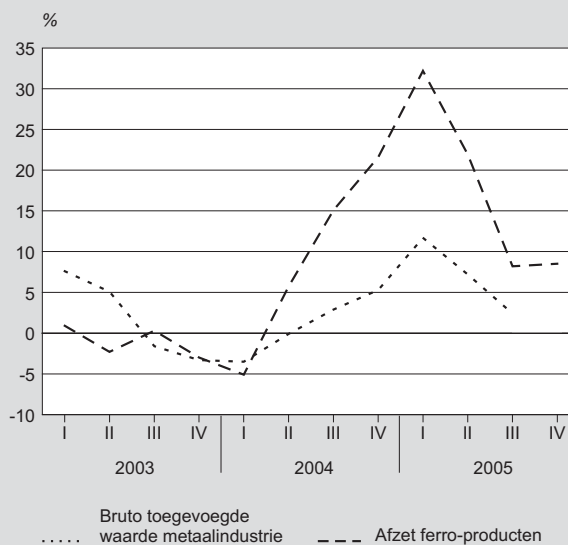

Tussen eind 2003 en half 2005 trok de omzet in de metaalindustrie elk kwartaal aan, met name in de basismetaalindustrie. In 2004 liep het productievolume van de basismetaal nog sterk op. In de eerste helft van 2005 vlakke deze groei af, waarna in het derde kwartaal van 2005 een daling van bijna 4 procent te zien was.

De afzetprijzen zijn vanaf 2004 fors gestegen, vooral in de ferro-industrie. De afzetprijzen van ferro-producten zijn al voor het zesde kwartaal op rij hoger dan een jaar eerder, maar de omvang van de prijsstijgingen is duidelijk afgenomen. Voor het vierde kwartaal van 2005 wijzen voorlopige gegevens erop dat de procentuele prijsstijging weer licht toeneemt. De afzetprijzen van de

In de zorg en overige dienstverlening werd een lichte groei gemeten, na een daling van de toegevoegde waarde in het tweede kwartaal.

6. Prijsmutaties t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar

totale basismetaalindustrie zijn in het derde kwartaal van 2005 7 procent hoger dan een jaar eerder tegen 17 procent in het eerste halfjaar.

De lagere productie en de tegenvallende ontwikkeling van de afzetprijzen van ferro-producten resulteerden in een scherpe terugval in de groei van de toegevoegde waarde, van 40 procent in het eerste halfjaar naar 4 procent in het derde kwartaal van 2005.

Export speelt een zeer belangrijke rol in de ferro-industrie. Het aandeel van de export van ferro-producten in de totale omzet is toegenomen van 80 procent in 2003 tot 90 procent in het derde kwartaal van 2005. Na 7 kwartalen met een hogere afzet in het buitenland is de export in het derde kwartaal van 2005 echter lager dan in het voorgaande kwartaal. In de loop van 2005 is de internationale staalmarkt omgeslagen onder invloed van een teruglopende vraag vanuit de bouwnijverheid en de auto-industrie in Europa. Door de afnemende vraag in Europa zijn de voorraden opgelopen en zijn de verkoopprijzen minder gestegen.

De basismetaalindustrie in Nederland is sterk afhankelijk van de Europese vraag. De handel in ferro-producten tussen Nederland en China, dat door een sterke vraag naar staal een groot aandeel had in de opleving van de wereldwijde staalindustrie in 2004, is voor Nederland van veel minder belang. Het totale aandeel van China in de uitvoer van ferro-producten vanuit Nederland is minder dan 1 procent. Inmiddels lijken vraag en aanbod op de Europese staalmarkt weer in balans en lopen de voorraden terug. In het vierde kwartaal van 2005 laat de vraag naar staal een herstel zien en stabiliseren de prijzen ten opzichte van het voorgaande kwartaal.

4. Prijzen en lonen

De inflatie is in de loop van 2005 opgelopen en gemiddeld uitgekomen op 1,7 procent. Dit kwam vooral door de sterk gestegen energieprijzen. Deze hebben ook geleid tot fors gestegen afzet- en verbruiksprijzen voor de Nederlandse industrie. Ook *cao-loonstijging lag in de tweede helft van het jaar hoger, maar wel lager dan de inflatie.*

4.1 Inflatie in 2005 gemiddeld 1,7 procent

De inflatie is in 2005 gemiddeld uitgekomen op 1,7 procent. In 2004 lag de inflatie nog op 1,2 procent. Ondanks een flinke stijging lag het niveau van de geldontwaarding in 2005 historisch gezien laag. In de periode 1990–2003 is het jaarcijfer voor de inflatie in geen enkel jaar onder de 2,0 procent uitgekomen.

De inflatie is in de loop van het jaar geleidelijk opgelopen. In het derde kwartaal bedroeg de stijging van het prijsniveau 1,7 procent ten opzichte van een jaar eerder, in het vierde kwartaal was dit 1,8 procent. Deze ontwikkeling is voor het grootste deel toe te schrijven aan de gestegen energieprijzen. Uit decompositie van de inflatie blijkt dat de prijsstijgingen van gas, elektriciteit en autobrandstoffen 1,0 procentpunt hebben bijgedragen aan de inflatie van 1,7 procent in 2005. De overige producten zijn gemiddeld minder in prijs gestegen. Voedingsmiddelen en alcoholvrije dranken waren in 2005 gemiddeld zelfs 1,2 procent goedkoper dan in 2004. De gevolgen van de prijzenslag in de supermarkten zijn echter minder sterk dan een jaar eerder.

Volgens de Europees geharmoniseerde methode (die licht afwijkt van de door de CBS gebruikte methode; het verschil tussen de beide indices bestaat onder andere uit de verschillende behandeling van consumptiegebonden belastingen, woonlasten en gezondheidszorg) is de inflatie in 2005 uitgekomen op 1,5 procent. De Nederlandse geldontwaarding ligt daarmee nog steeds duidelijk onder het Europees gemiddelde.

De prijsstijging van het BBP is in het derde kwartaal van 2005 uitgekomen op 1,3 procent. Dit is hetzelfde niveau als een kwartaal eerder. De BBP-prijsstijging lag in het derde kwartaal wat lager dan de inflatie omdat de prijzen voor investeringen en overheidsconsumptie minder zijn gestegen dan de consumentenprijzen.

4.2 Verbruiksprijzen industrie stijgen meer dan afzetprijzen

De afzetprijzen van producten van de Nederlandse industrie waren in het derde kwartaal met 6,3 procent hoger dan een jaar eerder (en 2,7 procent ten opzichte van een kwartaal eerder). In het eerste halfjaar van 2005 werd een vergelijkbare prijsstijging gemeten. De laatste maandgegevens voor oktober en november 2005 duiden op een lichte afvlakking van de prijsstijging (5,6 respectievelijk 5,5 procent ten opzichte van een jaar eerder).

De prijzen van de verbruikte grondstoffen en halffabrikaten in de industrie zijn in het derde kwartaal met liefst 11,0 procent gestegen ten opzichte van een jaar eerder (en 5,6 procent ten opzichte van een kwartaal eerder). De meest recente maandcijfers laten ook hier een lichte afvlakking zien. In oktober lagen de verbruiksprijzen 8,3 procent hoger dan een jaar eerder en in november 9,6 procent.

De ontwikkeling van de afzet- en verbruiksprijzen van de industrie wordt in sterke mate bepaald door de prijsontwikkeling in de aardolieverwerkende industrie. De aardolieprijzen zijn in de loop van 2005 fors gestegen. In het eerste kwartaal van 2005 moest nog 47,9 dollar per barrel worden betaald (North Sea Brent). In het derde kwartaal liep de prijs op tot gemiddeld 61,7 dollar. In november is de prijs weer iets gezakt en uitgekomen op 55,5 dollar.

De prijsstijging van aardolie in euro's was nog iets groter omdat de dollar in de loop van 2005 sterker is geworden

Staat 9
Prijzontwikkeling bruto binnenlands product naar componenten

	2004		2004				2005		
			I	II	III	IV	I	II	III
	% prijsverandering t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar								
Bruto binnenlands product	0,9	0,9	0,9	0,5	1,0	1,5	1,3	1,3	
Bestedingen									
Consumptie	1,4	1,4	1,5	1,3	1,5	1,5	1,3	1,5	
Investerings (incl. voorraden)	1,2	0,9	1,9	1,8	0,5	0,1	0,9	0,5	
Uitvoersoverschot	-5,6	-4,0	-8,0	-9,7	-1,4	4,7	2,7	0,4	
Totaal toegevoegde waarde, waarvan:	0,6	1,0	0,6	0,1	0,7	1,3	1,3	1,3	
Goederenproducenten	-0,2	-0,5	-0,4	-1,0	0,8	3,9	4,1	3,8	
Producenten van commerciële diensten	0,1	0,9	0,3	-0,5	-0,2	-0,2	-0,6	-0,1	
Producenten van niet-commerciële diensten	2,6	2,9	2,3	2,6	2,6	1,5	1,9	1,6	

ten opzichte van de euro. In het eerste kwartaal moest nog 1,31 dollar voor een euro worden betaald en in het derde kwartaal was dat 1,22 dollar.

Worden de cijfers exclusief de aardolieverwerkende industrie berekend, dan liggen de afzetprijzen in het derde kwartaal geen 2,7 procent maar slechts 0,3 procent hoger en de verbruiksprijzen geen 5,6 procent maar slechts 1,5 procent hoger dan in het tweede kwartaal.

4.3 Cao-loonstijging neemt weer toe

De stijging van de cao-lonen lag in het derde kwartaal van 2005 op 1,0 procent ¹⁾. De cao-loonontwikkeling loopt daarmee weer iets op na jaren van afname. Deze daling bereikte in het eerste halfjaar van 2005 het laagste punt: 0,5 procent. De toename van de cao-loonstijging zet zich voort in het vierde kwartaal.

De cao-loonontwikkeling ligt bij particuliere bedrijven, de gesubsidieerde sector en de overheid op ongeveer hetzelfde niveau. Bij de overheid is de toename ten opzichte

van de voorgaande kwartalen het hoogst. De cao-loonstijging was in deze sector ruim een jaar lang nihil.

De contractuele loonkosten namen in het derde kwartaal van 2005 met 1,3 procent toe ten opzichte van een jaar eerder. Daarmee is de stijging van de contractuele loonkosten ondanks het oplopen van de cao-loonstijging niet verder toegenomen. Het verschil tussen de stijging van de contractuele loonkosten en de cao-lonen is de afgelopen drie kwartalen niet meer zo klein geweest. In het vierde kwartaal van 2005 nam de stijging van de contractuele loonkosten wel iets toe, tot 1,5 procent.

Noot in de tekst

¹⁾ In deze paragraaf gaat het over cao-lonen per maand inclusief bijzondere beloningen, ten opzichte van een jaar eerder. Het cijfer over het derde kwartaal van 2005 is gebaseerd op 80 procent van de cao's waaruit de statistiek is opgebouwd. Ongeveer acht van de tien werknemers vallen onder een cao.

5. Inkomen en arbeid

In het derde kwartaal van 2005 trad een lichte verbetering op van de situatie op de arbeidsmarkt. Het aantal openstaande vacatures nam fors toe en het aantal banen steeg voor het tweede achtereenvolgende kwartaal licht. Het aantal werklozen bleef in het derde kwartaal stabiel.

Lichte stijging aantal banen

Voor het tweede achtereenvolgende kwartaal is het aantal banen van werknemers gestegen ten opzichte van een kwartaal eerder (gecorrigeerd voor seizoeninvloeden). Er waren in het derde kwartaal 7 duizend banen meer dan in het tweede kwartaal. Op jaarbasis daalt het aantal banen nog wel. Ten opzichte van een jaar eerder waren er in het derde kwartaal 11 duizend banen minder.

De werkgelegenheidsgroei in het derde kwartaal bleef beperkt tot de zakelijke dienstverlening en de zorg. In de overige bedrijfstakken is er veelal sprake van een afvlakkend banenverlies; met name in de handel liep het banenverlies sterk terug. In de zakelijke dienstverlening waren er 36 duizend banen meer dan een jaar eerder. In het tweede kwartaal bedroeg de overeenkomstige toename nog 23 duizend. De zorg kent de laatste vijf kwartalen een stabiele groei van rond de 20 duizend banen per jaar. Het groeitempo ligt overigens wel een stuk lager dan in de jaren 2002–2003.

Afname werkgelegenheid in arbeidsjaren

In arbeidsjaren gemeten bedroeg de afname van de werkgelegenheid 26 duizend ten opzichte van een jaar eerder (–0,5 procent). Dat de daling groter is in arbeidsjaren dan in banen (7 duizend) komt doordat de banen die erbij komen gemiddeld een kortere arbeidsduur hebben dan de banen die verdwijnen. De productie steeg in het derde

kwartaal met 1,3 procent, waaruit volgt dat de arbeidsproductiviteit met 1,8 procent is toegenomen.

In arbeidsjaren bedroeg de stijging van het aantal banen in de zakelijke dienstverlening 19 duizend. De overeenkomstige stijging van de zorgsector was 11 duizend. In banen gemeten valt de groei hoger uit dan in arbeidsjaren. Bij de zorgsector komt dit doordat er vooral banen bijkomen met een relatief korte werkweek. In de zakelijke dienstverlening door de inschakeling van (tijdelijke) uitzendkrachten.

Aantal vacatures fors gestegen

Het aantal openstaande vacatures is flink gestegen. In het derde kwartaal van 2005 stonden er 37 duizend vacatures meer open dan in het voorafgaande kwartaal (gecorrigeerd voor seizoeninvloeden). Het aantal vacatures stijgt vanaf eind 2003. Na een hapering in het tweede kwartaal van 2005, is de stijgende trend in het derde kwartaal weer opgepakt. Ten opzichte van een jaar eerder nam het aantal openstaande vacatures toe met 44 duizend.

Zowel de hapering in het tweede kwartaal als de versneling in het derde kwartaal hangt vooral samen met de ontwikkeling van het aantal ontstane vacatures. In het derde kwartaal ontstonden 228 duizend vacatures. Dit waren er 60 duizend meer dan een jaar eerder. In het tweede kwartaal bedroeg de overeenkomstige toename slechts 9 duizend. In het derde kwartaal werden 229 duizend vacatures vervuld. Ten opzichte van een jaar eerder bedroeg de stijging 34 duizend. Deze stijging ligt een stuk dichterbij die in het tweede kwartaal (24 duizend).

Het aantal openstaande vacatures nam in het derde kwartaal in vrijwel alle bedrijfstakken toe. De sterkste stijging vond plaats in de zakelijke dienstverlening en de handel. Hier nam het aantal openstaande vacatures in een jaar tijd toe met respectievelijk 14 en 8 duizend. Bij beide bedrijfs-

Staat 10
Arbeidsvolume en beloning van werknemers naar bedrijfstakken

	Arbeidsvolume van werknemers						Beloning van werknemers					
	2004		2005		2004		2004		2005			
	III	IV	I	II	III	III	IV	I	II	III		
% mutaties t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar												
BEDRIJFSTAKKEN (SBI 1993)												
Landbouw, bosbouw en visserij	-1,1	-1,9	2,1	-3,7	-4,2	-3,3	2,4	2,1	3,4	-3,7	-5,3	-3,2
Delfstoffenwinning	1,5	2,1	1,9	1,0	-1,1	-4,0	4,3	4,6	4,0	7,4	5,0	3,8
Industrie	-4,2	-4,3	-3,3	-3,2	-2,7	-2,2	-0,4	-0,4	0,2	0,1	0,6	0,6
Energie- en waterleidingbedrijven	-2,1	-1,8	2,9	-1,4	-0,9	-0,7	0,7	1,5	4,5	0,0	1,8	0,5
Bouwnijverheid	-6,2	-6,3	-5,6	-4,7	-3,7	-3,0	-1,6	-2,3	-2,3	-1,6	-0,9	-0,2
Handel, horeca en reparatie	-1,9	-1,8	-2,1	-1,8	-1,1	-0,7	1,0	1,0	0,8	1,3	1,7	2,0
Vervoer, opslag en communicatie	-2,9	-2,9	-2,5	-2,2	-1,8	-1,7	0,5	0,4	0,9	0,1	0,5	0,4
Financiële en zakelijke dienstverlening	-1,1	-0,4	0,0	0,4	1,1	1,5	2,2	2,5	3,2	2,1	2,9	3,3
Overheid	-1,4	-1,5	-2,1	-1,5	-1,2	-0,9	2,3	1,9	1,5	0,5	1,1	0,9
Zorg en overige dienstverlening	1,3	1,2	0,9	1,0	0,9	1,0	3,8	3,7	3,3	2,9	3,1	2,9
Totaal	-1,8	-1,7	-1,5	-1,3	-0,8	-0,5	1,5	1,4	1,7	1,1	1,6	1,7

takken was er in het derde kwartaal sprake van een zeer sterke stijging van het aantal ontstane vacatures.

Werkloosheid vrijwel stabiel

Gemiddeld waren er in het derde kwartaal 478 duizend werklozen. Na correctie voor seizoeninvloeden komt het aantal werklozen uit op 489 duizend, ongeveer evenveel als in het eerste halfjaar van 2005. Het aantal werklozen ligt nog wel hoger dan een jaar eerder. In het derde kwartaal waren er 21 duizend werklozen meer dan in het overeenkomstige kwartaal van 2004. Dit komt overeen met 6,4 procent van de beroepsbevolking. In oktober en november is de werkloosheid licht gedaald. Ook op jaarbasis was er in deze maanden sprake van een daling. De beroepsbevolking is voor het tweede achtereenvolgende kwartaal toegenomen. Ten opzichte van een kwartaal eerder telde de beroepsbevolking 22 duizend personen meer (gecorrigeerd voor seizoeninvloeden). De potentiële beroepsbevolking (bevolking van 15–64 jaar) groeide in de overeenkomstige periode met slechts 4 duizend. De bruto participatiegraad steeg licht, tot 67,4 procent.

In het derde kwartaal is het aantal werkloze vrouwen toegenomen met 13 duizend ten opzichte van een jaar geleden, terwijl het aantal werkloze mannen afnam met 11 duizend. Het verschil hangt samen met een verschillende ontwikkeling van de beroepsbevolking. Het aantal vrouwen groeide sterk in de beroepsbevolking (27 duizend), terwijl het aantal mannen licht afnam. Het verschil in de ontwikkeling per sekse zit vooral bij jongeren. Het blijkt dat veel jonge mannen genoeg hebben genomen met een baan van minder dan 12 uur in de week, al dan niet in combinatie met een opleiding, en het zoeken naar een baan met meer uren hebben gestaakt. Onder jonge vrouwen is dit niet het geval. Als gevolg hiervan telde de jongere beroepsbevolking (15–24 jaar) in het derde kwartaal 14 duizend mannen minder en 14 duizend vrouwen meer. Terwijl de werkloosheid onder jonge mannen dientengevolge daalde met 4 duizend, kende de werkloosheid onder jonge vrouwen een sterke stijging (10 duizend).

Loonkostenstijging gelijk

De loonkosten per arbeidsjaar stegen in het derde kwartaal met ongeveer 2,2 procent ten opzichte van het overeenkomstige kwartaal een jaar eerder. Hiermee bleef de loonkostenstijging op hetzelfde niveau vergeleken met het tweede kwartaal. Vanwege loonmatiging zijn de loonkosten de laatste jaren minder sterk gestegen. Het recentelijk oplopen van de CAO-lonen had op de loonkosten in het derde kwartaal nog weinig effect.

Groei van het ondernemersinkomen

Het netto-inkomen van ondernemers en zelfstandigen steeg in het derde kwartaal met 3,4 procent. De door werk-

gevers betaalde loonsom steeg bescheiden. Deze groei lag met 1,7 procent lager dan de waardeverandering van het BBP (+2,6 procent). De situatie op de arbeidsmarkt en het beleid van loonmatiging zijn de belangrijkste oorzaken voor het verschil. De betaalde loonsom liet in 2005 een stijgende trend zien.

De afschrijvingen stegen in het derde kwartaal met 2,6 procent. De betaalde indirecte belastingen en verkregen subsidies stegen met 4,4 procent. De groei van het netto-exploitatiesaldo (+3,4 procent) viel hierdoor iets hoger uit dan de groei van het bruto exploitatiesaldo (+3,1 procent).

Verdeling BBP naar onderdelen 3e kwartaal 2005

	Mld	t.o.v. 2004
Lonen, salarissen en soc. lasten	58,1	+1,7%
Afschrijvingen	18,9	+2,6%
Belastingen en subsidies	13,8	+4,4%
Netto exploitatie-overschot	30,0	+3,4%
Totaal	120,8	+2,6%

Ruilvoetverslechtering

De invoerprijzen stegen in het derde kwartaal sneller dan de uitvoerprijzen, waardoor een ruilvoetverslechtering optrad. Hiervoor zijn twee ontwikkelingen aan te wijzen. Ten eerste was er sprake van een licht hogere dollarkoers. De dollarkoers lag in het derde kwartaal 2,5 procent boven het jaargemiddelde van 2004. Verder trad er een stijging op van de olieprijs met meer dan 55 procent ten opzichte van jaargemiddelde van 2004. De ruilvoetverslechtering had met name een drukkend effect op de toegevoegde waarde van de chemische industrie.

Stijging indirecte belastingen

De indirecte belastingen lieten in het derde kwartaal van 2005 een stijging zien (4,2 procent). Deze was vooral het gevolg van een zeer forse stijging van de overdrachtsbelasting (+14 procent) en van de BTW bij investeringen (+9 procent). Beide stijgingen lijken te wijzen op een aantrekkende huizenmarkt in het derde kwartaal. De stijging van de indirecte belastingen werd echter sterk gedempt door afnemende accijnsafdrachten.

Primaire inkomensaldo verbetert licht

De stijging van de uit het buitenland ontvangen dividenden, rente en andere primaire inkomens is in het derde kwartaal van 2005 verder versneld. De stijging van de ontvangen primaire inkomens bedroeg 17,6 procent ten opzichte van een jaar eerder. De betaalde primaire inkomens stegen met 16,8 procent. Voor het derde kwartaal betekent dit een negatief primair inkomenssaldo van 0,6 miljard euro.

Door de lichte verbetering van het primaire inkomensaldo ten opzichte van 2004 lag de groei van het bruto nationaal inkomen (BNI) in het derde kwartaal met 2,7 procent iets boven de groei van het BBP (+2,6 procent). Het primaire inkomen dat uit het buitenland wordt ontvangen of aan het buitenland wordt betaald, bestaat voor de helft uit rente en voor een kwart uit dividenden. De rest wordt gevormd door lonen en andere inkomens.

Primaire inkomens in 3e kwartaal 2005

	Mld	t.o.v. 3e kw. 2004
Ontvangen	27,6	+17,6%
Betaald	28,2	+16,8%
Saldo	-0,6	+0,1 mld

Lichte verslechtering saldo secundaire inkomens

Het saldo van de uit het buitenland ontvangen en aan het buitenland betaalde secundaire inkomens kwam in het derde kwartaal iets lager uit. De groei van het beschikbaar nationaal inkomen lag hierdoor in het derde kwartaal met 2,6 procent iets lager dan de stijging van het BNI (+2,7 procent).

Secundaire inkomens 3e kwartaal 2005

	Mld	t.o.v. 3e kw 2004
Ontvangen	1,9	+14,8%
Betaald	3,5	+10,4%
Saldo	-1,7	-0,1 mld

Besparingen nemen toe

Opvallend is dat de besparingen in het verslagkwartaal met 2,1 procent stegen ten opzichte van een jaar eerder, terwijl de ontwikkeling van de betaalde loonsom (1,7 procent) onder die van de consumptieve bestedingen (2,8 procent) lag. De toename van de besparingen in het derde kwartaal was vooral het gevolg van de stijging van het netto-ondernemersinkomen.

Investeringen in buitenland dalen

Het totaal van de bruto investeringen (inclusief voorraden) steeg met 4,4 procent ten opzichte van een jaar eerder. Het saldo van de Nederlandse investeringen en beleggingen in het buitenland (nationaal inkomensoverschot) daalde echter met 0,4 miljard tot 5,4 miljard.

6. Internationaal

De Europese economie groeide in het derde kwartaal met bijna twee procent. Deze groei kwam vooral door de sterke groei van de Europese export en een aantrekkende huishoudensconsumptie. De overheidsconsumptie van de EU-25 daalde juist. In Japan zette het herstel van de economie door, terwijl de Amerikaanse economie haar hoge groeitempo wist voort te zetten.

Economische groei EU-25 stabiel

De Europese economie is in het tweede kwartaal van 2005 met 1,9 procent gegroeid. Dit is iets meer dan in het tweede kwartaal, maar lager dan in 2004 toen de groei uitkwam op 2,4 procent. In Japan is de economie bezig met een sterk herstel. De economische groei van Japan is opgelopen van 0,6 procent in het vierde kwartaal van 2004 naar 3,0 procent in het derde kwartaal van 2005. In de VS groeit de economie al geruime tijd met een kleine 4 procent per jaar.

Duitsland en Nederland blijven qua economische groei al enkele jaren achter bij het Europees gemiddelde. Ook in het derde kwartaal lag de economische groei van deze landen onder het gemiddelde van de EU-25. In Duitsland en Nederland kwam de economische groei uit op 1,3 procent. De economische ontwikkeling van Duitsland en Nederland verloopt al geruime tijd opvallend synchroon. In de eerste drie maanden van 2005 kromp de economie van beide landen, waarna een bescheiden herstel volgde.

Sterk herstel Economie Japan

In 2004 waren de VS en Japan (samen met onder andere China) de trekkers van de wereldeconomie. In de tweede

half van 2004 zwakte de groei van de Japanse economie echter fors af. De economische terugval was slechts van korte duur. Na het dieptepunt in het vierde kwartaal (0,6 procent) trok de economische groei weer aan tot 3 procent in het derde kwartaal van 2005. Het sterke herstel van de Japanse economie ging gepaard met het aantrekken van de huishoudensconsumptie en de investeringen. In de VS duurt de periode van hoge economische groei voort. Sinds het derde kwartaal van 2003 ligt de Amerikaanse economische groei boven de 3 procent. Vooral de huishoudensconsumptie, investeringen en de export ontwikkelden zich de afgelopen kwartalen erg positief.

Groei Europese export versneld

Herstel van de Europese economie gaat meestal gepaard met het aantrekken van de export. Deze ontwikkeling was de afgelopen kwartalen duidelijk waar te nemen. In het derde kwartaal van 2005 groeide de economie van de EU met 1,9 procent, tegenover 0,8 procent in het eerste kwartaal. Tegelijkertijd nam ook de exportgroei toe van 2,6 naar 6 procent.

Sinds begin 2004 ligt de Duitse exportgroei duidelijk hoger dan het EU-gemiddelde. Ook in het derde kwartaal was dit het geval. De Duitse export groeide met 8,4 procent, tegenover 6 procent voor de EU. De Duitse exportgroei lag in het derde kwartaal, na enkele mindere kwartalen, weer op hetzelfde niveau als in 2004. De Nederlandse export is in het derde kwartaal met 5 procent gegroeid. Hoewel er nog steeds sprake is van een duidelijke exportgroei, lag deze wel voor het eerst in 5 kwartalen onder het EU-gemiddelde. Verder ligt de groei op een veel lager niveau dan in 2004. Met name in het tweede halfjaar van 2004 groeide de Nederlandse export uitbundig met ruim 11 procent.

Staat 11

Internationale economische gegevens: derde kwartaal 2005

	Nederland	Duitsland	EU-25	Verenigde Staten ¹⁾	Japan
% mutatie t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar					
Bruto binnenlands product (marktprijzen)	1,3	1,3	1,9	3,7	3,0
Consumptie door huishoudens incl. IZWh	1,2	0,0	2,6	3,9	2,0
Consumptie door de overheid	1,3	0,1	-0,2	1,8	2,0
Bruto investeringen in vaste activa	6,6	0,5	2,0	7,4	4,2
Export van goederen en diensten	5,0	8,4	6,0	6,5	7,7
Import van goederen en diensten	6,1	6,0	4,4	5,1	8,9
%					
HICP ²⁾	1,6	2,0	2,3	3,4	-0,2
Werkloosheidsgraad ³⁾	4,6	9,2	8,5	5,0	4,3

Bron: Eurostat, OESO, CBS.

¹⁾ Veranderingen afgeleid uit seizoen gecorrigeerde tijdreeksen.

²⁾ Voor VS en Japan is CPI gebruikt.

³⁾ Als percentage van de beroepsbevolking, OESO-definitie.

Lage dollarkoers stimuleert Amerikaanse export

De Japanse export heeft de laatste jaren een verbazingwekkende ontwikkeling doorgemaakt. In 2003 en 2004 groeide de Japanse export met respectievelijk 9 en 14,5 procent. Deze opmerkelijke prestatie werd veroorzaakt door een aanhoudend hoge vraag uit het verre oosten (met name China) en de VS. In 2005 ligt de groei wat lager. In het eerste halfjaar groeide de Japanse export met ruim 5 procent, in het derde kwartaal met 7,7 procent. De nog steeds relatief lage koers van de dollar draagt bij aan een forse groei van de Amerikaanse export. In het derde kwartaal bedroeg de exportgroei 6,5 procent, tegenover 7,2 procent in het eerste halfjaar van 2005.

Lichte groei Europese investeringen

De groeiversnelling van de Europese investeringen zette in het derde kwartaal niet door. De investeringsgroei zakte terug van 3,4 procent in het tweede kwartaal naar 2 procent in het derde kwartaal. De gematigde groei van de investeringen in vaste activa in de Europese Unie past goed in het beeld van de economische ontwikkeling van dit moment.

In Duitsland schommelde de investeringsgroei in 2004 rond de nullijn. In 2005 is het beeld een stuk grilliger. In het eerste kwartaal krompen de Duitse investeringen 4,3 procent, in het tweede kwartaal was er juist een groei van 2 procent. In het derde kwartaal lagen de investeringen licht boven het niveau van een jaar eerder. De Nederlandse investeringen in vaste activa stegen in het derde kwartaal van 2005 met maar liefst 6,6 procent. Deze sterke toename van de Nederlandse investeringen is hoopgevend. Het vertrouwen van ondernemers is zover toegenomen dat er weer extra geld wordt gestoken in het uitbreiden van de productiecapaciteit. Dit toenemende vertrouwen is ook te zien in de ontwikkeling van het Nederlandse producentenvertrouwen. In juni 2003 bereikte het seizoengecorrigeerde producentenvertrouwen nog een dieptepunt (-9,4), sindsdien is het fors opgelopen, tot een stand van 2,6 in december 2005.

Investeringsgroei VS blijft hoog

De economie van de Verenigde Staten groeit al zo'n twee jaar in een hoog tempo. Dit zorgt voor een aanhoudende vraag naar extra productiecapaciteit, waardoor nieuwe investeringen nodig zijn. In het derde kwartaal groeiden de Amerikaanse investeringen met 7,4 procent. Dit was weliswaar wat lager dan in 2004, maar nog altijd een forse stijging.

In Japan hebben de investeringen zich in het tweede en derde kwartaal van 2005 fors hersteld van de daling in de twee voorgaande kwartalen. In het derde kwartaal groeiden de Japanse investeringen met ruim 4 procent. De gestegen investeringen gingen samen met een aantrekkelijke economische groei.

Huishoudensconsumptie EU-25 trekt aan

De consumptiegroei van huishoudens in de EU-25 lag tussen eind 2000 en half 2005 tussen de één en twee procent. Deze gematigde groei paste in het algemene economische beeld van de EU-25 in deze periode. In het derde kwartaal van 2005 trok de groei van de huishoudensconsumptie aan tot 2,6 procent. De aantrekkende huishoudensconsumptie werd echter tenietgedaan door een daling van de overheidsconsumptie en een afvlakende investeringsgroei. Hierdoor bleef het positieve effect op de economische groei beperkt.

Een belangrijke oorzaak voor de achterblijvende economische ontwikkeling van Nederland en Duitsland in de afgelopen jaren was de zwakke huishoudensconsumptie. Het consumentenvertrouwen was laag door een combinatie van dalende koopkracht en stijgende werkloosheid. In Duitsland schommelt de groei van de huishoudensconsumptie al drie jaar rond het nulpunt. Kwartalen met een lichte groei en kwartalen met een lichte krimp wisselen elkaar af. In het derde kwartaal bleef de consumptie van Duitse huishoudens gelijk, na een groei van 0,7 procent een kwartaal eerder. Ook de groei van de Nederlandse huishoudensconsumptie schommelde geruime tijd rond het nulpunt. In het derde kwartaal van 2005 trok de groei echter aan tot 1,2 procent. Dit is opmerkelijk omdat tegelijkertijd het consumentenvertrouwen terugliep van -21 naar -26. Inmiddels heeft het consumentenvertrouwen zich hersteld. In december liep deze indicator op tot -15, het hoogste niveau sinds april 2002.

Terwijl in Duitsland en Nederland de huishoudensconsumptie lange tijd een rem zette op de economische ontwikkeling, is het in de VS een van de drijvende krachten achter de aanhoudende economische groei. In het derde kwartaal lag het consumptievolume van Amerikaanse huishoudens 3,9 procent hoger dan een jaar eerder, evenveel als in 2004. De huishoudensconsumptie neemt in de Amerikaanse economie een zeer belangrijke plaats in. Het aandeel van de huishoudensconsumptie in de totale economie is in de VS flink hoger dan in de EU-25 en in Nederland.

In Japan leidde de verbeterende economische situatie met name in 2004 tot een stijging van de huishoudensconsumptie. Na jaren van economische malaise nam het vertrouwen in de Japanse economie weer toe. De groei van de huishoudensconsumptie in 2004 was de hoogste sinds 1996. In het laatste kwartaal van 2004 en het eerste van 2005 zwakte de economische groei in Japan echter sterk af. Met het aantrekken van de Japanse economie in het tweede en derde kwartaal van 2005 nam ook de groei van de huishoudensconsumptie opnieuw toe. In het derde kwartaal groeide de consumptie van Japanse huishoudens met 2,0 procent.

Overheidsconsumptie EU-25 daalt licht

In het derde kwartaal van 2005 is de overheidsconsumptie van de Europese Unie met 0,2 procent gekrompen. In de eerste helft van 2005 steeg de overheidsconsumptie nog

met 0,7 procent. De oorzaak van de afgenomen overheidsconsumptie is wellicht gelegen in de moeite die veel euro-landen hebben om te voldoen aan de regels voor het EMU-tekort. Dit dwingt hen de uitgaven te verminderen, hetgeen onder andere ten koste gaat van de overheidsconsumptie.

Duitsland en Nederland hebben de laatste jaren erg hun best gedaan om de overheidsfinanciën te verbeteren. Er zijn verschillende maatregelen genomen om de uitgaven (consumptie) van de overheid terug te dringen. In Duitsland groeide ook in het derde kwartaal de overheidsconsumptie nauwelijks. In Nederland voerde de overheid de consumptieve uitgaven weer wat op. In het derde kwartaal groeide de overheidsconsumptie met 1,3 procent, tegenover een daling van 0,4 procent in het eerste halfjaar.

In de VS is het groeitempo van de overheidsconsumptie de afgelopen jaren wat afgenomen. In 2002 bedroeg de groei nog 4 procent, twee jaar later was dit teruggelopen tot 1,7 procent. Ook in de eerste 9 maanden van 2005 was de consumptiegroei van de overheid met 1,7 procent gematigd. Mogelijk dat het oplopende begrotingstekort de regering in Washington dwingt om de uitgaven te matigen. Japan kende gedurende een aantal jaren een sterk stijgende overheidsconsumptie. In 2003 leek hieraan een einde te komen, toen het volume van de overheidsconsumptie met slechts 1,2 procent groeide. De laatste kwartalen is de groei echter weer hoger. In de eerste drie kwartalen van 2005 lag de groei van de Japanse overheidsconsumptie rond de 3 procent.

Inflatie EU-25 loopt op

De inflatie in de Europese Unie is in het derde kwartaal licht gestegen tot 2,3 procent. De laatste zes kwartalen schommelde het niveau van de geldontwaarding in de EU-25 rond of iets boven de 2 procent. Het oplopen van de geldontwaarding in het derde kwartaal werd onder meer veroorzaakt door de hoge olieprijsen, de aantrekkende arbeidsmarkt en de verbeterde groeiverwachtingen. Ook de Duitse inflatie liep in het derde kwartaal wat op tot 2,0 procent.

In het derde kwartaal is de Europees geharmoniseerde consumentenprijsindex (HICP) van Nederland gestegen tot 1,6 procent. Hiermee ligt de geldontwaarding in Nederland nog steeds een stuk lager dan het gemiddelde van de EU-25. De waarde van de HICP is 0,1 procent lager dan het consumentenprijsindexcijfer (CPI) voor Nederland. Het verschil tussen beide indices bestaat onder andere uit de verschillende behandeling van consumptiegebonden belastingen, woonlasten en gezondheidszorg.

In de Verenigde Staten steeg de inflatie in het tweede kwartaal tot 3,4 procent. Oorzaak voor de stijging van de inflatie was een combinatie van sterke economische groei en stijgende olieprijsen. Japan kampt al sinds het vierde kwartaal van 1998 met deflatie. In het derde kwartaal van 2005 was het consumentenprijscijfer 0,1 procent lager dan een jaar eerder.

Daling Europese werkloosheid zet door

De werkloosheid in de EU-25 (volgens de internationaal gehanteerde ILO-definitie) is voor het derde kwartaal op rij gedaald. In het derde kwartaal kwam het Europese werkloosheidspercentage uit op 8,5 procent. Binnen de EU is Duitsland een van de landen met de hoogste werkloosheid. Toch lijkt ook in Duitsland het ergste achter de rug te zijn. In het derde kwartaal daalde de Duitse werkloosheid tot 9,2 procent, tegenover 9,9 procent een jaar eerder.

Het werkloosheidspercentage van Nederland (volgens de ILO-definitie) ligt nog steeds flink onder het gemiddelde van de EU. Ook in Nederland lijkt de werkloosheid, na een lange periode van stijging, dalende. In het derde kwartaal is de werkloosheid uitgekomen op 4,6 procent. Daarmee is het Nederlandse werkloosheidspercentage ongeveer vergelijkbaar met dat van de VS en Japan.

In 2004 en 2005 profiteerde de Amerikaanse arbeidsmarkt duidelijk van de gunstige economische ontwikkeling in de VS. In het derde kwartaal daalde de werkloosheid in de VS licht tot 5,0 procent. In Japan stabiliseerde de werkloosheid zich op 4,3 procent.

Bijstellingen ramingen economische groei

Gert-Jan van Steeg

Cijfers van het CBS over de economische groei worden regelmatig bijgesteld. Dit heeft verschillende oorzaken. De voornaamste is dat na het uitbrengen van de voorlopige ramingen aanvullende informatie over de verslagperiode binnenkomt. Deze nieuwe informatie vervangt eerder gemaakte schattingen. Bijstellingen kunnen ook te maken hebben met fouten, die bij latere ramingen worden hersteld. Ten slotte zijn er bijstellingen die te maken hebben met 'groot onderhoud', een algehele herziening van bronnen en methoden voor de samenstelling van nationale rekeningen. Dit laatste vindt eens in de vijf tot tien jaar plaats en wordt een revisie genoemd. In dit artikel wordt stilgestaan bij de volgende vragen: Hoe groot zijn de bijstellingen van de groeiramingen en hoe was dit in eerdere jaren? Hoe verhoudt zich dit tot de bijstellingen van statistische bureaus van andere landen? Wat zijn de belangrijkste oorzaken van bijstellingen en wat doet het CBS om de kans op grote bijstellingen te minimaliseren? In dit artikel staan de cijfers over het jaar 2002 centraal, omdat dit het laatste jaar is waarvoor definitieve cijfers gepubliceerd zijn. Eerder zijn er analyses geweest naar aanleiding van de definitieve cijfers over de jaren 2000 en 2001¹⁾.

De vraag naar snellere ramingen op economisch gebied wordt steeds groter. Volgens Europese afspraken moet de economische groei 45 dagen na afloop van een kwartaal gepubliceerd worden. De eerste raming voor het jaar 2002 werd gepubliceerd in februari 2003. Bij deze raming, de zogenoemde Flash-jaarraming, bedroeg de economische groei in 2002 0,3 procent. Hierna is dit cijfer enkele keren opnieuw geraamd. Bij de definitieve raming voor 2002, halverwege 2005, bedroeg de economische groei 0,1 procent. Dit betekent dus een bijstelling naar beneden van 0,2 procentpunt.

Het ramingsproces

Alvorens inhoudelijk in te gaan op de bijstellingen iets over de systematiek. In dit artikel staan de bijstellingen van de volumemutaties (dit zijn de groeicijfers) van het bruto bin-

nenlands product (BBP) en enkele andere onderdelen van het BBP centraal²⁾. De economische groei wordt zowel voor kwartalen³⁾ als voor jaren meerdere keren geraamd en gepubliceerd. De eerste ramingen over een jaar zijn gebaseerd op de kwartaalcijfers. Bij de latere ramingen is dat niet meer het geval; dan wordt een directe jaarraming gemaakt. De kwartaalcijfers moeten wel altijd consistent zijn met cijfers voor een jaar: vier kwartalen moeten op elk moment optellen tot een jaar. Dit betekent dat bij een nieuwe jaarraming de kwartaalcijfers ook moeten worden aangepast.

Het ramingsproces is in tabel 1 opgenomen. Het hele proces beslaat zes opeenvolgende ramingen. Ongeveer 45 dagen na afloop van een kwartaal wordt de economische groei voor dat kwartaal voor het eerst gepubliceerd (dit is de zogenoemde Flash-kwartaalraming). Dit gebeurt door middel van een persbericht. De cijfers worden daarnaast op StatLine, de publicatiedatabase van het CBS, geplaatst. Naast de economische groei worden bij de Flash gegevens naar buiten gebracht over consumptie, investeringen, buitenlandse handel en de toegevoegde waarde van enkele bedrijfstakken.

De eerste keer dat deze cijfers worden bijgesteld is drie maanden na afloop van het verslagkwartaal (en dus 45 dagen na de Flash-kwartaalraming). Er wordt dan opnieuw een persbericht uitgebracht, naar aanleiding van de tweede kwartaalraming (de zogenoemde reguliere kwartaalraming (RKR)). De reguliere kwartaalraming is gebaseerd op meer en gedetailleerder bronmateriaal dan de Flash-kwartaalraming, mede omdat het responspercentage van de onderliggende enquêtes en onderzoeken hoger ligt. Tevens zijn enkele schattingen vervangen door directe waarneming.

Bij de Flash-kwartaalraming over het vierde kwartaal, halverwege februari van het daarop volgende jaar, kan voor het eerst een raming gemaakt worden van de economische groei over een heel jaar. In het vervolg van dit artikel wordt voor het Flash-jaarcijfer overigens een licht afwijkend begrip gebruikt: niet het cijfer dat dan gepubliceerd wordt, maar het gemiddelde van de Flash-kwartaalramingen van dat jaar, op het moment dat deze uit-

Tabel 1
Overzicht van de BBP-ramingen

Afkorting	Raming	Publicatietijdstip
Flash (1)	Flash kwartaalraming	t + 45 dagen
RKR (2)	Reguliere kwartaalraming	t + 90 dagen
JRKR (3)	Jaarraming op basis van de reguliere kwartaalraming	90 dagen na 4e kwartaal
VJR (4)	Kwartaalramingen op basis van de voorlopige jaarraming	½ jaar na verslagjaar
NVJR (5)	Kwartaalramingen op basis van de nader voorlopige jaarraming	1½ jaar na verslagjaar
Def (6)	Kwartaalramingen op basis van de definitieve jaarraming	2½ jaar na verslagjaar

1. Overzicht kwartaalramingen verslagjaar 2002

		Publicatietijdstip																							
		2002				2003				2004				2005											
		j	f	m	a	m	j	j	a	s	o	n	d	j	f	m	a	m	j	j	a	s	o	n	d
Verslag- kwartaal	2002-I			1▶2					▶2a																
	2002-II				1▶2																				
	2002-III								1▶2																
	2002-IV									1▶2,3															

REVISIE

gebracht werden. Hetzelfde geldt voor de reguliere kwartaalramingen⁴⁾.

De volgende jaarraming is bij de reguliere raming voor het vierde kwartaal. Deze laatste raming is in dit onderzoek ook als jaarraming meegenomen (JRKR). Naast de reguliere raming voor het vierde kwartaal is deze jaarraming gebaseerd op ramingen voor de eerste drie kwartalen. Deze kunnen inmiddels zijn bijgesteld ten opzichte van de oorspronkelijke reguliere kwartaalramingen.

In juli worden voor het eerst cijfers over het afgelopen verslagjaar⁵⁾ gepubliceerd die niet op kwartaalramingen zijn gebaseerd. Dit is de zogenoemde voorlopige jaarraming (VJR), die in de publicatie *Nationale rekeningen* wordt gepubliceerd. Tegelijkertijd worden in de Nationale rekeningen de herziene cijfers van een jaar eerder (middels de nader voorlopige jaarraming (NVJR)) en twee jaar eerder (middels de definitieve jaarraming (Def)) gepubliceerd. Op deze manier worden de cijfers van een verslagjaar dus voor het eerst een half jaar na afloop gepubliceerd en na anderhalf respectievelijk twee en een half jaar herzien. In figuur 1 wordt het ramingsproces samengevat.

In dit artikel worden dus zes opeenvolgende ramingen meegenomen, met als gevolg vijf mogelijke bijstellingen. Na de definitieve jaarraming is het reguliere ramingsproces ten einde. Daarna kunnen de cijfers alleen nog worden bijgesteld door revisies.

In 2005 zijn de resultaten van de revisie 2001 gepubliceerd. Dit is van belang voor het onderzoek naar de bijstellingen in 2002. De definitieve raming voor 2002 is namelijk na deze revisie gepubliceerd en is daarom deels gebaseerd op andere bronnen en concepten dan de eerder gepubliceerde cijfers. Daarom is een deel van de bijstelling bij de definitieve raming het gevolg van de revisie. In de volgende paragraaf wordt nader ingegaan op deze revisie en de gevolgen voor de bijstellingen.

Revisie 2001

Een revisie van de Nationale rekeningen wordt eens in de vijf à tien jaar uitgevoerd. Bij een revisie worden alle veranderingen in concepten, classificaties, methoden en bronnen die in de loop van enkele jaren aan de orde zijn

gekomen in één keer doorgevoerd in de Nationale rekeningen.

Het doel van de revisie over 2001 was vooral een herijking op de statistische bronnen. Daarbij worden nieuwe en gewijzigde bronstatistieken ingezet. Daarnaast zijn er enkele belangrijke conceptuele veranderingen in de Nationale rekeningen doorgevoerd. Deze veranderingen hebben betrekking op de registratie van de rentemarge van banken en op die van de zogenoemde Bijzondere financiële instellingen (BFI's). Verder wordt onder meer een andere prijsindex voor computers gebruikt⁶⁾.

Bij de revisie 2001 werden in eerste instantie de cijfers voor het verslagjaar 2001 (die al definitief geraamd waren) herberekend op basis van de methodiek van de revisie. De publicatie Nationale rekeningen 2004 (met daarin ook de definitieve cijfers voor 2002 en de nader voorlopige cijfers voor 2003), is na die tijd gepubliceerd en dus gebaseerd op de nieuwe bronnen en concepten. Om een breuk in de reeksen te voorkomen, moeten vervolgens ook alle cijfers van vóór 2001 opnieuw berekend worden.

Voor het onderzoek naar de bijstellingen van het verslagjaar 2002 heeft de revisie enkele gevolgen. De ramingen tot en met nader voorlopig (NVJR) zijn van vóór de revisie. De definitieve raming is van na de revisie en dus gebaseerd op andere bronnen en concepten. De revisie zelf heeft ook een bijstelling van de volumemutaties tot gevolg. De bijstelling tussen de nader voorlopige raming en de definitieve raming bestaat daarmee uit twee delen: een revisiedeel en een gedeelte als gevolg van 'normale' bijstellingen. Het is niet mogelijk deze delen afzonderlijk te kwantificeren. Wel is berekend dat het deel van de revisie dat betrekking heeft op conceptuele veranderingen een opwaarts effect van 0,1 procentpunt heeft gehad op de economische groei in 2002.

Bijstellingen in het verleden

In het verleden zijn de cijfers van de Nationale rekeningen regelmatig aanzienlijk bijgesteld. De gemiddelde bijstelling tussen de eerste en de definitieve raming over de periode 1990–2000 bedroeg bijna een half procentpunt naar boven. Daarnaast waren er vragen van belangrijke gebruikers van de cijfers, onder andere het Centraal Planbureau (CPB). Bij haar prognoses maakt het CPB gebruik van

cijfers uit de Nationale rekeningen. Bijstellingen van de economische groei in het verleden kunnen dus ook leiden tot bijgestelde prognoses voor de toekomst. Dit alles was eind 2001 aanleiding voor een eerste intern onderzoek naar de oorzaken van de bijstellingen bij het CBS. Uit het onderzoek kwamen de volgende conclusies:

- Er is geen eenduidige verklaring gevonden voor de structurele opwaartse bijstelling tussen de eerste en de definitieve raming van de economische groei.
- Van alle opeenvolgende ramingen voor een jaar waren de bijstellingen tussen de nader voorlopige en de definitieve raming gemiddeld veruit het grootst.
- Onderdelen van de Nationale rekeningen met een grote invloed op de bijstellingen waren de financiële en zakelijke dienstverlening, de investeringen en de buitenlandse handel.
- Het is niet wenselijk een generieke opslag op te tellen bij de eerste raming van de economische groei (om grote bijstellingen achteraf te voorkomen) als het bronmateriaal dit niet ondersteunt.

Naar aanleiding hiervan is besloten jaarlijks een onderzoek te houden naar de bijstellingen van de meest recente cijfers. In vervolg van het artikel wordt ingegaan op de omvang van de bijstellingen voor het verslagjaar 2002 en wordt een vergelijking gemaakt met eerdere jaren. Daarnaast volgt kort een vergelijking met andere landen op dit gebied en een analyse van de oorzaken.

Bijstellingen tussen de opeenvolgende ramingen voor 2002

Tabel 2 geeft een overzicht van de opeenvolgende ramingen van de economische groei voor 2002 en de daaruit volgende bijstellingen. De uiteindelijke bijstelling tussen de Flash en de definitieve raming was bijzonder klein: de economische groei werd slechts 0,09 procentpunt naar beneden bijgesteld. Bij de tussentijdse ramingen blijken echter grotere bijstellingen te hebben plaatsgevonden. Bij de nader voorlopige jaarraming werd de economische groei naar boven bijgesteld tot 0,6 (0,57) procent. Bij de definitieve raming was er juist een forse neerwaartse bijstelling van bijna een half procentpunt. Omdat de uiteindelijke bijstelling tussen de eerste en de laatste raming geen informatie geeft over de tussentijdse bijstellingen, zijn ook de absolute waarden van deze tussentijdse bijstel-

lingen in tabel 2 weergegeven en bij elkaar opgeteld. De som van de absolute waarde van de tussentijdse bijstellingen lag op 0,91 procentpunt.

Bijstellingen in de periode 1990–2002

Een belangrijke vraag is hoe de bijstellingen van 2002 zich verhouden tot die van voorgaande jaren. Tabel 3 geeft een overzicht van de bijstellingen tussen de eerste en de definitieve ramingen vanaf 1990. In veruit de meeste jaren was de bijstelling naar boven. In enkele jaren bedroeg de bijstelling bijna een procentpunt. Er waren slechts drie jaren met een (kleine) neerwaartse bijstelling van de economische groei. Gemiddeld werd de economische groei in de periode 1990–2002 met 0,42 procentpunt naar boven bijgesteld. De bijstelling in 2002 tussen Flash en definitieve jaarraming (-0,09 procentpunt) lag duidelijk onder dit langjarig gemiddelde. Bij de absolute bijstellingen is het beeld anders. De som van de tussentijdse bijstellingen van 0,91 procentpunt in 2002 lag zelfs licht boven het langjarig gemiddelde van 0,88 procentpunt (zie ook tabel 3). De tussentijdse bijstellingen in 2002 hebben elkaar grotendeels gecompenseerd.

Tabel 3
Eerste en definitieve raming BBP-groei ¹⁾

	Flash ²⁾	Definitief	Bijstelling	Absolute bijstelling
	% volumemutaties t.o.v. een jaar eerder		procentpunt	
1990	3,2	4,1	0,9	1,0
1991	2,2	2,2	0,0	0,5
1992	1,8	2,1	0,3	1,4
1993	0,2	0,8	0,6	1,0
1994	2,2	3,2	1,0	1,3
1995	2,4	2,3	-0,1	0,5
1996	2,6	3,1	0,5	0,9
1997	2,9	3,8	0,9	1,0
1998	3,5	4,4	0,9	1,0
1999	3,6	4,0	0,4	0,7
2000	3,7	3,5	-0,2	0,9
2001	1,1	1,4	0,3	0,5
2002	0,2	0,1	-0,1	0,9
2003	-0,7	-	-	-
2004	1,1	-	-	-
Gemiddeld 1990–2002			0,42	0,88

¹⁾ Alle cijfers zijn gebaseerd op de cijfers voor eventuele revisies, tenzij uitsluitend na de betreffende revisie gepubliceerd.

²⁾ Dit is een berekend cijfer dat niet gepubliceerd is. Het is het gemiddelde van de kwartaalflashes.

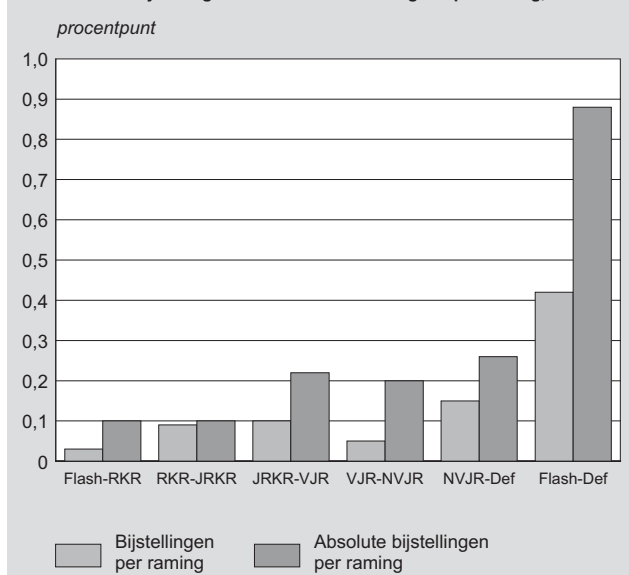
Tabel 2
Bijstellingen 2002

	Raming volumemutatie BBP (mp)	Bijstelling	Absolute waarde bijstelling
	%	procentpunt	
Flash	0,17		
Reguliere kwartaalraming	0,22	0,05	0,05
Jaarraming RKR	0,25	0,03	0,03
Voorlopige jaarraming	0,24	-0,01	0,01
Nader voorlopige jaarraming	0,57	0,33	0,33
Definitieve jaarraming	0,08	-0,49	0,49
Totaal		-0,09	0,91

Bijstellingen tussen opeenvolgende ramingen

Voor het verslagjaar 2002 waren de bijstellingen tussen de eerdere ramingen (tot en met de voorlopige jaarraming) klein. Bij de nader voorlopige en definitieve ramingen werden de cijfers relatief fors bijgesteld. Figuur 2 laat zien hoe groot de gemiddelde bijstellingen van de economische groei tussen de tussentijdse ramingen waren over de periode 1990–2002. Opvallend is dat bij iedere volgende raming de BBP-groei gemiddeld naar boven wordt bijgesteld. Over langere tijd bezien zou men verwachten dat de gemiddelde bijstelling rond de nul ligt. De grootste bijstelling vindt plaats bij de definitieve jaarraming (gemiddeld 0,15 procentpunt). Per raming is ook het gemiddelde van de absolute waarden van de bijstellingen berekend. De absolute bijstellingen liggen bij de jaarramingen duidelijk hoger dan bij de kwartaalramingen. Daarbij is er weinig verschil tussen de jaarramingen onderling; de absolute bijstellingen bij de definitieve raming zijn hier vrijwel net zo groot als die bij de andere jaarramingen.

2. Gemiddelde bijstellingen van de economische groei per raming, 1990–2002

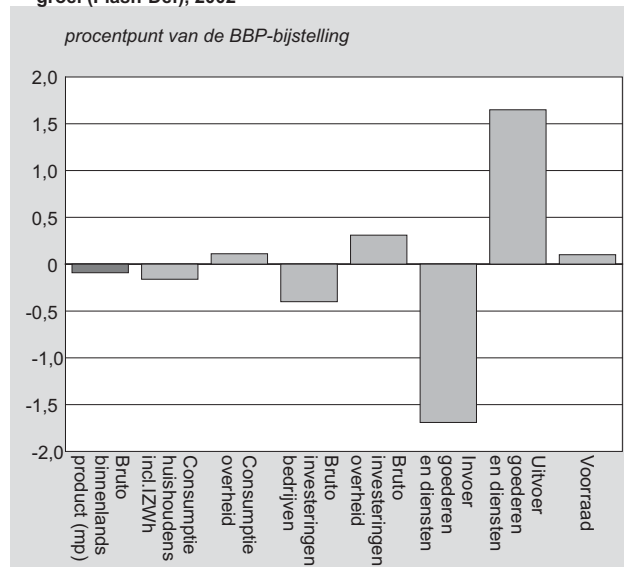

Bijstelling van de onderdelen van de Nationale rekeningen

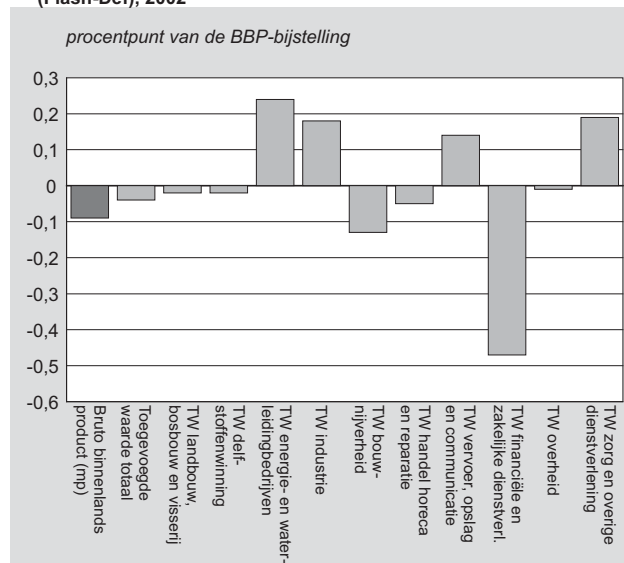
Een manier om de oorzaken van de bijstellingen te onderzoeken is door te kijken naar de bijstellingen van de onderdelen waaruit de Nationale rekeningen zijn opgebouwd. Als de bijstellingen voor een bepaald onderdeel relatief groot zijn kan dat een aanwijzing zijn dat de bron of methode voor de raming van dat onderdeel moet worden aangepast. Het BBP kan op drie manieren berekend worden: via de bestedingen, via de productie en via de inkomens. In Nederland ligt de nadruk op de eerste twee methoden. Bij de finale bestedingenmethode wordt het BBP berekend via de volgende categorieën: consumptie, investeringen, in- en uitvoer en verandering in voorraden. Bij de productiemethode is het BBP gelijk aan de som van de toegevoegde waarde van alle bedrijfstakken samen.

Figuur 3 laat zien in welke mate de onderdelen van de finale bestedingscategorieën hebben bijgedragen aan de totale bijstelling van $-0,09$ procentpunt in 2002. Deze bijdragen zijn berekend als de bijstelling van de volumeraming van een onderdeel vermenigvuldigd met de relatieve omvang van het onderdeel. De bijdragen tellen op tot de totale bijstelling van de BBP-groei. Het valt op dat de aandelen van de meeste categorieën een stuk groter zijn dan de BBP-bijstelling zelf. Het grootste aandeel hadden de in- en uitvoer. Een deel van de buitenlandse handel van Nederland betreft echter wederuitvoer. Deze wederuitvoer maakt zowel deel uit van de invoer als van de uitvoer. Bijstellingen op de invoer hebben dus vaak direct invloed op die van de uitvoer en omgekeerd en compenseren elkaar grotendeels. Ook de bijstellingen bij de investeringen hadden een relatief grote invloed op de BBP-bijstelling.

3. Aandelen van de finale bestedingen in de bijstelling van de BBP-groei (Flash-Def), 2002

4. Aandelen van de bedrijfstakken in de bijstelling van de BBP-groei (Flash-Def), 2002

In figuur 4 is voor de productiemethode de bijstelling van de economische groei verdeeld naar de (toegevoegde waarde van) in de Nationale rekeningen onderscheiden bedrijfstakken. Veruit het grootste aandeel in de BBP-bijstelling voor 2002 heeft de financiële en zakelijke dienstverlening. Deels komt dit door de relatieve omvang van deze bedrijfstak (ongeveer een kwart van het BBP), deels ook door de bijstellingen van de cijfers over de financiële en zakelijke dienstverlening. Daarnaast heeft de revisie een belangrijke rol gespeeld bij de bijstellingen voor deze bedrijfstak (zie de volgende paragraaf). Andere bedrijfstakken met een groot (opwaarts) aandeel in de bijstellingen zijn de industrie, energie- en waterleidingbedrijven en zorg en overige dienstverlening.

Bijstellingen internationaal

De meeste westerse landen publiceren ongeveer op dezelfde tijdstippen hun economische groeicijfers. Uit eerdere internationale vergelijkingen kwam naar voren dat de meeste van deze landen te maken hebben met bijstellingen die ongeveer even groot zijn als die in Nederland. Daarbij viel op dat ook internationaal de eerste raming voor de economische groei in het algemeen onder de definitieve raming ligt.

Voor 2002 is het beeld niet wezenlijk anders (zie tabel 4). De bijstelling tussen de eerste en definitieve raming was het grootst in de Verenigde Staten. Daar wordt de eerste raming overigens al 30 dagen na afloop van het verslagkwartaal gepubliceerd in plaats van na 45 dagen. Niet alleen in Nederland waren de bijstellingen voor 2002 klein. Dit geldt ook voor Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk. In de Verenigde Staten werd de economische groei flink naar beneden aangepast. In Japan sloeg de lichte groei van de eerste raming om in een daling bij de definitieve raming. Uit een vergelijking van de absolute bijstellingen blijkt wel dat de tussentijdse ramingen het relatief veel fluctueerden in Nederland.

Het is van belang deze tabel niet als een soort ranglijst te zien. Enerzijds zijn er verschillen in publicatietijdstippen tussen landen onderling. Daarnaast hebben er in verschil-

lende landen revisies plaatsgevonden en is onbekend welk effect dit heeft gehad op de bijstellingen bij de definitieve ramingen. Anderzijds, en misschien wel het belangrijkste, moet worden opgemerkt dat kleine bijstellingen geen synoniem is voor kwalitatief goede ramingen. In theorie kan een minimale bijstelling bij de definitieve raming bijvoorbeeld betekenen dat er vrijwel geen nieuwe informatie beschikbaar was.

Analyse van de oorzaken

De belangrijkste oorzaak van de bijstellingen voor het jaar 2002 (en ook voor eerdere jaren) is de grote discrepantie tussen het bronmateriaal en/of de ramingsmethodiek voor de kwartaalramingen en het bronmateriaal voor de jaarramingen. De Flash- en reguliere kwartaalramingen zijn grotendeels gebaseerd op voorlopige data of schattingen. Een voorbeeld hiervan is de buitenlandse handel. Daar zijn de kwartaalramingen gebaseerd op door het CBS verzamelde maandinformatie. Het detailniveau ervan laat echter niet toe handelstotalen en -saldi te berekenen en er kan slechts een voorlopige schatting gemaakt worden voor de volumegroei. Bij de jaarramingen is er veel meer gedetailleerd datamateriaal voorhanden, waardoor dezealdi wel berekend kunnen worden. Op basis hiervan is het mogelijk een betere schatting te maken voor de volumegroei van de in- en uitvoer. Er wordt op dit moment gewerkt aan een verbeterde methode bij de Flash-raming voor de buitenlandse handel en aan het versneld verkrijgen van broninformatie.

Iets dergelijks geldt ook voor de ramingen van de industrie. De kwartaalramingen zijn gebaseerd op de door het CBS samengestelde Productie-index. Deze wordt maandelijks berekend op basis van enquêtegegevens over de productie van bedrijven. Hiermee kan een voorlopige raming gemaakt worden voor de totale productie per kwartaal. Over het totale verbruik is op dat moment echter nog vrijwel geen informatie beschikbaar, zodat om tot een raming van de toegevoegde waarde te komen hiervoor een schatting gemaakt moet worden. Bij de jaarramingen kan gebruik worden gemaakt van veel meer informatie (uit bijvoorbeeld jaarverslagen), waardoor een gedetailleerde

Tabel 4
Gepubliceerde ramingen BBP (mp) volumemutatie 2002 internationaal

Raming CBS-raming	EO 73 Flash	EO 74 JRKR	EO 75 VJR	EO 77 NVJR	EO78 Def	Bijstelling Flash-Def	Som van de absolute bijstellingen
	% volumemutaties					procentpunt	
Canada	3,4	3,3	3,3	3,4	3,1	-0,3	0,5
Duitsland	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	-0,1	0,1
Frankrijk	1,2	1,3	1,1	1,1	1,3	0,1	0,5
Japan	0,3	0,2	-0,3	-0,3	-0,3	-0,6	0,6
Nederland	0,3	0,2	0,2	0,6	0,1	-0,2	1,0
Verenigd Koninkrijk	1,8	1,7	1,6	1,8	2,0	0,2	0,6
Verenigde Staten	2,4	2,4	2,2	1,9	1,6	-0,8	0,8

Bron: OECD, Economic Outlook, nrs. 73-78; CBS, Nationale rekeningen 2002, 2003, 2004

confrontatie gemaakt kan worden tussen het totale aanbod en het verbruik van de bedrijfstakken. Dit leidt ook voor de industrie tot betere ramingen en mogelijke bijstellingen ten opzichte van eerdere cijfers.

De revisie 2001 heeft, naast de eerder gemelde algemene gevolgen, voor bepaalde onderdelen van de Nationale rekeningen specifieke gevolgen. Zo is een deel van de grote bijstellingen bij de financiële dienstverlening het gevolg van de gewijzigde registratie van de rentemarge, waardoor de raming voor met name banken fors is bijgesteld. Ook de introductie van de bijzondere financiële instellingen (BFI's) had voornamelijk gevolgen voor deze bedrijfstak⁷⁾.

Aan de bestedingenkant ondervonden vooral de ramingen van investeringen de gevolgen van de revisie. De veranderde prijsindexmethode voor computers had naar schatting een opwaarts effect van 0,5 procentpunt op de volumegroei van de investeringen. De BFI's zorgden zelfs voor een opwaartse bijstelling van 0,7 procentpunt. Deze twee conceptuele veranderingen hadden ook invloed op de ramingen van de buitenlandse handel. De volumegroei voor zowel de invoer als de uitvoer van goederen en diensten werden naar beneden bijgesteld, met respectievelijk 1,9 en 1,1 procentpunt.

Wat doet het CBS om de kans op bijstellingen te beperken?

Het onderzoek naar de bijstellingen voor 2002 heeft, naast enkele specifieke aanbevelingen voor onderdelen van de nationale rekeningen, geleid tot de volgende algemene aanbevelingen:

1. Nader onderzoek naar verschillen in methodiek tussen de kwartaal- en jaarraming, inclusief de ontwikkeling van (econometrische) methoden om de schattingen te verbeteren.
2. Betere bewaking van de uitkomsten van de opeenvolgende ramingen per onderdeel van de Nationale rekeningen.
3. Verbetering van de bronstatus voor delen van de Nationale rekeningen.
4. Nader onderzoek naar de bijstellingen van de bronstatistieken van de Nationale rekeningen.

Mede naar aanleiding van de verschillen tussen de jaarstatistieken en de kortetermijnstatistieken, die aan de Nationale rekeningen ten grondslag liggen, heeft het CBS in 2005 een onderzoek uitgevoerd naar de kwaliteit van de ramingen. In dit onderzoek zijn alle schakels van de keten voor de raming van de economische groei in hun samenhang onderzocht. Er kwam onder andere naar voren dat de bijstellingen tussen de voorlopige en definitieve ramingen van de economische groei voor een deel zijn terug te voeren op bijstellingen in het bronmateriaal. Daar-

naast werd ook geconstateerd dat onderzoek is gewenst naar mogelijkheden tot versnelling van de bronnen dan wel naar verbetering van de methodiek voor de eerste ramingen. Naar aanleiding van het onderzoek zijn enkele projecten gestart. De doelstelling hiervan zijn het verbeteren van de aansluiting tussen de jaarstatistieken en de kortetermijnstatistieken en een verbetering van de bewaking van de (tussenstappen van de raming van de) economische groei.

Conclusie

In de periode 1990–2002 lag de gemiddelde bijstelling van de economische groei tussen de eerste en de definitieve raming op 0,42 procentpunt. 2002 was een van de weinige jaren met een bijstelling naar beneden. Hieruit kan nog niet direct worden geconcludeerd dat eerder genomen maatregelen om de kans op bijstellingen te beperken resultaat hebben gehad; de bijstellingen bij tussentijdse ramingen waren wel aanzienlijk. Analyse van de bijstellingen in komende jaren moet uitwijzen in hoeverre de maatregelen effect gesorteerd hebben.

Noten in de tekst

- 1) Zie CBS, Nijmeijer en Hijman (2003): *Bijstellingen ramingen volumemutaties 2000* en CBS, Van Steeg (2005): *Bijstellingen ramingen volumemutaties 2001*.
- 2) Het CBS publiceert naast volumecijfers ook cijfers over prijs- en waardeveranderingen van het BBP en andere grootheden.
- 3) Daarbij gaat het steeds om de volumeverandering ten opzichte van dezelfde periode van het voorgaande jaar, de meest gangbare maat om economische groei te berekenen.
- 4) Het verschil is dat voor het gepubliceerde jaarcijfer de Flashraming van het vierde kwartaal en eventueel *bijgestelde* ramingen voor de eerste drie kwartalen gebruikt worden. Om de afzonderlijke ramingen in het onderzoek zo zuiver mogelijk met elkaar te vergelijken is ervoor gekozen om de bijstellingen in de cijfers voor de eerste drie kwartalen, die zijn doorgevoerd bij de Flashraming van het vierde kwartaal, niet te gebruiken.
- 5) De Nationale rekeningen hebben altijd betrekking op jaren als geheel. De kwartaalcijfers worden overigens wel herberekend (en op StatLine gepubliceerd) om aan te sluiten op de Nationale rekeningen. Nieuwe jaarramingen leiden dus ook tot bijstellingen van de kwartaalcijfers.
- 6) Zie CBS, Verbiest: *Revisie Nationale rekeningen: bijstellingen 2002*.
- 7) Zie de publicatie *Nationale rekeningen 2004 – Revisie 2001*.

Tabellen

De tabellen in deze publicatie bestaan ieder uit meerdere delen. De omschrijvingen zijn per deel afwisselend in het Nederlands en in het Engels afgedrukt.

1. Goederen- en dienstentotalen
 - 1.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 1.1.2 Volumemutaties, gecorrigeerde reeks
 - 1.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 1.2.2 Waardemutaties, gecorrigeerde reeks
 - 1.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
 - 1.3.2 Waarden, gecorrigeerde reeks
2. Bruto binnenlands product naar bedrijfstakken
 - 2.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 2.1.2 Volumemutaties, gecorrigeerde reeks
 - 2.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 2.2.2 Waardemutaties, gecorrigeerde reeks
 - 2.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
 - 2.3.2 Waarden, gecorrigeerde reeks
3. Beloning van werknemers en andere inkomensbestanddelen van het binnenlands product
 - 3.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 3.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
 - 3.4.1 Banen en arbeidsvolume werknemers
4. Consumptieve bestedingen
 - 4.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 4.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 4.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
5. Investerings in vaste activa (bruto)
 - 5.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 5.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 5.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
6. Invoer van goederen en diensten
 - 6.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 6.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 6.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
7. Uitvoer van goederen en diensten
 - 7.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 7.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 7.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks

Tables

The tables in this publication each consist of several parts. The descriptions are alternatingly either in English or in Dutch.

1. Supply and disposition of goods and services
 - 1.1.1 Volume changes, original series
 - 1.1.2 Volume changes, final adjusted series
 - 1.2.1 Value changes, original series
 - 1.2.2 Value changes, final adjusted series
 - 1.3.1 Values, original series
 - 1.3.2 Values, final adjusted series
2. Gross domestic product by kind of economic activity
 - 2.1.1 Volume changes, original series
 - 2.1.2 Volume changes, adjusted series
 - 2.2.1 Value changes, original series
 - 2.2.2 Value changes, adjusted series
 - 2.3.1 Values, original series
 - 2.3.2 Values, adjusted series
3. Compensation of employees and other income components of domestic product
 - 3.2.1 Value changes, original series
 - 3.3.1 Values, original series
 - 3.4.1 Jobs and labour input of employees
4. Final consumption
 - 4.1.1 Volume changes, original series
 - 4.2.1 Value changes, original series
 - 4.3.1 Values, original series
5. Fixed capital formation (gross)
 - 5.1.1 Volume changes, original series
 - 5.2.1 Value changes, original series
 - 5.3.1 Values, original series
6. Imports of goods and services
 - 6.1.1 Volume changes, original series
 - 6.2.1 Value changes, original series
 - 6.3.1 Values, original series
7. Exports of goods and services
 - 7.1.1 Volume changes, original series
 - 7.2.1 Value changes, original series
 - 7.3.1 Values, original series

Tabel / Table 1.1.1
Goederen- en dienstentotalen, oorspronkelijke reeks (volumemutaties)
Supply and disposition of goods and services, original series (volume changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2003■	2004□	2003■		2004□				2005●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
1 Bruto binnenlands product (marktprijzen)	-0,1	1,7	-0,5	0,2	1,2	1,4	2,0	2,3	-0,5	1,3	1,3
2 Invoer van goederen en diensten	2,0	7,8	0,7	3,8	3,0	7,3	8,8	12,0	4,8	4,4	6,1
3 (1+2) Beschikbaar voor finale bestedingen (bruto)	0,6	3,9	0,0	1,6	1,8	3,5	4,5	5,8	1,4	2,5	3,1
Consumptie											
4 door huishoudens incl. IZWh	-0,7	0,0	-1,0	-1,2	0,0	-0,3	0,4	0,0	-1,4	0,1	1,2
5 door de overheid	2,4	0,0	2,0	3,2	-0,4	0,7	-0,9	0,3	-0,3	-0,4	1,3
Bruto investeringen in vaste activa											
6 door bedrijven	-3,7	4,9	-3,7	1,8	6,6	4,2	4,5	4,2	-1,6	2,8	7,2
7 door de overheid	-2,8	-6,2	-2,2	-1,0	-3,5	-8,6	-9,1	-3,4	-2,1	1,5	3,8
8 Veranderingen in voorraden ¹⁾
9 (4 t/m 8) Nationale finale bestedingen (bruto)	-0,3	0,8	-0,7	0,5	1,2	0,3	0,6	1,3	-1,3	0,3	1,8
10 Uitvoer van goederen en diensten	2,0	8,5	1,0	3,2	2,8	8,4	10,1	12,4	5,3	5,5	5,0
11 (9+10) Totale finale bestedingen (bruto)	0,6	3,9	0,0	1,6	1,8	3,5	4,5	5,8	1,4	2,5	3,1

¹⁾ Inclusief saldo aan- en verkopen van kostbaarheden.

Table / Tabel 1.1.2
Supply and disposition of goods and services, final adjusted series (volume changes)
Goederen- en dienstentotalen, gecorrigeerde reeks (volumemutaties)

	Changes on previous year		Changes on previous quarter								
	2003■	2004□	2003■		2004□				2005●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
1 Gross domestic product (market prices)	-0,1	1,7	0,0	0,7	0,9	0,2	0,4	0,2	-0,8	1,2	0,6
2 Imports of goods and services	2,0	7,8	0,3	1,8	1,6	3,7	1,4	4,7	-4,5	3,0	3,0
3 (1+2) Disposable for final expenditure (gross)	0,6	3,9	0,1	1,1	1,1	1,6	0,8	2,0	-2,3	1,9	1,6
Consumption											
4 by households incl. NPISH	-0,7	0,0	-0,5	0,0	1,0	-0,7	0,0	-0,2	-0,4	0,8	0,9
5 by general government	2,4	0,0	0,8	0,5	-1,3	0,8	-0,8	1,3	-1,3	0,4	0,9
Gross fixed capital formation											
6 by enterprises	-3,7	4,9	-0,1	2,5	3,4	-1,4	0,0	2,4	-2,6	3,2	4,1
7 by general government	-2,8	-6,2	0,6	-2,8	-2,3	-3,5	-0,8	2,8	-0,5	0,5	1,1
8 Changes in inventories ¹⁾
9 (4 to 8) National final expenditure (gross)	-0,3	0,8	-0,4	0,9	0,6	-0,3	-0,3	0,8	-0,8	0,3	1,5
10 Exports of goods and services	2,0	8,5	0,9	1,4	1,9	4,0	2,3	3,5	-4,1	3,9	1,7
11 (9+10) Total final expenditure (gross)	0,6	3,9	0,1	1,1	1,1	1,6	0,8	2,0	-2,3	1,9	1,6

¹⁾ Including acquisitions less disposals of valuables.

Tabel / Table 1.2.1

Goederen- en dienstentotalen, oorspronkelijke reeks (waardemutaties)
Supply and disposition of goods and services, original series (value changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2003■	2004□	2003■			2004□			2005●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
1 Bruto binnenlands product (marktprijzen)	2,4	2,6	1,3	2,2	2,1	2,3	2,6	3,3	1,0	2,7	2,6
2 Invoer van goederen en diensten	0,1	9,1	-1,4	1,2	1,1	9,3	11,8	14,0	7,2	6,9	9,5
3 (1+2) Beschikbaar voor finale bestedingen (bruto)	1,5	4,9	0,3	1,8	1,7	4,8	5,9	7,2	3,2	4,2	5,2
Consumptie											
4 door huishoudens incl. IZWh	1,5	1,1	1,0	0,8	1,0	1,0	1,4	1,0	0,3	1,5	2,9
5 door de overheid	5,2	2,1	3,3	5,0	1,8	2,6	1,2	2,9	0,8	0,7	2,6
Bruto investeringen in vaste activa											
6 door bedrijven	-2,3	6,4	-2,7	3,0	8,2	6,3	6,1	5,0	-1,1	3,4	8,4
7 door de overheid	-2,0	-5,5	-1,7	-0,1	-2,7	-7,5	-8,2	-3,4	-0,8	1,0	3,3
8 Veranderingen in voorraden ¹⁾
9 (4 t/m 8) Nationale finale bestedingen (bruto)	1,9	2,2	0,9	2,4	2,5	1,9	2,0	2,5	-0,1	1,6	3,1
10 Uitvoer van goederen en diensten	1,0	8,9	-0,5	1,1	0,7	9,2	11,6	14,0	8,0	8,0	8,1
11 (9+10) Totale finale bestedingen (bruto)	1,5	4,9	0,3	1,8	1,7	4,8	5,9	7,2	3,2	4,2	5,2

¹⁾ Inclusief saldo aan- en verkopen van kostbaarheden.

Table / Tabel 1.2.2

Supply and disposition of goods and services, final adjusted series (value changes)
Goederen- en dienstentotalen, gecorrigeerde reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on previous quarter								
	2003■	2004□	2003■			2004□			2005●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
1 Gross domestic product (market prices)	2,4	2,6	0,1	1,0	0,8	0,7	0,5	0,6	0,0	1,2	0,8
2 Imports of goods and services	0,1	9,1	-0,1	2,2	2,0	4,9	2,0	4,2	-3,7	4,2	4,5
3 (1+2) Disposable for final expenditure (gross)	1,5	4,9	0,0	1,4	1,2	2,2	1,1	2,0	-1,4	2,3	2,3
Consumption											
4 by households incl. NPISH	1,5	1,1	0,2	0,5	0,5	-0,1	0,4	0,1	-0,1	1,1	1,7
5 by general government	5,2	2,1	-0,2	0,7	0,1	1,5	-0,8	1,4	-0,7	0,8	1,3
Gross fixed capital formation											
6 by enterprises	-2,3	6,4	-0,1	2,6	5,1	-1,3	-0,4	1,8	-1,3	3,4	4,4
7 by general government	-2,0	-5,5	1,0	-2,3	-3,0	-2,6	-0,7	2,4	0,0	-0,2	1,2
8 Changes in inventories ¹⁾
9 (4 to 8) National final expenditure (gross)	1,9	2,2	-0,5	1,2	0,7	0,8	-0,2	0,5	-0,2	1,1	1,7
10 Exports of goods and services	1,0	8,9	0,8	1,7	2,0	4,4	2,9	4,0	-3,0	4,0	3,0
11 (9+10) Total final expenditure (gross)	1,5	4,9	0,0	1,4	1,2	2,2	1,1	2,0	-1,4	2,3	2,3

¹⁾ Including acquisitions less disposals of valuables.

Tabel / Table 1.3.1
Goederen- en dienstentotalen, oorspronkelijke reeks
Supply and disposition of goods and services, original series

	2003■	2004□	2003■		2004□				2005●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
<i>mld euro</i>											
1 Bruto binnenlands product (marktprijzen)	476,3	488,6	114,9	122,9	119,9	123,9	117,8	127,0	121,1	127,3	120,8
2 Invoer van goederen en diensten	268,3	292,6	66,1	69,3	68,3	71,5	73,9	79,0	73,2	76,4	80,9
3 (1+2) Beschikbaar voor finale bestedingen (bruto)	744,6	781,3	181,0	192,2	188,2	195,4	191,7	206,0	194,2	203,7	201,7
Consumptie											
4 door huishoudens incl. IZWh	236,5	239,2	59,2	59,3	59,2	60,0	60,1	59,9	59,4	60,9	61,8
5 door de overheid	116,0	118,5	27,6	30,1	27,7	32,0	27,9	31,0	27,9	32,2	28,6
Bruto investeringen in vaste activa											
6 door bedrijven	74,7	79,4	16,5	19,7	20,1	21,0	17,5	20,7	19,9	21,8	19,0
7 door de overheid	16,1	15,2	4,0	4,4	3,6	3,7	3,7	4,2	3,6	3,7	3,8
8 Veranderingen in voorraden ¹⁾	-0,1	0,8	0,2	0,5	0,6	-1,4	0,6	1,1	0,3	-1,5	-0,1
9 (4 t/m 8) Nationale finale bestedingen (bruto)	443,2	453,1	107,6	114,1	111,1	115,3	109,8	117,0	111,0	117,1	113,2
10 Uitvoer van goederen en diensten	301,4	328,1	73,4	78,1	77,0	80,1	81,9	89,0	83,2	86,6	88,6
11 (9+10) Totale finale bestedingen (bruto)	744,6	781,3	181,0	192,2	188,2	195,4	191,7	206,0	194,2	203,7	201,7

¹⁾ Inclusief saldo aan- en verkopen van kostbaarheden.

Table / Tabel 1.3.2
Supply and disposition of goods and services, final adjusted series
Goederen- en dienstentotalen, gecorrigeerde reeks

	2003■	2004□	2003■		2004□				2005●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
<i>bln euro</i>											
1 Gross domestic product (market prices)	476,3	488,6	118,9	120,1	121,0	121,9	122,5	123,2	123,2	124,7	125,7
2 Imports of goods and services	268,3	292,6	66,3	67,7	69,1	72,5	74,0	77,1	74,3	77,4	80,9
3 (1+2) Disposable for final expenditure (gross)	744,6	781,3	185,2	187,8	190,1	194,4	196,4	200,3	197,5	202,1	206,6
Consumption											
4 by households incl. NPISH	236,5	239,2	59,1	59,4	59,7	59,6	59,9	59,9	59,9	60,5	61,6
5 by general government	116,0	118,5	29,1	29,3	29,3	29,8	29,5	29,9	29,7	29,9	30,3
Gross fixed capital formation											
6 by enterprises	74,7	79,4	18,5	19,0	20,0	19,7	19,7	20,0	19,7	20,4	21,3
7 by general government	16,1	15,2	4,1	4,0	3,9	3,8	3,7	3,8	3,8	3,8	3,9
8 Changes in inventories ¹⁾	-0,1	0,8	-0,2	-0,1	0,2	-0,1	0,2	0,5	0,0	-0,2	-0,4
9 (4 to 8) National final expenditure (gross)	443,2	453,1	110,5	111,9	112,6	113,5	113,2	113,8	113,5	114,8	116,7
10 Exports of goods and services	301,4	328,1	74,7	76,0	77,5	80,9	83,2	86,5	83,9	87,3	89,9
11 (9+10) Total final expenditure (gross)	744,6	781,3	185,2	187,8	190,1	194,4	196,4	200,3	197,5	202,1	206,6

¹⁾ Including acquisitions less disposals of valuables.

Tabel / Table 2.1.1
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, oorspronkelijke reeks (volumemutaties)
Gross value added by kind of economic activity, original series (volume changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2003■	2004□	2003■			2004□			2005●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
BEDRIJFSTAKKEN											
Landbouw, bosbouw en visserij	4,0	4,9	-5,0	8,1	6,1	0,1	6,3	6,8	0,7	-1,4	-0,5
Delfstoffenwinning	-4,0	10,9	-17,5	-0,5	4,7	19,2	28,0	6,2	-7,0	2,2	-19,3
Industrie	-1,6	1,2	-0,8	-1,1	1,4	1,5	1,0	0,8	-2,1	0,2	-0,1
Voedings- en genotmiddelenindustrie	-1,7	0,2	-2,7	-0,4	0,7	-0,9	0,0	1,1	-0,8	0,6	1,2
Textiel- en lederindustrie	-5,9	-1,4	-10,3	3,0	0,0	-3,1	3,4	-5,4	-6,9	-1,3	-2,0
Papierindustrie, uitgeverijen en drukkerijen	-2,6	-1,3	2,8	-3,5	-2,0	-2,7	-1,6	0,7	-2,4	2,2	1,9
Aardolie-industrie	5,6	4,2	10,6	5,5	8,7	9,2	2,0	-3,5	-5,0	-3,9	-2,3
Chemische basisproductenindustrie	-0,1	1,1	-2,8	-0,2	3,1	3,5	-0,2	-2,0	-8,2	-4,2	6,4
Chemische eindproductenindustrie	-1,8	-0,1	0,9	-1,6	4,0	6,3	-0,8	-10,0	-3,5	-3,3	1,0
Rubber- en kunststofindustrie	-3,2	5,0	-1,9	-1,5	4,5	4,6	3,2	7,8	-0,6	2,2	0,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	-1,8	4,1	-0,8	-3,2	4,1	1,2	4,2	6,9	0,4	2,0	-2,6
Machine-industrie	-1,7	1,5	0,1	-3,7	-0,9	0,9	2,7	3,5	4,7	4,6	2,0
Elektrotechnische industrie	-0,4	0,5	-3,9	1,1	1,7	1,8	-2,1	0,4	-6,0	-2,6	-7,6
Transportmiddelenindustrie	1,9	4,2	2,7	2,8	-1,8	5,8	8,5	4,7	1,9	-4,6	-11,2
Overige industrie	-4,1	0,6	-1,9	-1,6	1,3	1,7	-0,5	-0,2	-3,0	3,5	0,7
Energie- en waterleidingbedrijven	4,3	-3,7	3,1	3,6	-11,2	-2,5	2,3	-2,4	0,2	0,5	-2,7
Bouwnijverheid	-4,2	1,2	-4,6	-4,0	3,0	-0,4	-1,2	3,2	-4,0	4,8	4,2
Handel, horeca en reparatie	0,3	3,3	-0,4	0,4	1,0	3,2	4,3	4,6	1,0	1,5	3,6
Handel en reparatie	1,1	4,2	0,5	0,9	1,4	4,4	5,5	5,4	1,3	1,8	3,9
Horeca	-5,2	-2,7	-6,1	-2,9	-1,7	-4,3	-3,7	-0,9	-1,5	-0,5	2,0
Vervoer, opslag en communicatie	2,5	4,0	3,0	2,3	3,9	5,5	3,6	3,2	0,0	2,0	1,9
Vervoer en dienstverlening t.b.v. vervoer	1,7	3,7	1,9	1,4	2,9	6,0	3,1	2,9	-0,3	2,1	1,8
Post en telecommunicatie	3,8	4,6	5,1	3,7	5,6	4,6	4,5	3,7	0,6	1,9	2,0
Financiële en zakelijke dienstverlening	-1,0	0,9	-0,8	-0,5	0,4	-0,7	2,3	1,6	1,1	2,7	1,6
Financiële instellingen	2,7	2,0	2,6	4,2	2,2	-3,3	5,4	3,9	1,2	4,9	-0,6
Verhuur van en handel in onroerend goed	-0,1	-0,5	0,8	0,0	-0,9	-0,6	0,0	-0,5	-0,2	0,8	1,3
Uitzendbureaus	-9,0	0,0	-9,6	-8,7	-6,8	-2,6	3,5	4,8	9,5	11,1	9,1
Overige zakelijke dienstverlening	-2,2	1,3	-2,2	-2,0	1,3	1,6	1,4	0,8	0,5	1,1	1,7
Overheid	1,8	-0,3	1,5	2,3	-1,2	0,3	-0,8	0,5	-0,9	-0,9	0,2
Zorg en overige dienstverlening	2,2	1,4	1,9	2,9	1,2	2,7	0,9	0,8	0,7	-0,5	0,8
Toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen)	0,0	1,7	-0,4	0,5	1,0	1,5	2,3	2,1	-0,4	1,2	1,1

Table / Tabel 2.1.2
Gross value added by kind of economic activity, adjusted series (volume changes)
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, gecorrigeerde reeks (volumemutaties)

	Changes on previous year		Changes on previous quarter								
	2003■	2004□	2003■			2004□			2005●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
ECONOMIC ACTIVITIES											
Agriculture, forestry and fishing	4,0	4,9	-6,9	5,4	2,8	-0,8	0,1	4,0	-2,5	-2,7	1,5
Mining and quarrying	-4,0	10,9	5,5	12,2	4,0	-5,8	12,7	-7,6	-6,9	4,6	-10,5
Manufacturing	-1,6	1,2	1,2	-0,6	1,8	-0,7	0,4	-0,8	-0,7	1,2	0,3
Electricity, gas and water supply	4,3	-3,7	0,5	1,2	-13,0	10,3	4,5	-3,2	-10,4	10,9	0,7
Construction	-4,2	1,2	-0,5	-2,1	7,5	-5,6	-0,3	2,4	-0,2	2,3	-0,2
Trade, hotels, restaurants and repair	0,3	3,3	-0,2	0,3	2,5	0,8	0,5	0,8	-1,0	1,4	2,4
Transport, storage and communication	2,5	4,0	1,7	0,6	2,0	1,0	0,0	0,3	-1,1	2,9	-0,1
Financial and business service activities	-1,0	0,9	-0,2	0,1	0,6	-1,1	2,7	-0,5	0,1	0,5	1,4
Government	1,8	-0,3	0,5	0,1	-1,1	0,8	-0,6	1,0	-1,8	0,5	0,4
Care and other service activities	2,2	1,4	0,4	0,8	-0,5	1,8	-1,0	0,4	-0,3	0,4	0,3
Value added (gross, basic prices)	0,0	1,7	0,0	0,8	0,8	0,3	0,5	0,1	-0,8	1,2	0,5

Tabel / Table 2.2.1
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, oorspronkelijke reeks (waardemutaties)
Gross value added by kind of economic activity, original series (value changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2003■	2004□	2003■		2004□				2005●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
BEDRIJFSTAKKEN											
Landbouw, bosbouw en visserij	3,0	-7,4	6,0	4,4	-8,9	-7,0	-16,1	2,0	19,4	-3,4	-1,8
Delfstoffenwinning	3,2	12,1	-12,1	1,7	1,4	11,3	33,1	15,2	16,7	32,8	8,1
Industrie	0,7	2,1	-2,6	0,0	1,1	1,2	3,4	2,9	-3,7	3,5	2,4
Voedings- en genotmiddelenindustrie	-0,4	1,5	-7,2	-2,6	9,6	-3,5	2,2	-1,9	-7,7	3,2	6,5
Textiel- en lederindustrie	-3,4	-2,3	-5,8	5,4	-1,1	-5,0	2,4	-5,1	-7,6	-1,3	-1,7
Papierindustrie, uitgeverijen en drukkerijen	-2,7	0,2	3,1	-3,5	0,1	1,9	-2,3	1,0	-1,9	2,5	2,1
Aardolie-industrie	22,9	25,8	8,1	-11,3	-16,7	42,3	41,8	49,0	-71,8	40,3	50,3
Chemische basisproductenindustrie	5,9	5,8	-15,2	12,6	-2,9	-4,1	17,0	15,8	12,4	3,7	-5,0
Chemische eindproductenindustrie	-6,1	-4,8	-0,7	-1,9	-1,7	2,0	-5,4	-14,4	-8,1	-12,2	-4,6
Rubber- en kunststofindustrie	-3,4	-2,5	1,7	2,2	3,7	-1,9	-8,0	-3,4	-9,8	-0,9	0,0
Basismetale- en metaalproductenindustrie	0,0	5,2	-2,4	-6,4	0,4	1,1	7,3	12,5	12,2	9,4	-0,2
Machine-industrie	0,4	2,0	2,6	-2,6	1,9	2,3	1,0	2,9	3,0	4,8	7,4
Elektrotechnische industrie	2,5	-2,2	-2,7	5,4	0,3	-0,8	-5,8	-2,9	-9,7	-5,5	-7,1
Transportmiddelenindustrie	9,8	7,1	7,5	13,2	2,5	10,0	11,6	5,0	-3,6	-7,7	-13,4
Overige industrie	-2,1	-2,3	-1,3	-0,1	-0,2	-1,3	-3,4	-4,3	-4,8	2,9	1,6
Energie- en waterleidingbedrijven	9,2	-8,3	11,9	15,9	-9,9	-0,1	-6,9	-15,3	9,1	7,1	-1,4
Bouwnijverheid	0,7	3,7	-1,1	1,5	8,0	2,4	0,5	3,7	-5,2	4,2	5,8
Handel, horeca en reparatie	-1,3	0,7	-2,9	-2,9	-0,7	0,9	0,8	1,9	-2,2	-1,7	1,8
Handel en reparatie	-1,3	0,9	-2,8	-3,4	-0,7	1,3	1,0	1,9	-2,5	-2,0	1,3
Horeca	-1,5	-0,1	-4,1	0,7	-0,4	-1,4	-0,3	1,6	0,4	-0,1	4,8
Vervoer, opslag en communicatie	3,3	3,0	4,9	5,0	6,6	6,0	-0,6	0,4	-1,3	-2,5	-1,0
Vervoer en dienstverlening t.b.v. vervoer	1,6	3,6	2,6	2,2	6,4	6,5	0,1	1,2	0,1	-1,1	-1,4
Post en telecommunicatie	6,3	2,1	9,1	9,9	6,8	5,1	-1,9	-1,0	-3,9	-4,9	-0,5
Financiële en zakelijke dienstverlening	2,8	2,8	3,5	2,6	2,3	1,0	4,4	3,7	2,9	4,8	3,3
Financiële instellingen	17,6	1,7	21,6	18,2	1,5	-4,1	5,6	3,7	1,6	7,4	-3,2
Verhuur van en handel in onroerend goed	-4,1	3,5	-3,5	-3,5	3,1	3,6	4,0	3,2	2,3	3,5	5,8
Uitzendbureaus	-7,7	1,3	-9,0	-7,5	-5,9	-2,0	5,1	7,1	12,6	14,4	11,6
Overige zakelijke dienstverlening	0,8	3,6	0,7	-0,1	3,9	3,6	3,6	3,2	2,6	2,3	4,4
Overheid	5,2	2,4	2,6	4,9	1,4	2,2	1,7	4,4	0,4	1,1	1,0
Zorg en overige dienstverlening	6,3	4,0	5,6	7,2	4,5	5,6	3,6	2,3	2,3	1,4	3,1
Toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen)	2,6	2,4	1,5	2,5	2,0	2,2	2,4	2,9	0,9	2,5	2,3

Table / Tabel 2.2.2
Gross value added by kind of economic activity, adjusted series (value changes)
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, gecorrigeerde reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on previous quarter								
	2003■	2004□	2003■		2004□				2005●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
ECONOMIC ACTIVITIES											
Agriculture, forestry and fishing	3,0	-7,4	5,7	-8,3	-12,1	10,4	-5,0	9,9	3,5	-10,3	-3,2
Mining and quarrying	3,2	12,1	2,1	13,6	1,3	-7,3	20,6	-1,3	4,2	6,5	-1,6
Manufacturing	0,7	2,1	-1,3	1,0	2,7	-1,2	0,9	0,5	-3,5	5,6	0,1
Electricity, gas and water supply	9,2	-8,3	7,8	8,3	-21,5	8,2	1,4	-2,4	3,2	3,8	-5,2
Construction	0,7	3,7	0,3	-0,4	8,9	-6,4	-1,0	2,9	-0,4	2,5	0,8
Trade, hotels, restaurants and repair	-1,3	0,7	-2,0	-0,9	2,4	1,1	-1,9	0,4	-1,6	1,1	1,8
Transport, storage and communication	3,3	3,0	4,9	0,4	0,5	0,2	-1,7	1,4	-1,2	-0,9	-0,3
Financial and business service activities	2,8	2,8	0,3	0,3	1,2	-0,7	3,2	-0,1	0,5	1,2	1,3
Government	5,2	2,4	-1,4	1,6	-0,3	1,6	-0,7	3,3	-3,0	1,2	0,0
Care and other service activities	6,3	4,0	1,6	2,1	-0,4	2,1	-0,2	0,5	0,2	0,9	1,3
Value added (gross, basic prices)	2,6	2,4	0,2	1,0	0,4	0,8	0,5	0,6	-0,2	1,3	0,7

Tabel / Table 2.3.1
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, oorspronkelijke reeks
Gross value added by kind of economic activity, original series

	2003■	2004□	2003■		2004□				2005●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
<i>mln euro</i>											
BEDRIJFSTAKKEN											
Landbouw, bosbouw en visserij	9,9	9,2	2,7	2,8	1,9	2,1	2,3	2,8	2,3	2,1	2,2
Delfstoffenwinning	10,3	11,6	1,5	3,3	3,8	2,0	2,0	3,8	4,5	2,6	2,1
Industrie	59,6	60,9	14,3	15,1	15,1	15,6	14,8	15,5	14,5	16,1	15,1
Voedings- en genotmiddelenindustrie	11,1	11,3	2,6	2,9	3,0	2,7	2,7	2,9	2,7	2,8	2,9
Textiel- en lederindustrie	1,2	1,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Papierindustrie, uitgeverijen en drukkerijen	7,3	7,3	1,8	1,9	1,7	1,8	1,8	1,9	1,7	1,9	1,8
Aardolie-industrie	2,1	2,6	0,5	0,4	0,5	0,8	0,7	0,6	0,1	1,1	1,0
Chemische basisproductenindustrie	6,4	6,8	1,5	1,6	1,6	1,7	1,7	1,8	1,8	1,8	1,6
Chemische eindproductenindustrie	3,3	3,2	0,8	0,8	0,8	0,9	0,8	0,7	0,8	0,8	0,8
Rubber- en kunststofindustrie	1,9	1,8	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,5	0,4	0,5	0,4
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	6,3	6,7	1,5	1,6	1,6	1,7	1,6	1,8	1,8	1,8	1,6
Machine-industrie	5,1	5,2	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4
Elektrotechnische industrie	3,9	3,8	0,9	1,0	1,0	1,0	0,9	1,0	0,9	0,9	0,8
Transportmiddelenindustrie	3,6	3,8	0,8	0,9	0,9	1,0	0,9	1,0	0,9	0,9	0,8
Overige industrie	7,5	7,3	1,7	1,9	1,8	2,0	1,7	1,8	1,7	2,1	1,7
Energie- en waterleidingbedrijven	7,5	6,9	1,8	2,1	1,7	1,8	1,7	1,8	1,8	1,9	1,7
Bouwnijverheid	23,9	24,8	5,4	6,1	6,5	6,5	5,5	6,3	6,1	6,8	5,8
Handel, horeca en reparatie	64,8	65,3	15,7	16,7	15,8	16,7	15,8	17,0	15,5	16,4	16,1
Handel en reparatie	56,6	57,1	13,6	14,6	13,9	14,5	13,8	14,9	13,5	14,2	13,9
Horeca	8,3	8,2	2,1	2,0	2,0	2,2	2,1	2,1	2,0	2,2	2,2
Vervoer, opslag en communicatie	31,5	32,5	7,9	8,0	8,3	8,2	7,9	8,1	8,2	8,0	7,8
Vervoer en dienstverlening t.b.v. vervoer	19,9	20,6	5,0	5,0	5,4	5,2	5,0	5,0	5,4	5,2	4,9
Post en telecommunicatie	11,6	11,8	2,9	3,0	2,9	3,0	2,9	3,0	2,8	2,9	2,9
Financiële en zakelijke dienstverlening	113,3	116,5	28,1	29,2	28,2	28,6	29,4	30,3	29,1	30,0	30,3
Financiële instellingen	31,7	32,2	7,9	8,0	7,9	7,7	8,3	8,3	8,0	8,3	8,1
Verhuur van en handel in onroerend goed	30,3	31,4	7,7	7,9	7,6	7,6	8,0	8,2	7,7	7,9	8,5
Uitzendbureaus	8,9	9,0	2,4	2,3	2,0	2,1	2,5	2,5	2,2	2,4	2,8
Overige zakelijke dienstverlening	42,4	44,0	10,2	11,0	10,8	11,2	10,5	11,4	11,1	11,5	11,0
Overheid	50,0	51,3	11,6	12,7	11,8	14,4	11,8	13,2	11,9	14,6	11,9
Zorg en overige dienstverlening	54,1	56,3	13,4	13,9	13,4	14,7	13,9	14,2	13,7	14,9	14,4
Toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen)	425,1	435,2	102,6	109,8	106,6	110,6	105,0	113,0	107,6	113,4	107,5

Table / Tabel 2.3.2
Gross value added by kind of economic activity, adjusted series
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, gecorrigeerde reeks

	2003■	2004□	2003■		2004□				2005●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
<i>bln euro</i>											
ECONOMIC ACTIVITIES											
Agriculture, forestry and fishing	9,9	9,2	2,6	2,4	2,1	2,4	2,2	2,5	2,5	2,3	2,2
Mining and quarrying	10,3	11,6	2,4	2,8	2,8	2,6	3,1	3,1	3,2	3,4	3,4
Manufacturing	59,6	60,9	14,7	14,9	15,3	15,1	15,2	15,3	14,8	15,6	15,6
Electricity, gas and water supply	7,5	6,9	1,9	2,1	1,6	1,8	1,8	1,7	1,8	1,9	1,8
Construction	23,9	24,8	6,0	6,0	6,5	6,1	6,0	6,2	6,2	6,3	6,4
Trade, hotels, restaurants and repair	64,8	65,3	16,1	15,9	16,3	16,5	16,2	16,3	16,0	16,2	16,5
Transport, storage and communication	31,5	32,5	8,1	8,1	8,1	8,2	8,0	8,1	8,0	8,0	7,9
Financial and business service activities	113,3	116,5	28,4	28,5	28,8	28,6	29,6	29,5	29,7	30,1	30,4
Government	50,0	51,3	12,4	12,6	12,6	12,8	12,7	13,1	12,7	12,9	12,9
Care and other service activities	54,1	56,3	13,6	13,9	13,8	14,1	14,1	14,2	14,2	14,3	14,5
Value added (gross, basic prices)	425,1	435,2	106,2	107,3	107,8	108,6	109,1	109,8	109,5	110,9	111,7

Tabel / Table 3.2.1

Beloning van werknemers naar bedrijfstakken en andere inkomensbestanddelen van het binnenlands product, oorspronkelijke reeks (waardemutaties)
Compensation of employees by economic activity and other income components of domestic product, original series (value changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar									
	2003■	2004□	2003■		2004□				2005●			
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	
	%											
BEDRIJFSTAKKEN												
Landbouw, bosbouw en visserij	3,8	2,4	4,1	0,6	1,9	2,2	2,1	3,4	-3,7	-5,3	-3,2	
Delfstoffenwinning	0,7	4,3	0,0	4,1	3,2	5,2	4,6	4,0	7,4	5,0	3,8	
Industrie	0,5	-0,4	0,0	-0,8	-0,7	-0,7	-0,4	0,2	0,1	0,6	0,6	
Voedings- en genotmiddelenindustrie	1,9	-0,4	-0,2	3,0	-0,1	-0,6	-0,8	-0,2	-0,2	1,4	-0,2	
Textiel- en lederindustrie	-4,7	-8,9	-4,3	-6,0	-8,6	-8,6	-9,5	-9,1	-4,1	-3,0	-4,3	
Papierindustrie, uitgeverijen en drukkerijen	-0,4	-1,0	-1,3	-2,2	-1,9	-1,2	-0,5	-0,2	-1,4	0,4	1,0	
Aardolie-industrie	6,4	7,8	5,1	5,0	3,6	3,2	10,7	13,6	-1,7	2,3	3,5	
Chemische basisproductenindustrie	1,7	2,1	1,6	-2,5	1,4	1,9	2,0	3,0	2,6	1,8	-0,7	
Chemische eindproductenindustrie	7,4	0,1	5,6	6,5	1,4	-1,0	0,4	0,0	1,4	0,5	0,2	
Rubber- en kunststofindustrie	0,3	0,9	-1,3	0,6	2,2	0,8	0,3	0,6	2,8	0,7	1,6	
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	0,5	-1,6	2,6	-3,3	-1,6	-2,1	-1,6	-0,9	0,1	1,5	3,4	
Machine-industrie	-1,1	-1,6	-0,9	-2,8	-3,0	-2,3	-1,2	0,3	0,7	0,7	3,1	
Elektrotechnische industrie	-3,5	1,1	-4,4	-1,3	-0,2	1,3	1,5	1,9	1,4	-1,1	-1,8	
Transportmiddelenindustrie	0,6	0,1	0,8	-4,5	0,6	0,2	0,0	-0,2	0,0	0,5	1,4	
Overige industrie	1,1	-0,4	0,4	-0,3	-0,2	-0,4	-0,6	-0,2	-1,4	0,5	-0,7	
Energie- en waterleidingbedrijven	2,3	0,7	-0,2	4,9	-1,7	-1,2	1,5	4,5	0,0	1,8	0,5	
Bouwnijverheid	0,1	-1,6	1,2	0,2	1,0	-2,3	-2,3	-2,3	-1,6	-0,9	-0,2	
Handel, horeca en reparatie	2,8	1,0	3,1	2,9	1,2	1,0	1,0	0,8	1,3	1,7	2,0	
Handel en reparatie	3,2	1,2	3,5	3,3	1,3	1,2	1,2	1,0	1,4	1,8	2,1	
Horeca	-0,5	-0,6	0,9	0,0	-0,4	-0,2	-0,9	-0,9	0,8	0,8	0,7	
Vervoer, opslag en communicatie	2,1	0,5	0,6	2,4	0,1	0,5	0,4	0,9	0,1	0,5	0,4	
Vervoer en dienstverlening t.b.v. vervoer	3,6	1,6	2,3	3,8	1,5	1,7	1,6	1,6	1,8	1,6	1,8	
Post en telecommunicatie	-1,8	-2,9	-4,1	-1,8	-3,7	-2,9	-3,2	-1,5	-4,6	-2,9	-4,2	
Financiële en zakelijke dienstverlening	1,4	2,2	0,5	1,3	1,2	1,9	2,5	3,2	2,1	2,9	3,3	
Financiële instellingen	1,1	5,6	0,1	2,1	4,4	6,1	6,1	6,1	0,6	0,8	0,8	
Verhuur van en handel in onroerend goed	5,1	1,8	0,6	5,1	3,4	3,0	0,3	0,3	2,1	3,4	2,0	
Uitzendbureaus	-0,7	1,1	-0,5	-5,1	-2,5	-1,6	2,1	7,5	5,1	6,0	9,0	
Overige zakelijke dienstverlening	1,8	0,7	1,0	2,2	0,3	0,5	1,1	0,9	2,2	3,1	2,8	
Overheid	5,5	2,3	3,8	6,1	2,9	2,7	1,9	1,5	0,5	1,1	0,9	
Zorg en overige dienstverlening	8,3	3,8	5,2	10,2	4,2	4,2	3,7	3,3	2,9	3,1	2,9	
Beloning van werknemers	3,1	1,5	2,1	3,3	1,5	1,5	1,4	1,7	1,1	1,6	1,7	
Exploitatie-overschot (netto)	0,1	3,8	-1,4	-0,5	2,1	3,7	3,7	5,4	-0,5	5,6	3,4	
Afschrijvingen	2,7	2,6	2,7	2,7	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6	
Belastingen op productie en invoer minus subsidies	3,4	5,1	1,6	2,7	3,9	4,3	4,9	7,2	1,3	4,1	4,4	
Binnenlands product (bruto, marktprijzen)	2,4	2,6	1,3	2,2	2,1	2,3	2,6	3,3	1,0	2,7	2,6	

Table / Tabel 3.3.1

Compensation of employees by economic activity and other income components of domestic product, original series

Beloning van werknemers naar bedrijfstakken en andere inkomensbestanddelen van het binnenlands product, oorspronkelijke reeks

	2003■	2004□	2003■		2004□				2005●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
<i>bln euro</i>											
ECONOMIC ACTIVITIES											
Agriculture, forestry and fishing	3,0	3,1	0,8	0,7	0,7	0,9	0,8	0,7	0,7	0,8	0,7
Mining and quarrying	0,7	0,7	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Manufacturing	37,2	37,1	8,5	9,0	8,8	10,7	8,5	9,0	8,8	10,8	8,5
Manufacture of food products, beverages and tobacco	5,6	5,5	1,2	1,4	1,3	1,6	1,2	1,4	1,3	1,6	1,2
Manufacture of textile and leather products	0,8	0,7	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Manufacture of paper products; publishing and printing	4,5	4,5	1,0	1,1	1,1	1,3	1,0	1,1	1,0	1,3	1,0
Manufacture of petroleum products	0,5	0,5	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Manufacture of basic chemicals and man-made fibres	2,0	2,1	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5
Manufacture of chemical products	2,1	2,1	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5
Manufacture of rubber and plastic products	1,4	1,4	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,4	0,3	0,4	0,3
Manufacture of basic metals and fabricated metal products	4,8	4,7	1,1	1,1	1,1	1,4	1,1	1,1	1,1	1,4	1,2
Manufacture of machinery and equipment n.e.c.	3,7	3,7	0,9	0,9	0,8	1,1	0,8	0,9	0,8	1,1	0,9
Manufacture of electrical and optical equipment	4,0	4,0	0,9	1,0	1,0	1,1	0,9	1,0	1,0	1,1	0,9
Manufacture of transport equipment	2,2	2,2	0,5	0,5	0,5	0,7	0,5	0,5	0,5	0,7	0,5
Other manufacturing	5,7	5,7	1,3	1,4	1,3	1,7	1,3	1,4	1,3	1,7	1,3
Electricity, gas and water supply	1,8	1,8	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4	0,5	0,4	0,5	0,4
Construction	15,9	15,6	3,8	3,9	3,7	4,4	3,7	3,8	3,6	4,4	3,7
Trade, hotels, restaurants and repair	37,0	37,4	8,6	9,0	9,0	10,7	8,7	9,1	9,1	10,8	8,8
Trade and repair	32,8	33,2	7,6	8,0	8,0	9,5	7,7	8,1	8,1	9,7	7,8
Hotels and restaurants	4,1	4,1	1,0	1,0	1,0	1,1	1,0	1,0	1,0	1,2	1,0
Transport, storage and communication	16,9	16,9	3,9	4,2	4,0	4,9	3,9	4,2	4,0	4,9	3,9
Transport and supporting transport activities	12,6	12,8	2,9	3,2	3,0	3,6	2,9	3,2	3,0	3,7	3,0
Post and telecommunications	4,3	4,2	1,0	1,0	1,0	1,2	0,9	1,0	1,0	1,2	0,9
Financial and business service activities	56,9	58,2	12,9	13,7	14,3	16,5	13,2	14,2	14,7	17,0	13,6
Financial intermediation	15,6	16,5	3,3	3,8	4,3	4,6	3,5	4,0	4,3	4,7	3,5
Real estate activities	3,2	3,2	0,7	0,8	0,8	1,0	0,7	0,8	0,8	1,0	0,7
Activities of employment agencies	8,5	8,6	2,1	1,9	2,1	2,3	2,2	2,1	2,2	2,4	2,4
Other business service activities	29,7	29,9	6,8	7,2	7,2	8,6	6,8	7,3	7,3	8,9	7,0
Government	39,7	40,6	9,0	10,3	9,2	11,7	9,2	10,5	9,3	11,8	9,3
Care and other service activities	37,2	38,6	8,4	9,6	9,0	11,0	8,7	10,0	9,2	11,3	8,9
Compensation of employees	246,2	249,9	56,3	61,1	59,3	71,5	57,1	62,1	59,9	72,6	58,1
Operating surplus (net)	106,3	110,3	28,0	30,3	28,9	20,5	29,0	31,9	28,7	21,7	30,0
Consumption of fixed capital	71,3	73,2	17,9	18,1	18,0	18,2	18,4	18,6	18,5	18,7	18,9
Taxes on production and imports less subsidies	52,5	55,1	12,6	13,4	13,8	13,7	13,2	14,4	14,0	14,3	13,8
Domestic product (gross, market prices)	476,3	488,6	114,9	122,9	119,9	123,9	117,8	127,0	121,1	127,3	120,8

Tabel / Table 3.4.1
Banen en arbeidsvolume van werknemers naar bedrijfstakken
Jobs and labour input of employees by industry

	2003■	2004□	2003■		2004□				2005●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
<i>1 000 banen</i>											
BANEN VAN WERKNEMERS											
Landbouw, bosbouw en visserij	135	134	152	126	121	135	150	128	116	130	145
Delfstoffenwinning	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
Industrie	952	914	949	933	922	919	909	904	893	895	890
Energie- en waterleidingbedrijven	32	32	33	32	30	31	32	33	30	31	32
Bouwnijverheid	405	380	405	397	384	383	380	374	366	369	369
Handel, horeca en reparatie	1 524	1 490	1 535	1 517	1 479	1 499	1 499	1 483	1 452	1 481	1 487
Vervoer, opslag en communicatie	470	458	470	466	460	460	458	455	449	451	450
Financiële en zakelijke dienstverlening	1 583	1 569	1 602	1 538	1 550	1 578	1 594	1 554	1 561	1 598	1 628
Overheid	991	981	987	996	983	987	975	980	972	978	966
Zorg en overige dienstverlening	1 458	1 478	1 478	1 471	1 453	1 476	1 493	1 489	1 470	1 495	1 515
Banen van werknemers	7 561	7 445	7 620	7 485	7 392	7 478	7 500	7 410	7 317	7 437	7 489
<i>1 000 arbeidsjaren</i>											
ARBEIDSVOLUME VAN WERKNEMERS											
Landbouw, bosbouw en visserij	92	91	102	85	85	93	100	87	82	89	97
Delfstoffenwinning	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
Industrie	859	824	857	842	833	828	820	814	806	806	802
Energie- en waterleidingbedrijven	30	30	31	30	28	30	30	31	28	29	30
Bouwnijverheid	388	364	388	380	367	366	363	359	350	352	353
Handel, horeca en reparatie	1 046	1 026	1 048	1 044	1 023	1 029	1 029	1 022	1 005	1 018	1 021
Vervoer, opslag en communicatie	391	379	390	385	383	382	379	375	374	375	372
Financiële en zakelijke dienstverlening	1 171	1 158	1 176	1 149	1 151	1 163	1 171	1 148	1 155	1 176	1 188
Overheid	817	806	814	822	808	810	801	805	796	800	794
Zorg en overige dienstverlening	994	1 007	1 001	1 008	995	1 005	1 012	1 017	1 006	1 014	1 022
Arbeidsvolume van werknemers	5 797	5 694	5 814	5 754	5 682	5 714	5 714	5 667	5 610	5 667	5 688

Tabel / Table 4.1.1
Consumptieve bestedingen, oorspronkelijke reeks (volumemutaties)
Final consumption, original series (volume changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2003■	2004□	2003■		2004□				2005●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
GOEDEREN- EN DIENSTENCATEGORIEËN											
<i>Goederen</i>	-1,6	-0,6	-2,7	-3,0	-0,9	-0,7	0,1	-0,7	-2,4	-1,0	1,6
<i>Voedings- en genotmiddelen</i>	0,2	0,6	-0,5	-0,1	0,5	0,1	0,5	1,2	-1,2	-0,3	1,8
Voedingsmiddelen	0,4	2,2	-0,6	0,6	2,1	1,6	2,4	2,6	-0,2	-0,6	2,2
Genotmiddelen	0,0	-2,1	-0,2	-1,3	-2,3	-2,3	-2,5	-1,2	-2,8	0,4	1,3
<i>Duurzame consumptiegoederen</i>	-3,1	-1,3	-4,2	-5,8	-1,5	-1,0	-0,5	-2,4	-4,3	-2,4	2,3
Kleding en schoeisel	-1,8	-0,2	-4,0	-4,1	-3,9	1,9	3,0	-2,1	2,2	-0,9	5,6
Vervoermiddelen en onderdelen	-1,2	-4,3	2,0	-9,2	1,1	-8,1	-7,3	-3,2	-10,1	-4,1	-1,8
Woninginrichting en overige duurzame goederen	-4,4	-0,8	-6,5	-5,7	-1,5	0,6	0,3	-2,3	-4,8	-2,6	1,9
<i>Overige goederen</i>	-1,1	-0,6	-2,8	-1,6	-1,6	-1,0	0,7	-0,2	-0,9	0,3	0,3
Energie en water	2,2	0,9	0,6	1,9	-0,7	3,1	3,8	-0,5	-0,9	0,8	-1,1
Motorbrandstoffen en overige goederen	-2,3	-1,1	-3,6	-3,0	-2,0	-2,2	-0,1	-0,1	-0,8	0,1	0,7
<i>Diensten</i>	0,3	1,3	0,6	0,8	0,7	1,0	1,7	1,6	0,4	1,0	0,7
Huisvesting	1,5	1,3	2,5	0,6	0,7	1,6	2,3	0,5	1,6	1,6	1,4
Horecadiensten	-4,5	-3,0	-4,6	-2,1	-2,7	-4,4	-3,2	-1,6	-1,5	0,0	1,7
Diensten m.b.t. recreatie en cultuur	0,2	1,1	0,4	0,7	1,2	0,9	1,2	1,1	0,5	1,4	1,8
Diensten m.b.t. vervoer en communicatie	1,2	3,4	0,7	1,6	3,0	3,6	3,5	3,5	0,1	1,4	1,6
Medische diensten en verzorging	4,1	4,8	3,9	4,4	3,5	5,6	4,8	5,2	2,2	-0,9	-0,8
Financiële en zakelijke diensten	0,3	1,8	0,0	2,9	-0,4	1,6	2,1	3,9	-0,1	2,2	0,4
Overige diensten	-2,2	-1,4	-1,5	-3,4	0,2	-3,5	-0,9	-1,3	-1,7	-0,9	-2,4
Consumptieve bestedingen door huishoudens (incl IZWh, binnenlands)	-0,6	0,4	-1,0	-1,1	-0,1	0,2	1,0	0,5	-0,9	0,0	1,1
Consumptie door gezinshuishoudingen in het buitenland	-3,5	-9,0	-1,9	-6,3	-2,3	-12,0	-10,1	-8,1	-6,6	-6,1	-0,7
Af: consumptie door niet-ingezetenen in Nederland	-1,4	-1,0	-1,2	-2,1	-2,8	-1,8	-5,0	6,6	9,0	-9,1	-3,7
1 Consumptieve bestedingen door huishoudens (incl IZWh, nationaal)	-0,7	0,0	-1,0	-1,2	0,0	-0,3	0,4	0,0	-1,4	0,1	1,2
2 (3+4) Consumptieve bestedingen door overheid	2,4	0,0	2,0	3,2	-0,4	0,7	-0,9	0,3	-0,3	-0,4	1,3
3 Individuele consumptie door overheid	2,7	1,2	3,0	4,8	0,7	2,4	-0,2	1,8	0,8	0,3	2,3
4 Collectieve consumptie door overheid	1,9	-1,6	0,9	1,5	-1,8	-1,5	-1,8	-1,3	-1,8	-1,5	0,1
5 (1+2) Totale consumptieve bestedingen	0,3	0,0	-0,1	0,2	-0,2	0,0	0,0	0,1	-1,0	-0,1	1,2

Table / Tabel 4.2.1
Final consumption, original series (value changes)
Consumptieve bestedingen, oorspronkelijke reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on corresponding quarter of previous year								
	2003■	2004□	2003■		2004□				2005●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
TYPE OF GOODS AND SERVICES											
<i>Goods</i>	-0,9	-0,7	-2,8	-1,4	-0,5	-0,2	-0,7	-1,3	-0,5	-0,5	2,4
<i>Food, beverages and tobacco</i>	1,9	-0,2	1,0	0,5	-0,1	-1,2	-0,2	-1,3	-1,2	-1,2	1,1
Food	1,5	-0,6	1,8	1,7	-0,9	-1,9	-1,3	-2,4	-2,0	-2,0	1,0
Confectionery, beverages and tobacco	2,5	0,4	-0,2	-1,5	1,2	-0,1	1,8	0,7	0,3	0,3	1,1
<i>Durable consumer goods</i>	-3,9	-2,8	-7,1	-2,9	-2,5	-2,0	-3,7	-5,7	-3,7	-3,7	0,7
Clothing and footwear	-4,7	-2,2	-6,7	-5,9	-0,4	0,7	-3,4	-0,7	-3,6	-3,6	2,7
Vehicles and parts	0,6	-3,2	-8,0	2,5	-6,9	-6,6	-1,9	-9,6	-2,9	-2,9	0,0
Home furnishing and other durable goods	-5,2	-3,0	-7,0	-3,9	-1,8	-1,7	-4,4	-6,3	-4,0	-4,0	-0,2
<i>Other goods</i>	0,9	1,9	-0,1	-1,1	2,2	3,8	3,2	4,9	5,1	5,1	6,5
Energy and water	7,5	4,1	7,7	3,5	7,1	6,5	1,5	12,0	14,7	14,7	12,3
Motor fuel and other goods	-1,4	1,1	-3,3	-3,5	0,8	3,1	4,0	1,0	2,1	2,1	4,9
<i>Services</i>	3,9	3,3	4,6	3,2	3,3	3,5	3,3	2,5	2,7	2,7	2,8
Housing	4,7	4,2	4,0	3,6	4,5	5,1	3,5	5,3	4,3	4,3	3,5
Hotels and restaurants services	-1,9	-1,1	0,6	-1,0	-2,5	-1,3	0,3	0,8	1,9	1,9	3,9
Recreational and cultural services	3,7	3,9	4,1	4,7	4,6	3,8	2,5	3,5	4,5	4,5	4,9
Transport and communication services	4,3	2,6	6,6	4,6	4,1	1,2	0,7	-0,5	0,3	0,3	1,9
Medical services and welfare	7,9	7,2	8,1	6,5	8,2	7,6	6,5	3,7	1,5	1,5	0,8
Financial and business services	5,2	3,8	7,8	1,3	3,4	4,3	6,2	0,9	3,6	3,6	3,3
Other services	1,4	1,5	-0,2	3,6	-0,5	1,9	1,2	0,6	1,3	1,3	0,7
Final consumption expenditure by households incl. NPISH, domestic	1,6	1,4	1,0	1,0	1,5	1,8	1,4	0,7	1,2	1,2	2,6
Final consumption by resident households in the rest of the world	-0,9	-6,4	-4,4	-0,5	-10,0	-7,0	-5,0	-3,5	-3,0	-3,0	3,1
Minus: final consumption by non-residents in the Netherlands	0,2	0,0	-0,6	-2,1	-0,5	-4,1	7,6	9,0	-9,7	-9,7	-2,4
1 Final consumption expenditure by households incl. NPISH, national	1,5	1,1	0,8	1,0	1,0	1,4	1,0	0,3	1,5	1,5	2,9
2 (3+4) Final consumption expenditure by general government	5,2	2,1	5,0	1,8	2,6	1,2	2,9	0,8	0,7	0,7	2,6
3 Individual final consumption of general government	6,1	3,3	5,6	2,8	4,3	2,0	3,9	2,3	1,7	1,7	3,2
4 Collective final consumption of general government	4,2	0,7	4,3	0,5	0,5	0,0	1,6	-1,3	-0,5	-0,5	1,8
5 (1+2) Final consumption expenditure (total)	2,7	1,4	2,2	1,3	1,6	1,3	1,6	0,5	1,2	1,2	2,8

Tabel / Table 4.3.1
Consumptieve bestedingen, oorspronkelijke reeks
Final consumption, original series

	2003■		2004□		2005●						
	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III		
<i>mld euro</i>											
GOEDEREN- EN DIENSTENCATEGORIEËN											
<i>Goederen</i>	111,1	110,3	26,5	28,5	27,9	27,7	26,4	28,3	27,6	27,6	27,1
<i>Voedings- en genotmiddelen</i>	33,5	33,5	8,3	8,7	8,2	8,4	8,2	8,7	8,1	8,3	8,3
Voedingsmiddelen	21,0	20,8	5,1	5,5	5,2	5,2	5,0	5,5	5,1	5,1	5,0
Genotmiddelen	12,6	12,6	3,2	3,2	2,9	3,2	3,2	3,3	3,0	3,2	3,2
<i>Duurzame consumptiegoederen</i>	46,8	45,5	11,3	11,7	11,5	11,7	11,1	11,3	10,8	11,2	11,1
Kleding en schoeisel	13,0	12,7	3,2	3,5	2,8	3,3	3,2	3,4	2,8	3,2	3,3
Vervoermiddelen en onderdelen	9,6	9,3	2,3	1,9	2,8	2,5	2,2	1,8	2,5	2,4	2,2
Woninginrichting en overige duurzame goederen	24,2	23,5	5,8	6,4	5,9	5,9	5,7	6,1	5,5	5,6	5,7
<i>Overige goederen</i>	30,8	31,4	6,9	8,0	8,3	7,6	7,2	8,3	8,7	8,0	7,7
Energie en water	8,5	8,9	1,4	2,6	3,0	1,8	1,5	2,6	3,3	2,1	1,7
Motorbrandstoffen en overige goederen	22,3	22,5	5,5	5,5	5,3	5,8	5,7	5,7	5,4	5,9	6,0
<i>Diensten</i>	123,6	127,7	31,0	31,3	31,4	32,0	32,1	32,3	32,1	32,9	33,0
Huisvesting	37,5	39,0	9,5	9,6	9,6	9,6	9,9	9,9	10,1	10,0	10,3
Horecadiensten	12,2	12,1	3,1	2,9	2,8	3,2	3,1	3,0	2,9	3,3	3,2
Diensten m.b.t. recreatie en cultuur	8,1	8,4	2,1	2,0	2,0	2,1	2,2	2,1	2,1	2,2	2,3
Diensten m.b.t. vervoer en communicatie	17,9	18,4	4,7	4,5	4,4	4,7	4,8	4,5	4,4	4,7	4,9
Medische diensten en verzorging	12,1	13,0	3,0	3,1	3,2	3,3	3,2	3,3	3,3	3,3	3,3
Financiële en zakelijke diensten	21,6	22,4	5,1	5,6	5,6	5,5	5,3	5,9	5,7	5,7	5,5
Overige diensten	14,2	14,4	3,5	3,6	3,6	3,6	3,5	3,6	3,6	3,7	3,6
Consumptieve bestedingen door huishoudens (incl IZWh, binnenlands)	234,7	238,1	57,5	59,7	59,3	59,7	58,5	60,5	59,7	60,4	60,1
Consumptie door gezinshuishoudingen in het buitenland	11,0	10,3	4,4	1,8	1,8	2,7	4,1	1,7	1,7	2,6	4,3
Af: consumptie door niet-ingezetenen in Nederland	9,2	9,2	2,7	2,2	1,8	2,4	2,6	2,3	2,0	2,2	2,5
1 Consumptieve bestedingen door huishoudens (incl IZWh, nationaal)	236,5	239,2	59,2	59,3	59,2	60,0	60,1	59,9	59,4	60,9	61,8
2 (3+4) Consumptieve bestedingen door overheid	116,0	118,5	27,6	30,1	27,7	32,0	27,9	31,0	27,9	32,2	28,6
3 Individuele consumptie door overheid	64,7	66,9	15,5	16,3	15,9	18,2	15,8	17,0	16,3	18,5	16,3
4 Collectieve consumptie door overheid	51,3	51,7	12,1	13,7	11,8	13,8	12,1	14,0	11,6	13,8	12,3
5 (1+2) Totale consumptieve bestedingen	352,6	357,7	86,8	89,4	86,9	92,0	88,0	90,9	87,3	93,1	90,4

Tabel / Table 5.1.1
Investerings in vaste activa (bruto), oorspronkelijke reeks (volumemutaties)
Fixed capital formation (gross), original series (volume changes)

	Mutatie t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2003■	2004□	2003■		2004□				2005●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
NAAR TYPE ACTIVA											
Woningen	-3,2	6,3	-3,3	-4,3	9,2	3,9	3,8	8,0	-2,2	10,7	8,8
Bedrijfsgebouwen	-8,3	-8,3	-6,9	-9,0	-6,6	-11,8	-9,0	-5,3	-7,9	2,5	0,9
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	-4,1	-0,2	-3,1	-3,7	2,5	-2,5	-3,1	2,0	-4,3	-0,3	2,6
Vervoermiddelen	9,9	7,5	4,3	21,4	18,1	-1,9	6,7	7,4	-5,1	-6,9	12,2
Machines en installaties	-4,5	-0,2	3,8	24,4	-1,4	17,1	1,8	-14,2	1,0	-13,9	3,9
Computers	17,3	15,9	12,9	24,0	11,4	12,3	11,9	26,0	15,2	22,0	28,7
Overige materiële vaste activa	-5,6	-0,9	-10,1	-10,6	-5,2	-2,9	0,8	3,9	3,2	5,1	1,9
Immateriële vaste activa	-14,4	15,4	-15,1	-10,6	15,0	14,9	17,1	14,7	2,1	2,6	2,4
In cultuur gebrachte activa (bv. bomen en vee)
Overdrachtskosten op grond	-0,9	2,9	3,6	2,8	1,1	0,0	0,0	9,4	11,0	9,2	3,3
Investerings in vaste activa uit productie en invoer	-3,3	3,1	-3,1	1,8	5,1	2,2	2,3	3,0	-1,7	2,6	6,6
Af: verkoop van gebruikte vaste activa	11,2	14,3	19,8	34,9	13,9	10,0	23,8	11,8	-5,1	4,5	3,8
Investerings in vaste activa (bruto)	-3,5	2,9	-3,4	1,3	4,9	2,1	1,9	2,8	-1,6	2,6	6,6
NAAR BEDRIJFSKLASSE VAN BESTEMMING											
Landbouw, bosbouw en visserij	-10,1	2,9	-20,9	-9,7	4,4	-6,5	10,9	8,9	3,1	7,1	-1,4
Nijverheid (incl. energie en bouwnijverheid)	-2,5	-5,8	6,7	29,0	-6,4	12,4	-5,4	-20,0	3,4	-13,9	2,6
Handel, horeca en reparatie	-1,0	5,2	-3,0	-2,3	3,3	2,0	6,1	9,6	-0,6	3,8	5,7
Vervoer, opslag en communicatie	3,4	4,7	-7,1	27,4	27,2	-4,2	3,3	-2,9	-4,4	-10,6	14,1
Exploitatie van woningen	-7,1	6,3	-6,5	-7,2	8,8	4,4	3,3	8,4	-3,6	10,1	8,1
Overheid	-0,1	-4,9	1,3	-3,8	-6,9	-8,7	-4,3	0,5	-0,3	4,6	4,6
Overige diensten en n.e.g.	-2,5	9,1	-2,3	-3,8	7,8	5,7	8,0	15,0	-2,4	5,0	6,2
Investerings in vaste activa uit productie en invoer	-3,3	3,1	-3,1	1,8	5,1	2,2	2,3	3,0	-1,7	2,6	6,6
Af: verkoop van gebruikte vaste activa	11,2	14,3	19,8	34,9	13,9	10,0	23,8	11,8	-5,1	4,5	3,8
Investerings in vaste activa (bruto)	-3,5	2,9	-3,4	1,3	4,9	2,1	1,9	2,8	-1,6	2,6	6,6

Table / Tabel 5.2.1
Fixed capital formation (gross), original series (value changes)
Investerings in vaste activa (bruto), oorspronkelijke reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on corresponding quarter of previous year								
	2003■	2004□	2003■		2004□				2005●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
BY TYPE OF CAPITAL GOOD											
Dwellings	0,9	9,6	-0,1	-1,1	12,6	7,5	7,1	10,9	-1,0	12,4	11,5
Non-residential buildings	-6,2	-6,7	-5,9	-7,3	-4,9	-10,1	-7,7	-3,7	-6,4	4,4	3,1
Civil engineering works	-2,3	0,3	-1,4	-1,4	3,3	-1,8	-2,3	1,7	-4,1	0,0	3,1
Transport equipment	10,9	9,3	5,9	22,7	20,3	0,9	7,5	8,9	-4,2	-5,9	14,8
Machinery and equipment	-5,0	0,2	3,5	24,6	-1,5	17,5	2,3	-13,7	1,8	-12,8	5,3
Computers	3,2	8,6	-0,4	9,3	6,1	9,1	6,1	12,1	5,3	2,9	7,8
Other tangible fixed assets	-6,2	-0,3	-10,5	-10,8	-5,0	-2,5	2,2	4,7	4,5	6,2	2,2
Intangible fixed assets	-13,4	17,1	-14,2	-8,7	16,7	17,1	19,2	15,4	3,9	5,6	3,8
Cultivated assets (e.g. trees and livestock)
Transfer costs of ground	1,7	5,3	7,7	6,5	3,6	1,8	6,4	9,1	13,3	12,5	5,3
Fixed capital formation from production and imports	-2,0	4,5	-2,2	2,9	6,6	4,1	3,7	3,7	-1,2	3,1	7,5
Minus: sales of used fixed capital goods	10,9	15,6	17,7	33,3	14,7	10,5	24,8	14,7	-5,3	4,3	4,9
Fixed capital formation (gross)	-2,3	4,3	-2,5	2,4	6,4	4,0	3,3	3,5	-1,1	3,0	7,6
BY ECONOMIC ACTIVITY OF DESTINATION											
Agriculture, forestry and fishing	-8,7	4,0	-21,0	-8,4	4,8	-3,7	10,5	9,5	0,6	5,8	4,5
Industry (incl. energy and construction)	-2,8	-5,0	6,4	29,5	-5,9	13,3	-4,3	-19,4	4,0	-13,3	3,5
Trade, hotels, restaurants and repair	-1,7	5,6	-3,6	-2,5	3,8	2,7	6,5	9,4	-0,5	3,6	4,5
Transport, storage and communication	3,3	5,6	-6,3	27,3	28,5	-2,5	3,9	-2,6	-4,2	-10,9	14,6
Operation of dwellings	-3,4	9,4	-3,6	-4,4	12,0	7,9	6,5	11,0	-2,3	11,8	10,7
Government	0,6	-5,0	1,9	-3,2	-6,8	-8,3	-3,9	-0,7	0,3	4,0	3,7
Other services and n.e.c.	-2,5	10,0	-3,1	-3,4	9,0	7,4	8,6	14,9	-2,3	4,9	6,1
Fixed capital formation from production and imports	-2,0	4,5	-2,2	2,9	6,6	4,1	3,7	3,7	-1,2	3,1	7,5
Minus: sales of used fixed capital goods	10,9	15,6	17,7	33,3	14,7	10,5	24,8	14,7	-5,3	4,3	4,9
Fixed capital formation (gross)	-2,3	4,3	-2,5	2,4	6,4	4,0	3,3	3,5	-1,1	3,0	7,6

Tabel / Table 5.3.1
Investerings in vaste activa (bruto), oorspronkelijke reeks
Fixed capital formation (gross), original series

	2003■	2004□	2003■		2004□				2005●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
<i>mld euro</i>											
NAAR TYPE ACTIVA											
Woningen	27,2	29,8	6,3	6,9	7,7	7,6	6,8	7,7	7,7	8,5	7,6
Bedrijfsgebouwen	14,9	13,9	3,3	3,7	3,6	3,7	3,1	3,5	3,4	3,9	3,2
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	10,4	10,4	2,4	2,7	2,6	2,7	2,3	2,8	2,5	2,7	2,4
Vervoermiddelen	10,1	11,0	2,1	3,0	3,0	2,6	2,2	3,2	2,8	2,5	2,6
Machines en installaties	12,8	12,8	2,9	3,9	2,9	3,6	3,0	3,3	3,0	3,1	3,1
Computers	4,2	4,5	1,0	1,2	1,0	1,2	1,0	1,3	1,0	1,2	1,1
Overige materiële vaste activa	5,0	5,0	1,2	1,3	1,2	1,3	1,2	1,3	1,3	1,4	1,2
Immateriële vaste activa	6,5	7,6	1,5	1,7	1,8	2,0	1,8	2,0	1,8	2,1	1,9
In cultuur gebrachte activa (bv.bomen en vee)	0,3	0,4	-0,1	0,0	0,2	0,3	-0,1	0,0	0,1	0,3	-0,1
Overdrachtskosten op grond	1,2	1,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,4	0,3
Investerings in vaste activa uit productie en invoer	92,6	96,7	20,9	24,6	24,2	25,3	21,7	25,5	24,0	26,1	23,3
Af: verkoop van gebruikte vaste activa	1,8	2,1	0,4	0,5	0,5	0,5	0,4	0,6	0,5	0,6	0,5
Investerings in vaste activa (bruto)	90,7	94,6	20,5	24,1	23,7	24,8	21,2	25,0	23,4	25,5	22,8
NAAR BEDRIJFSKLASSE VAN BESTEMMING											
Landbouw, bosbouw en visserij	3,2	3,4	0,6	0,7	0,9	1,0	0,6	0,8	0,9	1,1	0,6
Nijverheid (incl. energie en bouwnijverheid)	12,6	12,0	2,8	3,8	2,7	3,5	2,7	3,1	2,9	3,0	2,8
Handel, horeca en reparatie	6,3	6,7	1,4	1,6	1,7	1,7	1,5	1,8	1,7	1,8	1,6
Vervoer, opslag en communicatie	8,4	8,9	1,7	2,6	2,4	2,2	1,8	2,6	2,3	1,9	2,0
Exploitatie van woningen	29,0	31,7	6,8	7,4	8,2	8,0	7,3	8,2	8,0	9,0	8,1
Overheid	14,3	13,6	3,3	3,6	3,4	3,5	3,2	3,6	3,4	3,6	3,3
Overige diensten en n.e.g.	18,6	20,5	4,2	4,8	5,0	5,4	4,6	5,5	4,9	5,7	4,9
Investerings in vaste activa uit productie en invoer	92,6	96,7	20,9	24,6	24,2	25,3	21,7	25,5	24,0	26,1	23,3
Af: verkoop van gebruikte vaste activa	1,8	2,1	0,4	0,5	0,5	0,5	0,4	0,6	0,5	0,6	0,5
Investerings in vaste activa (bruto)	90,7	94,6	20,5	24,1	23,7	24,8	21,2	25,0	23,4	25,5	22,8

Tabel / Table 6.1.1
Invoer van goederen en diensten, oorspronkelijke reeks (volumemutaties)
Imports of goods and services, original series (volume changes)

	Mutatie t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2003■	2004□	2003■		2004□				2005●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
PRODUCTGROEPEN											
Landbouw-, bosbouw- en visserijproducten	0,5	3,3	2,5	0,6	-5,4	10,2	8,1	3,5	3,0	13,2	9,0
Aardolie, aardgas en overige delfstoffen	3,8	7,2	14,9	-1,6	17,8	4,9	1,5	5,6	0,5	5,1	4,1
Voedings- en genotmiddelen	2,7	5,0	2,3	-0,2	-0,1	8,5	5,7	5,9	2,4	1,6	3,4
Textiel, kleding, leder en lederwaren	-0,4	2,3	-3,1	1,0	-1,9	1,2	4,7	5,8	1,9	8,0	1,2
Papier, papierwaren, drukwerk en opgenomen media	3,6	0,2	2,2	3,9	-0,7	1,3	2,0	-1,8	2,0	3,7	3,9
Aardolie-producten, e.d.	-1,6	1,8	-2,8	-8,2	-5,2	-16,3	21,7	10,3	1,0	8,6	0,7
Chemische producten	-0,5	12,0	-5,0	0,7	5,8	9,5	20,0	12,9	8,9	8,4	5,1
Rubber- en kunststofproducten	-2,1	5,1	-3,2	0,3	2,0	6,3	7,8	4,3	3,1	1,8	0,1
Basismetalen en metaalproducten	6,2	10,5	3,4	10,5	9,8	9,9	12,7	9,7	3,8	2,8	0,8
Machines en apparaten n.e.g.	0,0	5,7	-4,6	0,5	-3,1	11,7	9,1	5,6	0,3	-2,7	0,4
Elektrotechnische machines en optische apparaten	12,0	17,3	8,8	17,1	5,8	19,9	20,3	22,7	14,4	13,0	16,2
Transportmiddelen	-4,8	2,3	-8,2	4,2	6,7	-2,4	0,0	4,5	1,6	-4,3	2,2
Overige industriële producten	-1,1	2,8	-0,8	-1,3	0,4	6,1	4,3	0,7	2,4	-0,1	1,9
Overige producten	-2,8	6,9	-3,2	-1,9	0,0	5,5	4,5	17,1	1,6	0,5	6,3
Consumptie door gezinshuishoudingen in het buitenland	-3,5	-9,0	-1,9	-6,3	-2,3	-12,0	-10,1	-8,1	-6,6	-6,1	-0,7
Cif/fob-correctie	2,1	7,5	1,1	4,8	2,2	7,2	12,3	8,5	6,3	8,7	7,3
Invoer van goederen en diensten (fob)	2,0	7,8	0,7	3,8	3,0	7,3	8,8	12,0	4,8	4,4	6,1
GOEDEREN EN DIENSTEN											
Invoer van goederen (cif)	3,5	8,9	1,9	5,7	4,0	8,9	11,6	11,1	6,0	5,9	6,5
Cif/fob-correctie en herclassificatie	1,7	7,3	1,0	4,1	1,1	6,9	12,7	8,9	7,8	10,4	10,2
Invoer van goederen (fob)	3,6	9,0	1,9	5,8	4,1	9,0	11,5	11,2	5,9	5,8	6,4
Invoer van diensten (cif)	-3,0	4,3	-2,6	-2,9	-0,4	2,2	0,6	15,2	0,6	-0,4	4,8
Consumptie door gezinshuishoudingen in het buitenland	-3,5	-9,0	-1,9	-6,3	-2,3	-12,0	-10,1	-8,1	-6,6	-6,1	-0,7
Overige invoer van diensten	-2,9	7,1	-2,8	-2,4	-0,2	5,5	4,4	18,3	1,6	0,7	6,5
Cif/fob-herclassificatie	1,5	7,3	0,9	3,7	0,6	6,8	12,8	9,0	8,5	11,2	11,4
Invoer van diensten (fob)	-2,8	4,5	-2,4	-2,4	-0,4	2,5	1,3	14,8	1,1	0,4	5,3
Invoer van goederen en diensten (fob)	2,0	7,8	0,7	3,8	3,0	7,3	8,8	12,0	4,8	4,4	6,1

Table / Tabel 6.2.1
Imports of goods and services, original series (value changes)
Invoer van goederen en diensten, oorspronkelijke reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on corresponding quarter of previous year								
	2003■	2004□	2003■		2004□				2005●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
GROUPS OF PRODUCTS											
Products of agriculture, forestry and fishing	0,2	-0,1	1,5	1,6	-8,3	12,6	6,2	-6,5	-3,8	3,7	0,4
Crude petroleum, natural gas and other minerals	2,5	22,9	8,3	-6,1	4,4	26,7	29,3	33,0	31,4	29,6	40,0
Food products, beverages and tobacco products	1,6	7,0	1,9	0,3	1,2	12,2	9,1	5,4	1,4	0,4	1,8
Textiles, wearing apparel, leather and leather products	-3,0	0,8	-6,0	-2,3	-4,2	0,9	3,1	4,2	0,3	6,1	2,3
Paper and-products, printed matter and recorded media	2,5	-3,3	0,4	2,4	-4,5	-2,5	-1,4	-4,9	0,2	3,9	2,8
Coke, refined petroleum products and nuclear fuel	2,4	21,0	-3,9	-12,1	-15,3	-2,5	61,4	50,4	27,7	39,4	29,4
Chemicals, chemical products and man-made fibres	-0,3	15,2	-6,0	-1,2	4,4	10,0	25,0	21,9	17,6	16,4	10,3
Rubber and plastic products	-1,8	4,0	-3,7	-0,5	0,1	4,9	6,8	4,2	5,8	4,3	2,8
Basic metals and metal products	7,1	21,8	4,2	11,4	12,0	20,1	27,8	27,5	17,2	11,0	4,2
Machinery and equipment n.e.c.	-0,6	5,5	-5,1	0,0	-4,3	11,5	9,5	6,1	2,4	0,3	3,5
Electrical machinery and optical equipment	0,9	10,1	-1,2	5,9	1,4	13,9	13,3	12,2	4,2	4,9	9,9
Transport equipment	-6,1	2,6	-9,3	2,7	6,7	-1,9	0,4	4,9	2,0	-3,4	3,4
Other manufactured goods n.e.c.	-1,1	2,1	-0,3	-1,6	-1,0	5,4	3,7	0,2	3,5	0,7	2,9
Other products	-0,7	9,6	-0,9	0,3	2,0	8,5	7,0	20,4	3,5	2,9	8,5
Final consumption by resident households in the rest of the world	-0,9	-6,4	0,2	-4,4	-0,5	-10,0	-7,0	-5,0	-3,5	-3,0	3,1
Cif/fob-reclassification	0,3	10,3	-1,1	2,4	1,0	10,9	17,3	12,5	8,8	11,0	11,1
Imports of goods and services (fob)	0,1	9,1	-1,4	1,2	1,1	9,3	11,8	14,0	7,2	6,9	9,5
GOODS AND SERVICES											
Imports of goods (cif)	0,3	9,6	-1,7	1,7	1,0	10,7	14,6	12,7	8,4	8,3	10,3
Cif/fob-adjustment and reclassification	1,0	11,2	-0,3	2,9	1,0	11,7	18,8	13,9	10,3	12,8	14,1
Imports of goods (fob)	0,3	9,6	-1,7	1,6	1,0	10,6	14,4	12,6	8,3	8,2	10,2
Imports of services (cif)	-0,8	7,2	-0,4	-0,7	1,6	5,0	3,7	18,8	2,8	2,2	7,1
Final consumption by resident households in the rest of the world	-0,9	-6,4	0,2	-4,4	-0,5	-10,0	-7,0	-5,0	-3,5	-3,0	3,1
Other imports of services	-0,8	10,1	-0,6	-0,1	1,9	8,5	7,5	21,9	3,6	3,2	8,3
Cif/fob-reclassification	1,3	11,6	0,1	3,1	1,0	12,0	19,5	14,5	11,0	13,7	15,5
Imports of services (fob)	-0,7	7,5	-0,4	-0,4	1,6	5,5	4,6	18,5	3,3	2,9	7,6
Imports of goods and services (fob)	0,1	9,1	-1,4	1,2	1,1	9,3	11,8	14,0	7,2	6,9	9,5

Tabel / Table 6.3.1
Invoer van goederen en diensten, oorspronkelijke reeks
Imports of goods and services, original series

	2003■	2004□	2003■		2004□				2005●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
<i>mld euro</i>											
PRODUCTGROEPEN											
Landbouw-, bosbouw- en visserijproducten	9,9	9,9	2,0	2,6	2,8	2,6	2,2	2,4	2,7	2,7	2,2
Aardolie, aardgas en overige delfstoffen	15,6	19,1	4,1	3,7	4,3	4,7	5,2	4,9	5,7	6,0	7,3
Voedings- en genotmiddelen	15,6	16,7	3,8	4,2	3,8	4,3	4,2	4,4	3,9	4,3	4,3
Textiel, kleding, leder en lederwaren	10,1	10,2	2,9	2,2	2,7	2,3	3,0	2,3	2,7	2,4	3,0
Papier, papierwaren, drukwerk en opgenomen media	6,9	6,6	1,7	1,8	1,6	1,7	1,7	1,7	1,6	1,7	1,7
Aardolie-producten, e.d.	6,2	7,5	1,3	1,6	1,5	1,6	2,2	2,3	1,9	2,2	2,8
Chemische producten	25,3	29,2	6,0	6,4	6,6	7,2	7,6	7,8	7,8	8,3	8,3
Rubber- en kunststofproducten	5,9	6,2	1,4	1,5	1,5	1,6	1,5	1,6	1,6	1,7	1,6
Basismetalen en metaalproducten	14,2	17,4	3,4	3,7	3,9	4,4	4,3	4,7	4,6	4,9	4,5
Machines en apparaten n.e.g.	12,5	13,2	2,9	3,3	3,1	3,5	3,1	3,5	3,2	3,5	3,2
Elektrotechnische machines en optische apparaten	55,2	60,7	13,0	15,8	14,3	13,9	14,8	17,7	14,9	14,6	16,2
Transportmiddelen	16,0	16,4	3,5	4,4	4,2	4,0	3,5	4,6	4,2	3,9	3,7
Overige industriële producten	9,7	9,9	2,3	2,5	2,4	2,6	2,4	2,5	2,5	2,6	2,5
Overige producten	56,1	61,5	13,7	14,5	14,2	15,1	14,7	17,4	14,7	15,6	15,9
Consumptie door gezinshuishoudingen in het buitenland	11,0	10,3	4,4	1,8	1,8	2,7	4,1	1,7	1,7	2,6	4,3
Cif/fob-correctie	-1,9	-2,1	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
Invoer van goederen en diensten (fob)	268,3	292,6	66,1	69,3	68,3	71,5	73,9	79,0	73,2	76,4	80,9
GOEDEREN EN DIENSTEN											
Invoer van goederen (cif)	207,7	227,7	49,5	54,8	53,9	55,4	56,8	61,7	58,4	59,9	62,6
Cif/fob-correctie en herclassificatie	6,2	6,8	1,5	1,6	1,6	1,6	1,7	1,8	1,8	1,9	2,0
Invoer van goederen (fob)	201,5	220,9	48,1	53,2	52,3	53,7	55,0	59,9	56,6	58,1	60,6
Invoer van diensten (cif)	62,5	67,0	17,0	15,0	14,9	16,7	17,7	17,8	15,3	17,0	18,9
Consumptie door gezinshuishoudingen in het buitenland	11,0	10,3	4,4	1,8	1,8	2,7	4,1	1,7	1,7	2,6	4,3
Overige invoer van diensten	51,6	56,8	12,6	13,3	13,1	14,0	13,5	16,2	13,6	14,4	14,7
Cif/fob-herclassificatie	4,2	4,7	1,0	1,1	1,1	1,1	1,2	1,3	1,2	1,3	1,4
Invoer van diensten (fob)	66,8	71,7	18,0	16,1	16,0	17,8	18,9	19,1	16,5	18,3	20,3
Invoer van goederen en diensten (fob)	268,3	292,6	66,1	69,3	68,3	71,5	73,9	79,0	73,2	76,4	80,9

Tabel / Table 7.1.1
Uitvoer van goederen en diensten, originele reeks (volumemutaties)
Exports of goods and services, original series (volume changes)

	Mutatie t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2003■	2004□	2003■		2004□				2005●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
PRODUCTGROEPEN											
Landbouw-, bosbouw- en visserijproducten	3,3	7,7	2,7	4,2	2,8	4,8	13,0	11,3	4,9	11,4	7,1
Aardolie, aardgas en overige delfstoffen	-5,3	21,6	-20,5	-1,0	8,4	33,2	43,2	18,6	3,4	11,4	-7,0
Voedings- en genotmiddelen	-0,6	3,4	-0,4	-2,2	-2,0	4,7	3,7	7,0	5,1	4,9	3,4
Textiel, kleding, leder en lederwaren	1,0	1,2	-1,6	4,3	-3,4	0,9	2,0	6,3	2,7	9,4	3,6
Papier, papierwaren, drukwerk en opgenomen media	4,7	1,9	7,0	4,6	1,4	3,2	5,1	-1,6	0,1	5,7	4,6
Aardolie-producten, e.d.	0,2	5,1	5,8	2,4	13,9	0,6	8,6	-1,7	0,4	6,5	-1,1
Chemische producten	1,9	7,2	0,3	3,1	3,7	11,6	8,9	4,9	0,5	2,8	6,2
Rubber- en kunststofproducten	-0,5	4,3	-2,5	1,9	0,1	4,2	5,6	7,5	2,8	1,7	2,7
Basismetalen en metaalproducten	10,3	13,2	9,4	15,5	13,7	14,5	14,6	10,1	2,0	3,4	6,0
Machines en apparaten n.e.g.	-0,8	4,6	-3,4	-2,2	0,4	8,3	5,9	3,6	3,8	2,5	1,0
Elektrotechnische machines en optische apparaten	9,3	18,2	5,7	15,3	6,6	18,1	21,9	25,3	16,3	15,0	14,3
Transportmiddelen	-11,8	1,8	-5,3	-19,5	-11,4	3,4	14,0	2,4	7,4	-0,7	-12,7
Overige industriële producten	1,2	5,7	3,9	-0,8	4,0	6,2	4,8	7,4	1,2	6,5	5,1
Vervoer en communicatie	0,0	4,5	-0,6	0,2	4,0	8,7	2,3	3,4	3,7	2,3	4,3
Financiële en zakelijke diensten	0,1	9,0	-0,9	-1,4	-2,8	1,6	8,4	28,5	2,8	2,1	5,3
Overige producten	-1,0	2,5	-0,6	-1,7	2,0	2,3	1,8	3,8	0,9	-0,1	-0,4
Consumptie door niet-ingezetenen in Nederland	-1,4	-1,0	-1,2	-2,1	-2,8	-1,8	-5,0	6,6	9,0	-9,1	-3,7
Uitvoer van gebruikte vaste activa	2,7	33,0	-18,4	10,4	34,9	32,9	30,6	32,8	-0,4	0,0	0,0
Cif/fob-correctie	2,1	7,5	1,1	4,8	2,2	7,2	12,3	8,5	6,3	8,7	7,3
Uitvoer van goederen en diensten	2,0	8,5	1,0	3,2	2,8	8,4	10,1	12,4	5,3	5,5	5,0
GOEDEREN EN DIENSTEN											
Uitvoer van goederen	2,7	9,4	1,7	4,2	3,7	10,2	12,2	11,4	5,9	7,1	5,4
Uitvoer van goederen uit productie	1,1	1,9	1,1	1,7	-1,6	3,0	5,0	1,4	1,2	4,2	0,4
Wederuitvoer	5,0	19,8	2,6	7,7	11,2	20,8	22,3	24,7	12,3	10,9	11,9
Uitvoer van gebruikte vaste activa	2,7	33,0	-18,4	10,4	34,9	32,9	30,6	32,8	-0,4	0,0	0,0
Uitvoer van diensten	-0,6	5,4	-1,3	-0,7	-0,7	2,4	3,3	16,2	3,1	0,1	3,3
Consumptie van diensten door niet-ingezetenen	-1,4	-1,0	-1,2	-2,1	-2,8	-1,8	-5,0	6,6	9,0	-9,1	-3,7
Overige uitvoer van diensten	-0,4	6,4	-1,2	-0,3	-0,4	3,3	5,1	17,3	2,5	1,8	4,5
Cif/fob-correctie	2,1	7,5	1,1	4,8	2,2	7,2	12,3	8,5	6,3	8,7	7,3
Uitvoer van goederen en diensten	2,0	8,5	1,0	3,2	2,8	8,4	10,1	12,4	5,3	5,5	5,0

Table / Tabel 7.2.1
Exports of goods and services, original series (value changes)
Uitvoer van goederen en diensten, originele reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on corresponding quarter of previous year								
	2003■	2004□	2003■		2004□				2005●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
GROUPS OF PRODUCTS											
Products of agriculture, forestry and fishing	4,8	0,8	8,7	5,0	-2,1	1,5	-1,8	5,6	9,4	7,7	8,6
Crude petroleum, natural gas and other minerals	-3,5	21,1	-16,2	-3,6	4,4	24,0	42,6	27,2	25,7	41,4	20,0
Food products, beverages and tobacco products	-2,1	4,2	-2,1	-3,3	-0,6	7,4	4,9	5,1	3,0	2,8	3,3
Textiles, wearing apparel, leather and leather products	0,3	0,6	-2,5	2,9	-4,7	1,2	1,3	5,7	1,7	8,0	4,7
Paper and-products, printed matter and recorded media	2,3	0,1	2,7	1,1	-1,6	1,7	3,3	-2,6	0,3	5,3	3,4
Coke, refined petroleum products and nuclear fuel	1,8	24,7	-0,1	-4,3	-3,1	27,2	45,9	32,7	22,8	37,0	39,3
Chemicals, chemical products and man-made fibres	2,8	11,0	-2,1	2,6	0,9	12,2	16,3	15,0	10,6	10,3	10,2
Rubber and plastic products	0,2	4,5	-2,2	2,1	-0,4	3,5	5,4	9,7	6,5	5,8	6,6
Basic metals and metal products	11,5	22,0	8,2	14,2	13,5	21,7	27,5	25,4	15,3	11,5	9,2
Machinery and equipment n.e.c.	-0,6	5,6	-2,7	-2,2	1,0	9,3	6,8	5,1	6,8	5,7	5,1
Electrical machinery and optical equipment	0,5	11,5	-2,3	6,2	2,5	12,7	15,4	15,3	6,6	7,3	8,7
Transport equipment	-10,9	2,5	-5,4	-18,6	-11,6	4,7	15,1	3,2	6,7	-1,2	-12,5
Other manufactured goods n.e.c.	-0,2	5,0	2,1	-2,3	2,7	5,5	4,4	7,2	2,4	7,5	6,4
Transport and communication services	-1,1	6,8	-1,4	-0,7	5,6	11,6	4,5	6,0	6,1	5,1	5,7
Financial and business services	4,2	9,7	3,2	1,9	-2,6	2,0	9,2	29,7	4,0	4,5	7,0
Other products	1,0	1,7	1,4	0,4	1,4	0,7	1,0	3,5	2,7	3,4	3,9
Final consumption by non-residents in the Netherlands	0,2	0,0	0,4	-0,6	-2,1	-0,5	-4,1	7,6	9,0	-9,7	-2,4
Exports of used fixed capital goods	2,2	36,7	-18,4	9,1	38,0	36,5	34,7	37,2	0,0	-0,4	0,0
Cif/fob-adjustment	0,3	10,3	-1,1	2,4	1,0	10,9	17,3	12,5	8,8	11,0	11,1
Exports of goods and services	1,0	8,9	-0,5	1,1	0,7	9,2	11,6	14,0	8,0	8,0	8,1
GOODS AND SERVICES											
Exports of goods	0,8	9,5	-1,0	1,1	0,8	10,9	13,8	12,9	8,9	9,6	9,0
Exports of goods from production	1,3	4,1	-0,1	0,2	-4,5	5,3	8,8	7,2	8,7	10,3	7,9
Re-exports	0,1	17,1	-2,1	2,3	8,2	19,1	20,8	20,5	9,3	8,7	10,4
Exports of used fixed capital goods	2,2	36,7	-18,4	9,1	38,0	36,5	34,7	37,2	0,0	-0,4	0,0
Exports of services	1,6	6,6	1,0	1,2	0,2	3,6	4,5	17,7	4,5	2,5	5,2
Final consumption by non-residents	0,2	0,0	0,4	-0,6	-2,1	-0,5	-4,1	7,6	9,0	-9,7	-2,4
Other exports of services	1,8	7,7	1,0	1,5	0,5	4,4	6,4	19,0	4,1	4,7	6,7
Cif/fob-adjustment	0,3	10,3	-1,1	2,4	1,0	10,9	17,3	12,5	8,8	11,0	11,1
Exports of goods and services	1,0	8,9	-0,5	1,1	0,7	9,2	11,6	14,0	8,0	8,0	8,1

Tabel / Table 7.3.1
Uitvoer van goederen en diensten, originele reeks
Exports of goods and services, original series

	2003■	2004□	2003■		2004□				2005●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
<i>mld euro</i>											
PRODUCTGROEPEN											
Landbouw-, bosbouw- en visserijproducten	15,8	15,9	3,8	3,7	4,0	4,3	3,7	3,9	4,4	4,6	4,0
Aardolie, aardgas en overige delfstoffen	7,0	8,5	1,1	2,1	2,6	1,7	1,6	2,7	3,2	2,4	2,0
Voedings- en genotmiddelen	29,6	30,9	7,3	7,6	7,3	7,9	7,7	8,0	7,5	8,1	8,0
Textiel, kleding, leder en lederwaren	7,6	7,7	2,1	1,7	2,0	1,7	2,2	1,8	2,1	1,8	2,3
Papier, papierwaren, drukwerk en opgenomen media	6,3	6,3	1,5	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,7	1,6
Aardolie-producten, e.d.	13,1	16,4	3,1	3,4	3,5	3,8	4,5	4,5	4,3	5,2	6,3
Chemische producten	40,0	44,4	9,7	10,0	10,6	11,1	11,2	11,5	11,7	12,2	12,4
Rubber- en kunststofproducten	5,9	6,2	1,4	1,5	1,5	1,6	1,5	1,6	1,6	1,6	1,6
Basismetalen en metaalproducten	14,5	17,6	3,5	3,7	4,1	4,5	4,4	4,6	4,8	5,0	4,8
Machines en apparaten n.e.g.	13,3	14,1	3,3	3,5	3,2	3,7	3,5	3,7	3,4	3,9	3,7
Elektrotechnische machines en optische apparaten	57,9	64,5	13,8	16,5	14,9	14,8	15,9	19,0	15,8	15,9	17,2
Transportmiddelen	11,4	11,7	2,7	2,7	2,6	3,2	3,1	2,8	2,8	3,1	2,7
Overige industriële producten	5,8	6,1	1,4	1,5	1,4	1,5	1,5	1,6	1,5	1,6	1,6
Vervoer en communicatie	18,5	19,8	5,0	4,7	4,7	4,9	5,2	5,0	5,0	5,1	5,5
Financiële en zakelijke diensten	33,3	36,5	8,1	8,5	8,1	8,5	8,9	11,0	8,4	8,9	9,5
Overige producten	13,5	13,7	3,2	3,5	3,4	3,5	3,2	3,6	3,5	3,6	3,4
Consumptie door niet-ingezetenen in Nederland	9,2	9,2	2,7	2,2	1,8	2,4	2,6	2,3	2,0	2,2	2,5
Uitvoer van gebruikte vaste activa	0,6	0,9	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Cif/fob-correctie	-1,9	-2,1	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
Uitvoer van goederen en diensten	301,4	328,1	73,4	78,1	77,0	80,1	81,9	89,0	83,2	86,6	88,6
GOEDEREN EN DIENSTEN											
Uitvoer van goederen	234,0	256,3	56,1	61,1	60,8	62,6	63,8	69,0	66,2	68,6	69,6
Uitvoer van goederen uit productie	137,1	142,7	32,7	35,2	34,0	35,4	35,6	37,7	36,9	39,1	38,4
Wederuitvoer	96,3	112,7	23,2	25,8	26,6	27,0	28,1	31,1	29,1	29,3	31,0
Uitvoer van gebruikte vaste activa	0,6	0,9	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Uitvoer van diensten	67,4	71,8	17,3	17,0	16,3	17,5	18,1	20,0	17,0	17,9	19,0
Consumptie van diensten door niet-ingezetenen	9,2	9,2	2,7	2,2	1,8	2,4	2,6	2,3	2,0	2,2	2,5
Overige uitvoer van diensten	60,2	64,8	15,0	15,3	14,9	15,6	16,0	18,2	15,5	16,3	17,1
Cif/fob-correctie	-1,9	-2,1	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
Uitvoer van goederen en diensten	301,4	328,1	73,4	78,1	77,0	80,1	81,9	89,0	83,2	86,6	88,6

Tabel / Table 8.1.1
Binnenlands product en nationaal inkomen, oorspronkelijke reeks (volumemutaties)
Domestic product and national income, original series (volume changes)

	Mutatie t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2003■	2004□	2003■		2004□				2005●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
Binnenlands product (bruto, marktprijzen)	-0,1	1,7	-0,5	0,2	1,2	1,4	2,0	2,3	-0,5	1,3	1,3
Nationaal inkomen (bruto, marktprijzen)	-0,3	1,2	-1,3	0,2	1,6	1,5	0,3	1,6	-1,0	0,4	1,2

Table / Tabel 8.2.1
Domestic product and national income, original series (value changes)
Binnenlands product en nationaal inkomen, oorspronkelijke reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on corresponding quarter of previous year								
	2003■	2004□	2003■		2004□				2005●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
Domestic product (gross, market prices)	2,4	2,6	1,3	2,2	2,1	2,3	2,6	3,3	1,0	2,7	2,6
National income (gross, market prices)	1,6	2,6	0,0	1,7	2,7	3,1	1,8	2,9	0,3	1,7	2,7

Tabel / Table 8.3.1

Binnenlands product, nationaal inkomen en lopende transacties met het buitenland, oorspronkelijke reeks

Domestic product, national income and current transactions of the Netherlands with the rest of the world, original series

	2003■	2004□	2003■		2004□				2005●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
<i>mld euro</i>											
INKOMEN, BESTEDINGEN EN NATIONAAL INKOMENSOVERSCHOT											
Binnenlands product (bruto, marktprijzen) <i>Domestic product (gross, market prices)</i>	476,3	488,6	114,9	122,9	119,9	123,9	117,8	127,0	121,1	127,3	120,8
Uit het buitenland ontvangen primaire inkomens <i>Primary income received from the rest of the world</i>	96,0	99,7	23,4	23,6	19,4	28,2	23,4	28,8	22,0	32,7	27,6
Af: aan het buitenland betaalde primaire inkomens <i>Minus: primary income paid to the rest of the world</i>	95,2	98,6	23,2	23,3	18,9	26,5	24,2	29,0	22,4	32,1	28,2
Nationaal inkomen (bruto, marktprijzen) <i>National income (gross, market prices)</i>	477,2	489,8	115,0	123,3	120,3	125,6	117,1	126,8	120,6	127,8	120,2
Uit het buitenland ontvangen inkomensoverdrachten <i>Current transfers received from the rest of the world</i>	6,1	6,5	1,6	1,4	1,6	1,9	1,6	1,3	1,5	2,4	1,9
Af: aan het buitenland betaalde inkomensoverdrachten <i>Minus: current transfers paid to the rest of the world</i>	12,2	13,4	3,2	2,8	3,4	3,3	3,2	3,5	4,0	3,4	3,5
Beschikbaar nationaal inkomen (bruto) <i>Disposable national income (gross)</i>	471,0	482,9	113,3	121,8	118,5	124,2	115,5	124,7	118,2	126,7	118,5
Af: consumptieve bestedingen <i>Minus: final consumption expenditure</i>	352,6	357,7	86,8	89,4	86,9	92,0	88,0	90,9	87,3	93,1	90,4
Correctie pensioenvoorziening (saldo buitenland) <i>Adjustment for net equity in pension funds reserve (surplus of the nation)</i>	0,3	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Nationale besparingen (bruto) <i>National saving (gross)</i>	118,8	125,6	26,6	32,5	31,7	32,3	27,6	33,9	31,0	33,7	28,2
Af: investeringen (bruto, incl. veranderingen in voorraden) <i>Minus: capital formation (gross, incl. change in inventories)</i>	90,7	95,5	20,8	24,7	24,3	23,3	21,8	26,1	23,7	24,0	22,8
Nationaal inkomensoverschot (= Saldo lopende transacties met het buitenland) <i>Surplus of the nation on current transactions</i>	28,1	30,1	5,8	7,8	7,5	9,0	5,8	7,8	7,3	9,7	5,4
LOPENDE TRANSACTIES VAN NEDERLAND MET HET BUITENLAND											
Uitvoeroverschot van goederen <i>Net exports of goods</i>	32,5	35,4	8,0	8,0	8,5	8,9	8,8	9,2	9,6	10,5	9,0
Uitvoeroverschot van diensten <i>Net exports of services</i>	0,6	0,1	-0,7	0,8	0,2	-0,3	-0,8	0,9	0,5	-0,4	-1,3
Saldo uit het buitenland ontvangen primaire inkomens <i>Net primary income received from the rest of the world</i>	0,8	1,1	0,1	0,4	0,4	1,7	-0,7	-0,2	-0,4	0,5	-0,6
Saldo uit het buitenland ontvangen inkomensoverdrachten <i>Net current transfers received from the rest of the world</i>	-6,1	-6,9	-1,6	-1,4	-1,8	-1,4	-1,6	-2,1	-2,5	-1,1	-1,7
Correctie pensioenvoorziening (saldo buitenland) <i>Adjustment for net equity in pension funds reserve (surplus of the nation)</i>	0,3	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Saldo lopende transacties met het buitenland (= Nationaal inkomensoverschot) <i>Surplus of the nation on current transactions</i>	28,1	30,1	5,8	7,8	7,5	9,0	5,8	7,8	7,3	9,7	5,4

Begrippenlijst

Afschrijvingen: de berekende waardevermindering van machines, gebouwen en andere vaste activa die worden ingezet in het productieproces, voorzover die vermindering het gevolg is van normale technische slijtage, economische veroudering of verzekerbare schade.

Basisprijzen: de waardering van de toegevoegde waarde en het binnenlands product. De waardering tegen basisprijzen gaat uit van de prijs die de producent uiteindelijk overhoudt, dus exclusief handels- en vervoersmarges en exclusief het saldo van productgebonden belastingen en subsidies.

Besparingen: het deel van het beschikbaar nationaal inkomen dat niet gebruikt wordt voor consumptie.

Binnenlands product: het totale inkomen dat door middel van productie in Nederland is gevormd. Het is daarmee gelijk aan de som van de toegevoegde waarden van alle bedrijfstakken. Wordt meestal bruto gebruikt.

Bruto: inclusief afschrijvingen.

Consumptieve bestedingen: de goederen en diensten die gebruikt worden voor rechtstreekse bevrediging van individuele of collectieve behoeften.

Economische groei: de procentuele volumegroei van de toegevoegde waarde ofwel het bruto binnenlands product tegen marktprijzen in een bepaalde periode.

Exploitatie-overschot: het deel van de toegevoegde waarde tegen factorkosten dat resteert na de beloning van werknemers. Bij vennootschappen kan het worden opgevat als beloning voor de inzet van kapitaal in het productieproces. In het geval van zelfstandigen bevat het daarnaast een beloning voor de ingezette arbeid van zelfstandigen en eventueel hun meewerkende gezinsleden.

Finale bestedingen: de waarde van de geproduceerde eindproducten, dat wil zeggen de goederen en diensten die in dezelfde periode niet (geheel) in het Nederlandse productieproces worden gebruikt. Deze bestaan uit uitvoer, consumptieve bestedingen en investeringen.

Intermediair verbruik: de goederen en diensten die in het productieproces worden gebruikt voor verdere bewerking en voor de productie van andere goederen en diensten.

Investerings: de finale bestedingen die bestemd zijn voor gebruik in een Nederlands productieproces, maar die in de betreffende periode niet of slechts voor een deel daadwerkelijk zijn verbruikt.

Marktprijzen: wordt vooral gebruikt als waardering voor de toegevoegde waarde en het binnenlands product. De waardering tegen marktprijzen is gelijk aan die tegen factorkosten verhoogd met de belastingen op productie en invoer en verlaagd met de subsidies op productie en afschrijvingen

Main concepts

Consumption of fixed capital: the calculated depreciation of machinery, buildings and other fixed assets that are used in the production process, in as far as this reduction in value is caused by normal technical and economic ageing and insurable accidental damage.

Basic prices: Valuation of value added at basic prices excludes trade and transport margins as well as net taxes and subsidies on production.

Saving: the part of disposable national income that is used for consumption.

Domestic product: the total income generated through production in the Netherlands. It is equal to the sum of value added in all branches of industry. Is usually used gross.

Gross: including consumption of fixed capital.

Consumption: the goods and services used for direct satisfaction of individual or collective needs.

Economic growth: the percentage volume growth of value added, or gross domestic product at market prices over a certain period.

Operating surplus: the part of value added at factor costs that remains after deducting the compensation of employees. For corporations it can be regarded as compensation for the use of capital in the production process. In the case of family enterprises it also contains compensation for work by the owners and their family members.

Final demand: the value of produced final products, which is to say the goods and services that in the considered period are not (completely) used in the Dutch production process. It consists of exports, consumption and investment.

Intermediary use: the goods and services that are used in the production process for further processing or the production of other goods and services.

Fixed capital formation: the final demand which is put in a Dutch production process, but is not or only partly used up in the considered period.

Market prices: is used to value value added and domestic product. Valuation at market prices equals that at factorcosts plus taxes on production and imports minus subsidies on production and imports.

Invoer: bestaat uit de goederen en diensten die door het buitenland aan ingezetenen zijn verkocht.

Nationaal inkomen: alle inkomens die Nederlandse ingezetenen ontvangen op grond van hun deelname aan een (binnen- of buitenlands) productieproces, dan wel op grond van hun bezit van vermogenstitels, obligaties, leningen en spaartegoeden. Is gelijk aan de som van de primaire inkomens en gelijk aan het binnenlands product plus de per saldo uit het buitenland ontvangen lonen, rente, dividenden en dergelijke.

Netto: exclusief afschrijvingen.

Ruilvoetverandering: een indexcijfer dat de verhouding weergeeft tussen de gemiddelde ontwikkeling van de uitvoerprijzen en van de invoerprijzen. Als het prijspeil van de uitvoer sneller stijgt dan dat van de invoer, is sprake van een ruilvoetverbetering.

Saldo lopende transacties met het buitenland: het geld dat een land per saldo aan goederen-, diensten- en inkomstenstransacties uit het buitenland ontvangt of daaraan moet betalen.

Toegerekende bankdiensten (rentemarge): de impliciete beloning voor banken die ontstaat uit het verschil tussen de rente, dividenden en dergelijke die banken ontvangen op uitgezette middelen en de rente die ze betalen voor het gebruik van aangetrokken middelen. Deze toegerekende bankdiensten moeten worden afgetrokken van de toegevoegde waarde van de andere bedrijfstakken, teneinde een dubbel telling in het BBP te voorkomen (de 'correctie verbruik toegerekende bankdiensten').

Vaste activa: productiemiddelen die langer dan één jaar meegaan en die een behoorlijke waarde vertegenwoordigen. Omvat materiële activa en immateriële activa. De aankopen en het zelf bouwen ervan behoren tot de investeringen. De waardevermindering komt tot uitdrukking in de afschrijvingen.

Wederuitvoer: de goederenstroom die, op weg van het ene land naar het andere, door Nederland heen vervoerd wordt en daarbij (tijdelijk) eigendom wordt van een ingezetene, zonder dat hier een industriële bewerking plaatsvindt. Dit betreft onder andere goederen die door Nederlandse distributiecentra worden ingeklaard en uitgeleverd aan andere landen. Maakt deel uit van de invoer en de uitvoer.

Imports: consist of the goods and services sold to residents by the rest of the world.

National income: the income received by Dutch residents because of their participation in a (Dutch or foreign) production process, or because of their possession of property, bonds, loans and savings accounts. Equals the sum of primary income as well as domestic product plus the wages, interest, dividends and the like received on balance from the rest of the world.

Net: excluding consumption of fixed capital.

Changes in the terms of trade: an index that expresses the ratio between the average change in exports prices and the average change in imports prices. If the level of exports prices rises faster than that of imports prices, the terms of trade improve.

Surplus of the nation on current transactions: the money from goods, services and income transactions that a nation on balance receives from or has to pay to the rest of the world.

Imputed bank services: the implicit compensation for banks that stems from the difference between the interest, dividends, etcetera that banks receive on money put out and the interest they pay for the use of deposited means. The imputed bank services have to be subtracted from the value added of the other economic activities, in order to prevent double counting in calculating GDP (the correction item 'consumption of imputed bank services').

Fixed assets: means of production in use for more than one year with a substantial value. Comprise tangible as well as intangible assets. The purchase and own-account construction of them are part of investment. The depreciation is expressed in the consumption of fixed capital.

Re-exports: the goods that, on their way from one country to another, are transported through the Netherlands and (temporarily) become property of a Dutch resident, but do not undergo industrial processing. This includes goods that Dutch distribution centres clear through customs and expedite to other countries. Re-exports are part of exports and of imports.

Verwante publicaties

De gegevens uit de Kwartaalrekeningen zijn beschikbaar in de gratis toegankelijke database StatLine van het CBS op Internet: www.cbs.nl. Hierin staan uiteraard ook cijfers uit tal van andere CBS-statistieken. Verder zijn op de website onder andere de conjunctuurpersberichten van het CBS te vinden en het wekelijkse webmagazine. Actuele gegevens over de conjunctuur zijn daarnaast beschikbaar op Teletekst, Conjunctuurpagina 506, Nieuwspagina 507.

Nationale rekeningen 2004	€ 44,50
De Nederlandse economie 2004	€ 15,30
Statistisch Jaarboek 2005	€ 17,95

Zie voor overzicht van alle publicaties: www.cbs.nl

Elektronisch Conjunctuurbericht

Een actueel samenvattend beeld van de conjunctuur op de website biedt het Elektronisch Conjunctuurbericht. Er wordt kort en krachtig ingegaan op de ontwikkeling van de belangrijkste conjunctuurindicatoren. Alle kerncijfers vinden bovendien handzaam een plaats in één overzichtelijke tabel. Het Conjunctuurbericht wordt vernieuwd zodra er nieuwe indicatoren beschikbaar komen. Via een gratis e-mail-abonnement kunt u daarvan op de hoogte worden gehouden. Het Elektronische Conjunctuurbericht vindt u op het Internet onder: <http://www.cbs.nl/conjunctuurbericht>